

2000
LATV. NĒS.

LATVIJAS VĒSTURES PĒTĪŠANAS BIEDRĪBAS RAKSTI

№ 3

1905. gada Revolūcija

ALŪKSNES

U
N

SMILTENES
NOVADĀ

RĪGĀ

1930

„KULTŪRAS BALSS“ ĢENERĀLKOMISIJĀ

1905 GADA REVOLŪCIJA
ALŪKSNES UN SMILTENES
NOVADĀ

„Nākotne“, Rīgā, Marijas ielā Nr. 72

9(4) T B

LATVIJAS
VĒSTURES PĒTĪŠANAS BIEDRĪBAS RAKSTI
№ 3

9
—
225.

824822

1905 GADA REVOLŪCIJA

ALŪKSNES UN SMILTENES NOVADĀ

MATERIĀLI VOLDEMĀRA CAUNES SAKĀRTOJUMĀ

RĪGĀ,

1930

„KULTŪRAS BALSS“ ĢENERĀLKOMISIJĀ

1953

Part. 59

✓

L. V. B.
No. ~~228768~~

(2)

0304089364

Priekšvārds

1905. gada revolūcija maz vēl izpētīta un aprakstīta. Neviens vēsturnieks nevarēs rakstīt šīs kustības vēsturi, ja viņam nebūs pieejami nepieciešamie materiāli. Bet to mums nav. Arhīvi, kur par 1905. gada revolūciju ziņas būtu atrodamas, kara laikā aizvesti uz Krieviju un Igauniju un nav vēl atprasīti un atdabūti. Tikai nedaudzi oficiāli arhīvi, kuŗos materiāli par 1905. gadu, atrodas Latvijā. Līdzšinējie materiālu publicējumi trūcīgi, nepilnīgi.

Latvijas vēstures pētīšanas biedrība jau vairākus gadus krāj savā arhīvā 1905. gada notikumu aprakstus pa pagastiem. Lielāko pilsētu notikumi ir savā laikā aprakstīti laikrakstos. Par notikumiem Latvijas centrā, Rīgā, pārskats no šiem avīžu ziņojumiem un citiem materiāliem būs iegūstams. Bet revolūcijas gaita un likteņi lielā mērā atkarājās no notikumiem pagastos. Tādēļ nepieciešami iegūt pilnīgāku pārskatu par laukiem. No līdzšinējiem publicējumiem ir gūstams gan vispārīgs ieskats par lauku notikumiem, bet pilnīgākas ainas nav. Tāpat nav zināmas tās dažādās prāsības, tie konkrētie uzdevumi, kādus stādīja revolūcionārie lauki. Nav zināma revolūcijas iestāžu, rīcības komiteju, darbība. Nav arī līdz šim sīkāki aprakstīta sodekspedīciju darbība, nav zināms, kādi cilvēki kuŗā vietā nošauti, kādas mājas nodedzinātas.

Grūti gan visu to, dokumentiem trūkstot, tagad, pēc 25 gadiem, pareizi noteikt. Tādēļ var gadīties, ka biedrības rīcībā esošie pagastu apraksti dažā vietā izrādās nepilnīgi un varbūt pat kļūdaini. Neskatoties uz to šie apraksti noderēs ne tikai vēsturniekam, bet, ceram, saistīs arī plašākas lasītāju publikas interesi. Nododam tādēļ daļu no biedrības rīcībā esošiem materiāliem atklātībai.

Šinī publicējumā sakopoti Alūksnes un Smiltenes novada 1905. gada notikumu apraksti. Pie pirmās iespējas Latvijas

vēstures pētīšanas biedrība publicēs citu Latvijas novadu aprakstus.

Materiāli šiem aprakstiem savākti sekošā veidā: 1) pa daļai tos uzrakstījuši kustības dalībnieki; 2) pa daļai tos savāca Latvijas vēstures pētīšanas biedrības lauku notikumu izpētīšanas nolūkos komandētie darbinieki, iztaujājot revolūcijas dalībniekus, sodekspedīciju represijās cietušos vai citus vecākus uzticību pelnošus pagasta iedzīvotājus; 3) daļa materiālu iegūta no pagastu arhīviem. No šiem dažādiem avotiem ņemtās ziņas, cik bijis iespējams, savā starpā izkontrolētas un pārbaudītas.

Pamanītās nepareizības lūdzam ziņot Latv. vēstures pētīšanas biedrībai, Rīgā, Tautas namā, Tērbatas ielā 64.

1905. gada revolūcijas ceļa zīmes

Ieskatoties 1905. g. notikumu aprakstos krīt acīs lielā vienādība prasību ziņā. Tā izskaidrojama ar saskaņotību revolūcijas vadībā. Revolūcionāru, pret Krievijas valsts iekārto vērstu, darbību Latvijā veica vienīgi sociāldemokrātiskās organizācijas. XIX. g. simteņa deviņdesmitos gados tie bija nelegālie sociālistiskie strādnieku pulciņi. No šī gadu simteņa sākuma līdz 1904. gadam Baltijas sociāldemokrātiskā organizācija un Latv. sociāldēm. grupa Kurzemē. Šo grupu politiskā darbība bija diezgan saskaņota, kaut gan organizātoriski viņas darbojās atsevišķi. No 1904. gada jūnija mēneša, kad šās atsevišķās organizācijas kongresā apvienojās kopējā Latviešu sociāldemokrātiskā strādnieku partijā, revolūcionārās darbības vadības vienība bija diezgan pilnīga. Dažās pilsētās darbojās vēl žīdu soc.-dem. org.-jas (Bunds). Ar tām darba saskaņotību panāca dibinot apvienotas jeb federatīvās komitejas ar priekšstāvjiem no abām partijām. Pārsvārā vienmēr bija latviešu partijas delegāti. Latvijā darbojās arī dažas krievu sociāldemokrātu organizācijas, bet tām bija maza nozīme. Tāpat mazsvarīga loma bija sociāldemokrātu (īstenībā sociālistu - revolūcionāru) savienībai.

1905. gada revolūcijas uzdevumi pa daļai izteikti nelegālā uzsaukumā, kurā Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku partijas centrālā komiteja izdevusi 1905. gada martā 25.000 eksemplāros un kurš plaši izplatīts visā Latvijā. Proklamācijā uzstādītās astoņpadsmit prasības izlietotas sastādot muižniekiem prasību rakstus, izgatavojot petīcijas valdības iestādēm, sastādot sapulču rezolūcijas un vēl citos gadījumos.

Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku partijas 1905. gada marta mēneša proklāmācija

Proklamācijai, izlaižot nesvarīgākās vietas, sekošs saturs:

Semneeki! Mehš stahwam leelas politiskās pahrmainās preefš-wafarā, kuras nošihne šneedšas tablu pahri Kreewijas robescham, jo patwaldibai šabruškot, gruhs ari ahršemju waldneeku troai, furu atbalšts lihđj šchim weenmehr bija kreewu zars. Rewoluzija šahkusees un šwin šamu ušwaras gahjeenu wišās walšts malās. Nā pawafaras pluhdi krahza un wikvoja šchi gada šahkumā strahdneeku zihna; pluhštojchās tautas ašinīs uš muhšchigeem laikeem aišškaloja tautas palahwibu un uš-tizibu šeišaram. Tagad pilšehtās pehž leeleem janwara un februara mehnešchu štreikeem, eelas zihnam un šlaktineem ir eestahjees pagaidu meers, bet tas ir klušums preefšch negaiša, kura wehštnešchi ir nemitigi šchahweeni un dinamita šprahdšeeni, un wiwu trošni weens pehž otra šawās ašinīs šinjšt negehliš polizistš, šchandarms waj wiršneeks, tā p. p. Kautafijā, Waršchawā, Dwinškā (Daugawpili) un žitur. Nemeeri pahr-gahjušchi uš laukeem un išplatas no weenas gubernas uš otru. Baltijā noteekas šemneeku štreiki, demonstrazijas un šapulžes, un weetejee muišch-neeki, no bailem pahraemti, šauz: „dšihwiba un ihpafchums breešmās!“ šreigšchus šuhša projam šawas zeenigās un behrnus, pilšs un muišchās eeeweto draganus un šaldatus, kuri ar šawām warmahžibam wehl wairaf šanikno tautu, — un weet-weetam jau deg leešmās šemneeku šweedreem geltee muišchneeku mitekki...

Wišur tautas atšwabinašchanaš zihnai ir weens un tas pats noluhšs: nošratit patwaldibas un muišchneezibas juhgu, ušlabot šamu stahwokli un eewest tahdu walšts šatweršni, kur waldiba buhtu preefšch tautas un newiš tauta preefšch waldibas, tā tas lihđšchim bija. Un tagad, kur Kreewijas nahkotne teef išwehrtā, kur wiši šneedšas pehž šawām teefibam, ari mums šemneekem jadara šinama muhšu griba, jaušštahda muhšu prašibas, jaišplata wiņas tautā un jadara wiņas išweenam peeejamas un šaprotamas. Mums tās japahrrunā atklatšās un šlepenās šapulžēs, pagafša walšchu šehdēs, šaweenibās u. t. t. — Mehš prašam:

1. Tautas šaeimas šašauškšanu, kur uš wišpahrejas, weenlihđšigas, teefčas un aišklatšas wehlešchanas teefibas pamata išwehleti tautas preefšchstahwji išdod lišumus, ušleef nodoklus, pahrwalda un išdala walšts eenahkumus, šontrolē eeredaus, peeteiz šaru un šehđj meeru.

2. Tizibas, runas, rakštu, šapulšchu, štreika un beedrošchanaš brihwibu.

3. Peršonas un dšihwokka neaišškaramibu, t. i., laj polizeja nedrihtštetu bej teefas špreeduma neweenu šratit, nedj areštet.

4. Pašu atželššanu, ušturešchanaš un nodarbošchanaš brihwibu.

5. Wispahreju tautas apbruuoſchamu tagadejā karaſpehka weetā, furſch ir tīfai padewigs rihts patwaldibas rokās pret paſchu tautu.

6. Wiſu kahrtu un ſchīru preeſchrozibu atzelichanu un pilſonu weenlihdſibu liſuma preeſchā, neluhſojotees uſ to dſimumu, tizibu un tautibu.

7. Atzelt atſewiſchſas ſemneeku teeſas un eeweſt wiſur weenadas teeſas, kur teeſneſchu eezelſchana iſdarana uſ wiſpahrejas wehleſchanas prinzipa pamata; preeſch politiiſkām un kriminal leetam jaewed ſweh-rinato teeſa.

8. Teeſibu ſuhdſjet katru walſts eeredni pee teeſas un newis pee wina preeſchneezibas.

9. Laj patronat-teeſibas teef atzeltas; laj baſnizas pahrwaldiſchana un uſtureſchana, ari mahzitaju eewehleſchana, peekriht paſchām draudſem, pee kam katram ir teeſiba buht waj nebuht par draudſes lozekli; dſim-ſchānu, laulibu un mirſchanas regiſtraziju (apleezinaiſchānu) iſdara wee-tejās paſchwaldibas eeſtahdes, peem., pagaſtwaldes.

10. Wispahreja peeſpeesta ſkolās apmeleſchana no 8—16 gadam; ſkolai un mahzibas lihdſekſeem jabuht brihweem; mahzibas preeſch-meti jematās ſkolās pajneedſami mahtes walodā; tizibas mahziba pa-ſneedſama tīfai teem, kaſ to wehlaſ; tautſkolās un widejās mahzibas eeſtahdes ſtahw paſchwaldibas eeſtahſchu pahriinā.

11. Pilnigu paſchwaldibu pagaſtā, aprināi un gubernā, ſuros lo-zekli iſwehlami no wiſeem eedſihwotajeem uſ weenadas baſſs teeſibas pamata; patwaldibas eeredni, tā komiſari, aprināka polizija, tautſkolu inſpektors, nodoklu inſpektors, atzeſami. Wiſās waldibas un teeſu eeſtah-dēs neaprobeſhotu tautas walodas leetoſchānu.

12. Paſchwaldibas eeſtahſchu eenahſkumi ſaſtahdas no nodokſeem, kuri uſweſami wiſām ſabeedribas ſchēiram un maſſajami ſamehrā ar eenahſkumeem.

13. Zeku taiſiſchana nododama paſchwaldibas eeſtahdem.

14. Wiſi meſchi, upes un eſeri, mahzitaju muiſchās un zara privat-ihpaſchumi pahrwehrſchāni par walſts ihpaſchumu. Mahzitaju un baſ-nizu ſemes pahreet pagaſtu waj winau pirmihpaſchneeku peederumā.

15. Atzelt ſtarp muiſchu un ſemneeku ſemem daſchadas iſſchēiribas pee nodokla maſſaiſchanas, pee pagaſta un draudſchu klauſcham, waj ihpa-ſchuma pahrdoſchanas un leetoſchanas ſinā.

16. Laj medibas un ſwejas teeſibas ir iſweenam uſ wina ihpaſchuma.

17. Laj ifkatram buhtu teejiba eerihkot us jawa ihpaſchuma ruhp-
neezibas eestahdes (djirnawas, fabrikas) un atwehrt weifalus.

18. Sihko jemes gabalinu pahrmehriſchanu un labaku eedalifchanu.

Semneeki! Schis ir muhſu praſibas, kuras mehſ tagadejā Kreewijas
rewoluzijā uſtahdam un par kuraſm gatawi zihnitees. Zihna jau ſah-
kuſees un mums atleefas tikai wiak iſkopt un paplaſchinat. Ar reebumu
laj mehſ atſakamees no jebkahdas padewibas iſteifſchanas waj luhgumu
eefneegſchanas tagadejam zaram! Newis luhgt, bet praſit buhs mums!
Ar ihgnumu laj atgruhſham muiſchneezibas ſneegto iſlihghchanas un
draudſibas roku, kas atgahdina Zuhdaſa ſkuhpſtu! Deefgan wiak ir
muhs ſuhkuſchi un wehrdjinajuſchi. Neuſtizefimees ſcheem warmahkeem.
Un waj teem gruntneekem, ſaimneekem un meſchjargeem, kuri domatu
ſehgt ar wineem ſabeedribu pret Kreewijas darba laudim. Schitadi ſem-
neeki ir gatawi ſawam azmirkligam paſchlabumam upuret Kreewijas un
Baltijas nahtotni. Pret wineem mums jaiſturas ka pret nodewejeem.
Zihna laj mehſ iſſargamees no ihpaſchuma poſtiſchanas, jo jemiſchki no
meſchu dedſinaſchanas, jo ar to mehſ muhſu pretneekam nekahdas ſkahdes
nenodaram: ihpaſchumi ir apdroſchinati, bet mehſ ſaudejam lihdsjuhtibu
un zeenibu un dodam eemeſlu muhs lamat un teeſat ka poſtitajus un
dedſinatajus. Muihju zihnas lihdsjekki ir zitadi.

Wiſpirmā ſahrtā laj netaupam ſchandarmus, kaſakus, ſpeegus un zi-
tus negehſus. Kad wiak teeſ muhſu pagajta eeforteleti, tad laj atſaka-
mees no galwas naudas, no nomas, arendes waj iſpiriſchanas naudas
maſſaſchanas. Ne graſcha kronim, bankam, waj muiſchneekam. Tikai
tahda zekā gruntneeki ſpehs apmeerinat ſtrahdneeku dibinatās praſibas
deht algas paaugſtinaſchanas, jo wiſpahrejs laukſtrahdneeku ſtreiks ir
waſara neiſbehgams. Neiſpildiſim nekahdus komiſara, aprinka polizijas
waj gubernatora preekſchraſtus waj pawehles, waj tee buhtu par mobi-
liſaziju, waj par iſuhtrupeſchanu. Nebraukſim paſtis preekſch polizijas
un ziteem patwaldibas kalpeem, atmetiſim djerſchanu un boikoteſim
frogus, monopolus, ka to Riga un ari Polija wiik apſinige ſtrahdneeki
jaw tagad dara. Pahtraukſim tuhliſt wiſus ſakarus ar waldbibas eestah-
dem un eewehleſim ſew ſlepenus uſtizibas wihrus, kuri nokahrto muhſu
wajadſibas. Zihniſimees kopigi ar wiſem apſpeeftajeem un iſſuhktajeem
Kreewijas pawalſtneekem ſem ſozialdemokratijas ſarkana karoga.

Naw wairs taſlu brihwibas ſahrtais rihts. Noſt ar karu! Noſt ar
patwaldibu! Noſt ar muiſchneezibu!

Laj dſihwo tautas brihwwalſts.

Otra tāda proklamācija, kuŗas prasības kļuva par revolūcijas prasībām, ir 1905. gada novembrī Latviešu soc.-dem. strādnieku partijas centrālās komitejas izdotā lapiņa „Vīsiem zemniekiem“.

Sakarā ar šīm prasībām izveidojas Latvijas revolūcionārās pašvaldības iestādes. Ar šās proklamācijas prasībām saskaņotas ir 19. novembrī Rīgā sanākušā pagastu delegātu kongresa galvenās rezolūcijas prasības. Pagastu pilnu sapulču rezolūcijās izteiktās prasības savukārt balstas, kā uz vienu, tā otru.

Zemāk sniegti minētās proklamācijas un pagastu delegātu kongresa rezolūcijas pilni teksti. Kā lapiņā, tā rezolūcijā paredzēta demokrātijas izveidošanās tagadējās Latvijas robežās, negaidot pārējās Krievijas demokratizēšanos. Latvijas satversmes sapulces sasaukšana gan nolikta pēc Viskrievijas satversmes sapulces sanāksšanas. Bet izveidojot tā vietējo pašvaldību, kā tas zīmēts abos dokumentos, notikumi diez vai ļautu gaidīt Krievijas parlamenta sanāksšanu. Protams tagad grūti kaut ko noteikti apgalvot, — uzņakusē reakcija visus pasākumus izputināja.

Latviešu sociāldemokratiskās strādnieku partijas proklāmācija 1905. gada novembrī

Wišeem jenneekeem!

Patlaban peepildas, to pamašari teizām: weetejās pašvaldības atjaunošana buhs paščas weetejās šabedribas, paščas tautas, bet nemuššam ne ministriju, gubernatoru waj komišaru darbs. Šif lauku un pilšehtu pašvaldiba tiks pahrlabota, tif tas notiks tai mehrā, kahdā to pahrgrošis wiši pagastu un pilšehtu laudis, neškatotees uš waldības eeredau gribu waj taišni šakot, pret waldības eeredau gribu. Patlaban tas peepildas. Šau daudzos pagastos notikušas un noteek jaunas wehleššanas, kur peedalas wiši pilngadigees pagastu ložekfi, pee kam wežās pagastwbaldes paščas labprahrtigi atkahrpjas un nodod wišas dariššanas jauneewehte to uštizibas wiħru rokās. Šahi kuštiba katram briħwibas draugam ir apšweizama, jo wina weenigā war wisdriħšat wešt pee kahrtigas dšihwes. Šita zeka mums naw; zeka juħtim mehš jau šen ešam garam. Waldibai tagad padotees buħtu pašchnahwiba, no waldības wehl to gaidit — aħrprahrtiba. Taišni šchini leelā revoluzijas laikā, kur wal-

dibai jabruhk pehdejee pamati, fur winaš rofaš puišči pagalam apju-
 kušči, te katrs azumirkliš ir išdewišk, lai dotu patwaldibai beidšamo
 treezeenu un winaš weetâ pašču rofam zeltu jauno tautas paščwaldibas
 ehku. Katra jaunâ eestahde, kuru išdošeš radit pa ščo laiku, buhš ee-
 forota jeme, kuru nekahda wara newarèš atraut. Šo tauta war panahkt
 ar šawu špehku, lai mahza grufešči tur tahlâ Kaukašijâ. Tee neatšina
 waldibas eeredauš, pahrgrošija šawu paščwaldibu un par to teem ušlika
 kara štahwofli. Bet kâ par brihnumu, pehž pahriš nedelam karastahwo-
 fli atzehla. Un kapehž? Weenkahršči tapehž, ka tauta bij štipraka par
 karastahwofli: newareja šaldatus pa dšelsšzeku eewešt, jo dšelsšzekišk pa-
 štahwigi bija šabojats; newareja šaldatus nefur mitinat, jo teem nedewa
 ehšt; newareja šaldats kušteteš, jo winaš pulžinuš brunotee grufešči ap-
 lenza, šaguhštija, atbrunoja un padšina. Tas rahda, ka teem apgabaleem,
 k.ri šawa dumpiguma dehł dabujušči karastahwofli, ir jatop wehl dumpi-
 gakeem, laj karastahwofli padaritu par itneneeku. Šr jaorganiježas,
 ir jabruuojas un pehž tautas paščwaldibas prašibam japahrgroša wiša
 weetejâ dšihwe, išniznot wišus šakarus ar wežo waldibu.

Pareija waldiba kriht wehl tapehž šwarâ, ka tikai uš ištis weetejâš
 paščwaldibas pamata war pazeltees un drošči turetees demokratiška
 walšis waldiba. Kad weetejâš waldes eegušk dauđ leelakas teešibas,
 školu, nodošku u. z. šinâ, tad tas nahks tautai par labu tikai tad, ja wee-
 tejâš waldes baudis tautas uštizibu un štrahdâš wišas tautas, bet ne tikai
 mantigâš iškširas labâ.

Rai paščwaldibas atjaunoššanas darbâ buhtu wairak weenibas, wa-
 jadsetu to wešt pehž kopiga plâhna. Šee tam jaewehro tas, kas jau
 darits un darbs jaekahrto tâ, ka waretu šafneegt paščuš wiššwarigakoš
 mehrukus, kuruš mums špraušč revoluzionarais laikmets. Weetejai
 paščwaldibai wišširmâ kahrta jabuht **ziņas** eestahdei, kapehž ta newar
 išwešt wišplafšakos kulturâš darbus un newar uštahtees pilnigi at-
 klahkti. Tâ šči pagaidu paščwaldiba buhtu tahda:

1. Semakâ paščwaldibas weeniba Katwijâ ir pagaštis. Tas tapehž,
 ka jau lihdiššchinejâš pahrwehlesšanas ir išwestas jau pa pagašteem un
 no pagašteem, kâ apraštis weenibas, war weeglať radit šo pilnigaku, nekâ
 tuhliu eemedot tahdu weenibu, peem. Draudši, kura lihdiš šchim šoti maš
 darbojušeš kâ paščwaldibas eestahde un kurai tapehž truhkt ta, kas
 šyahdâm eestahdem wajadšigs.

Pagašta paščwaldibas eestahdes ir divas: 1. pagašta pilna šapulze
 un 2. rihžibas komišija. Šee pilnas šapulzes peedalaš wiši pilngadigi

pagasta lozekfi (20 g.) un pilnas šapulzes ušdewums ir: a) eewehlet fomišiju un tās preekšneeku, b) noteikt nodokļu leelumu, c) preekšneest aigas komišijas mišreem un rakštweedin, d) apstiprinat budšhetu, e) išdot ištildamus noteikumus preekš pagasta, f) ištreet par krogeem, g) ištreet par mešhu ištirštānu, h) ištreet par pagasta šameenoštānu. Mištžibas komišijas lozekšus eewehl šamehrā ar pagasta eedštihwotaju škoitu (apm. no it 200 weenu), bet wištmašt 5. Šhis komišijas peenahštumi: a) ištalit darbus šawā štarpā, b) peenemt rakštweedi, c) peenemt školotaju un pahrraudšt školu, d) eewahšt nodokšus, e) šastahdit budšhetu, f) šastahdit obligatoriškus noteikumus, ko pilnai šapulzei zelt preekštā, g) apgahdat nabagus, h) pahrraudšt mešhus, i) gahdat par weetejo aištardštibu un droštibu, k) šaštukt pilnas šapulzes, l) peenemt šuhštibas, preekštifikumus un aištahdijumus no pagasta lozekteem. **Ar waldibas eeredneem ne komištija, nedšt zita pašchwaldibas eestahde neštahw neštahdā šafarā.**

2. Dtra augštata pašchwaldibas weeniba Latwija ir aprinaštis.

Pagašdam aprinašt eestahdes: dome un birošt war rištotees wehl maštāt atklati, neštā pagasta komištijas; tapešt tās newar eewehlet no pilnām šapulzem, štā žitadi peenahštos, bet aprinašt domi šastahda delegati no pagasta komištijam, kuri no šawa wištus ištwehl paštahwigu birožu. Dome ištšod noteikumus wešeleem aprinaštēem, wada tautas apbruwoštānu, uštura daštās aprinašt eestahdes, štā šlunnizas, školas u. ž., uštura žekus. Domes un biroža ištewumeem šod pagastu komištijas wajaštžigo daku no šaweem eenahštumeem.

Pagasta nodokšus noštāt nodokši šaštširo pešt māštataju māštāštānas ištweštās. Šr daštos pagastos eewēstas, peem. 7 šštiras: pee 1. peeder mištšneeki, pee 2. šaimneeki ar pahrī par 30 dalderu māštās wehrtibas, 3. šaimneeki ar 20—30 dalderu, 4. šaimneeki ar 10—20 dalderu, 5. šaimneeki lištš 10 dalderu un neprežejuštēes šalpi, 6. prežejuštēes šalpi un 7. paštahwigas šalpones un pušaugu šalpi 18—20 g.

3. Wišaugsštata pašchwaldibas weeniba buštū gubernā, wāšt wiša Latwija, bet šhi weeniba nebušt tit drištī ištšopjama, štā aprinašt pašchwaldiba. Šikai štād peštdeštās wištos aprinaštos buštš organištējuštās, par ko wišeem tagad jagahdā, warēs šanahšt aprinaštū delegati no latweeštū Wištšemes, Šuršemes un warbuht wehl Šuštantijas, lašt nodibinatu augštato pašchwaldibu.

Šhi rewoluzionarā pašchwaldiba, nodibinaštū neatkaribu no adminištrazijas un panahštē šopigi ar žitām Šreewijas rewoluzionaru partijam Wištšreewijas šatweršmes šapulzes šanahštānu, šaštukt ari wee-

tejās pašvaldības šatveršmes šapulži, kura tad peļņ beigtas žihnas no-
dibinās viņu pašvaldības kahrtību viņas galigā paleefamā meidā.

Šai džihmo revoluzionarā pašvaldība!

Šai džihmo tautas brihmwaltš!

Latv. Soz.-dem. Strahdn. Partijas Centralā Komiteja.
35000 ekš. Nov. 1905. Latv. Soz. d. Str. Part. tipogr.

Latviešu pagastu delegātu kongresa (1905. gada 19. novembrī) galvenā rezolūcija

„Latviešu pašvaldības aizstāvju sapulce atzīst, ka katrā pagastā, kur tas nav vēl noticis, jāsauc pilnas pagasta sapulces, piedaloties visiem pilntiesīgiem (no 20 g. sākot) pagasta iedzīvotājiem, kuŗi pagastā nodarbojas, kā vīriešiem, tā sievietēm. Pilnām sapulcēm: 1) jāliek priekšā līdzšinējām pagasta valdēm atteikties un ja viņas to nedara, tās jāatceļ; 2) pēc tam šīm sapulcēm jāievēl pagasta rīcības komiteja, kuŗas locekļu skaitu, vismaz pieci, noteic pilna sapulce, samērā ar pagasta iedzīvotāju skaitu; 3) pilna sapulce pārvēl pagasta tiesu, kuŗai uzdod spriest pēc labākās sirdsapziņas, neturoties pēc veciem likumiem un administrācijas pavēlēm; 4) pilna sapulce izdod izpildāmus noteikumus sabiedrībai un instrukcijas, kā rīkoties pagasta komitejai un pagasta tiesai; 5) nākamā pilnā sapulcē var rīcības komiteju un tiesu pārvēlēt; 6) ievēlēt delegātus vispārējai latviešu pašvaldības delegātu sapulcei.

Rīcības komiteja 1) nedrīkst stāvēt nekādā sakarā ar valdību un tās ierēdņiem (kā arī ar vecām pagasta valdēm), nedrīkst izpildīt viņu pavēles, īpaši zīmējoties uz zaldātu, kazaku, dragūņu un policijas ierēdņu vešanu un uzturēšanu; 2) neatzīst pases; 3) saņem no bijušās pagasta valdes pagasta naudas un īpašumus (bij. pagasta valdēm jāliek priekšā visdrīzākā laikā izņemt savus kapitālus no bankām, īpaši vācu bankām); 4) izdala pagasta nodokļus pēc iedzīvotāju ienākumiem un ievāc tos; 5) algo skolotājus un rakstvedi, kā arī komitejas locekļus; 6) apgādā nabagus; 7) uzrauga skolu, kuŗā jāieved mācības pēc jaunās programmas; 8) rūpējas, lai vietējie meži netiktu izpostīti, izcirsti no muižniekiem; 9) gādā, lai krogi, monopola bodes, brūži un degvīna dedzi-

nātavas, kuŗu slēgšanu pilnas sapulces nolēmušas, tiešām tiktu aizslēgti (pie kam pašvaldības aizstāvju sapulce atzīst, ka visi lauku krogi bez kavēšanās slēdzami un pieļaujami tikai ar ikreizēju pagasta pilnu sapulču spriedumu); 10) jāsasauca pilnas sapulces, jāpieņem ziņojumi un priekšlikumi no iedzīvotājiem; pilna sapulce jāsasauca, ja 20 pagasta iedzīvotāji to pieprasa un uzdod apspriešanas priekšmetus; 11) rīcības komitejai jāgādā par to, ka kalpu stāvoklis muižās tiktu uzlabots, pie kam muižnieki un saimnieki izpildītu visas kalpu dibinātās prasības; 12) ja muižnieki atļāistu kalpus un atstātu muižas neapstrādātas, tad kalpiem ir jāieņem tādu muižu zeme, tā jāapstrādā un jāpārvalda, pie kam rīcības komitejai šie centieni jāpabalsta, jāvada un jāgādā par sēklu; 13) ja administrācija uzbrūk pagasta locekļiem, piem. tos arestē, tad rīcības komitejai ir roku rokā ar visu pagasta sabiedrību tādi uzbrukumi jāatraida un arestētie jāatsvabina; 14) kamēr muižas nepiedalās pie pagasta nastām un nodokļiem, tā kā nodokļi jāmaksā tikai zemniekiem, tad nemaksāt muižniekiem rentes, nedz citus nodokļus, kā riteršaftes, desetiņu un kredites naudas, baznīcas nodevas, sieciņus u. c., neatzīt muižnieku kārtas priekšrocības, kā zvejas un medību tiesības; rentes sakari starp zemniekiem un saimniekiem nokārtojami ar rīcības komitejas vidūtājību; 15) rīcības komitejai jāgādā par pagasta paš aizsardzību, it īpaši pret administrāciju un hulīgāniem (zagļiem, laupītājiem u. t. t.), kāpēc visām rīcības komitejām jāstājas sakarā nevien savā starpā, bet arī ar pašvaldības aizstāvju sapulcē izvēlēto centrālbiroju Rīgā. Šī biroja uzdevums ir sazināties ar pagasta rīcības komitejām, sekot zemnieku kustībai Krievijā un, ja atzīst par vajadzīgu, stāties sakarā ar krievu zemnieku savienību, kā arī izstrādāt sīkāku rīcības programmu pagastu pašvaldībai, gādāt par tautas aizsardzības līdzekļiem un sasaukt vajadzības brīdī pagastu delegātu sapulces; 16) rīcības komitejas ir tikai pagaidu iestādes, kuŗu mērķis apmierināt pagastu vissteidzamākās vajadzības līdz tam laikam, kamēr sanāks Krievijas valsts satversmes sapulce. Kad tas būs sasniegts, centrālbirojs sasauks Rīgā latviešu pagastu satversmes sapulci, kuŗa izstrādās galīgu pašvaldības projektu un izšķirs zemes jautājumu, saskaņā ar kalpu šķi-

ras patiesām vajadzībām. Pēc tam izvedīs vietējās pašvaldības iestāžu vēlēšanas, uz pieņemtā projekta pamatiem un rīcības komitejas nodos visas darīšanās jaunievēlētām iestādēm. Pilnām pagasta sapulcēm jātiek sasauktām un rīcības komitejām ievēlētām vēlākais līdz 10. decembrim.“

Notikumu apraksti

Alūksne

Pilsēta un pagasts.

Alūksnes pilsētiņā 1905. gadā ap 1500 iedzīvotāju, no tiem ap 85% latviešu. — Muižas zemes platība — 4238 hektari. Muižas īpašnieks: barons Konrads Fitinghofs - Šels. — 1905. gadā Alūksne bija miests; par pilsētu pārdēvēts Latvijas patstāvības laikā.

Alūksnes administratīvā iecirknī (Valkas apriņķa 3-jā) ietilpa: Alūksne, Alsviķi, Anna, Beļava, Dūre, Druvienu, Galgauska, Ilzene, Jaungulbene, Jaunlaicene, ar Apes miestu, Kalnamuiža (tagad Kalncempji), Kolbergis, Korva, Lāzberģe, Lejasciems (Augulīene), Litene, Lizums, Mālupe-Beja, Sinole (Mālu muiža), Stāmeriene, Tirza, Vecgulbene, Veclaicene, Zeltiņi un Ziemeri. Iecirkņa policijas priekšnieks bija apriņķa priekšnieka jaunākais palīgs Eduards Kampars; apriņķa priekšnieks — Aleksandrovs.

Policijas priekšnieku Kamparu daudzi kustības daļībnieki un citi raksturo kā korektu cilvēku, kurš dažkārt aizstāvējis zemniekus un 1905.—06. gadā izglābis daudzus revolūcionārus no soda ekspedīcijas piespriedē nāves soda. Daudzos gadījumos izgādājis pieeju pie sodekspedīcijas liecību nodošanai apsūdzētā revolūcionāra labā, un arī pamācījis lieciniekus, kā lai liecina.

Alūksnes draudze aptvēra Alūksni (arī pilsētu), Alsviķus, Annu, Lāzberģi, Kalnapēdēdi un Mālupe-Beju. Draudzes mācītājs bija Valters. Šā mācītāja dēļ jau 1902. gadā notika asas cīņas. Alūksnes muižnieks, kuŗam piederēja patronāta tiesības, bija iecēlis amatā šo Valteri pretēji draudzes gribai. Draudzes delegācijai, kuŗa prasīja Valtera atcelšanu, Fitinghofs atbildējis: Ganāmam pulkam nav jāzin, kādu ieeļ ganu. Viss palika pa vecam. Bet mācītājam drīzi vien nodega četras kaudzes sienu, rijas un šķūnītis. Deg arī

muižnieka īpašumi. Vispēdīgi nodeg „vecā pils“ — Alūksnes administrācijas apdzīvots divstāvu nams. Kā dedzināšanā apvainotus apcietināja fotogrāfu Jāni Zālīti, kurpnieku Augustu Vijupu un laukstrādnieku Strodu, kuŗus 1903. g. oktobrī Rīgas apgabaltiesa notiesāja 4 gadu kātorgā. No turienes atgriezās tikai Vijups. (Tuvāki par Alūksnes dedzinātāju prāvu sk.: „Proletāriskā revolūcija Latvijā I.“ 733. l. p.)

1905. gada revolūciju apspiežot mācītājs Valters palīdzējis sodekspedīcijai revolūcionārus uzmeklēt un uzzīmēt. Tāpat rīkojies otrs mācītājs Trejs. Abi bijuši lieli dāvanu mīlētāji, kādēļ tauta tos iesaukusi par „cāļu mācītājiem“. Valtera raksturošanai stāsta sekošu atgadījumu revolūcijas apspiešanas laikā:

Jānis Balodis

1905. gada revolūcijas vadonis Alūksnē. Ģenerāļa Orlova vadītās soda ekspedīcijas nošauts 1905. gada 18. decembrī, Alūksnē.

Valteram gar savu mežu pa lielceļu braucot no meža iznācis strādnieks, kuŗam rokā bijis koka gabals cirvja kāta lielumā. Tas bijis meža strādnieks Jānis Baidekalns un cirtis tam pašam mācītājam Valteram viņa mežā malku. Valters apturējis zirgu un prasījis Baidekalnam, kur ņēmis koka gabalu, kas rokā. Tas paskaidrojis, ka nolauzis cirvim kātu. Mācītājs saklīdzis, ka no viņa meža nedrīkstot iznest ne lapiņas, griezis zirgus atpakaļ un pavēlējis Baidekalnam nākt uz muižu. Tur tam mācītājs iedevis papīru un pavēlējis iet ar to uz pili. Baidekalns, manīdams, ka labi nebūs, sācis mā-

cītāju lūgt, lai nesūta uz pili, solījis samaksāt par cirvja kātu desmitkārtīgi. Bet mācītājs nebijis pielūdzams. Pili Baidekalnam pateikts, ka tam kā dumpiniekam uzskaitīs 150 sitienus, kā to mācītājs savā rakstā prasot. Tajā brīdī ieradies policijas priekšnieks Kampars un izklaušinājis Baidekalnu. Visi, arī sodekspedīcijas virsnieki, bijuši pārsteigti.

Sūtījuši Baidekalnu pēc kļavas gabala. Kad tas to atnesis, brīnījušies vēl vairāk. Gribējuši tomēr mācītāja prasību pēc 150 sitieniem izpildīt, bet beidzot tomēr izdevies Kamparam Baidekalnu atkarot, kā kriminālu noziedznieku.

Sabiedriskā rosība Alūksnē sākusies 1880-tos gados. 1886. gadā nodibināta dziedāšanas biedrība, tā pastāvēja vēl arī 1905. gadā. 1889. g. noturēti jautājumu vakari. Apspriesti kulturāli un sociāli jautājumi. Tos drīzi aizliedzis zemnieku lietu komisārs.

1905. gada revolūcijas darbinieki Alūksnē.

1. (No kreisās): Rudolfs Krievans, 1906. gada 8. septembrī Pēterburgas tiesu palatas sesijā Rīgā notiesāts arestantu pārmācības nodajā. Miris.
2. Augusts Lūsis, kuram 1905. gada 18. decembrī sodekspedīcija nodedzināja mājas. Pašam izdevās emigrēt.

1905. gadā pirmā atklātā tautas sapulcē Alūksnē notika oktobra beigās, pagasta namā. Bija daudz ļaužu. Revolūcionāras runas turēja Rūdolfs Glāznieks, Jānis Balodis, Alfreds Vimba un vēl citi. Sapulci vadīja Jānis Balodis. Otrā sapulce tajā pašā mēnesī notika baznīcā, pārtraucot dievkalpojumu. Tika runāts par revolūcijas uzdevumiem. Beigās nodziedāja dziesmu „Alūksne mosties“ un izdalīja proklamācijas. No baznīcas kopā ar baznīcēniem iznāca gājienā. Pēc tam notika vēl daudzas tautas sapulces.

Novembra mēnesī ievēlēja pagasta **ričības komiteju**, kuŗa par priekšsēdētāju izraudzīja skolotāju Sīmani Kīsi. No vecās pagasta valdes ričības komiteja darbību nepārņēma, tomēr darbojās vadīdama pagasta saimniecību. Ap to pašu laiku nodibinājās Alūksnē **tautas milicija**, kuŗas vadītājs bija Jānis Balodis. Milicionāru pulciņā bija ap 20 dalībnieku, to starpā: Sīmans Kīsis, Alfrēds Vimba, Emilija Vimba, Minna Balodis, Rūdolfs Glāznieks, Pēteris Liepiņš, Otto Seglenieks, Andrejs Dobelnieks, Aleksandrs Glāznieks, Otto Rublis, kāda jaunava, kuŗa vēlāk apprecējās ar krāsotāju Čemu, kāds ebrējs, saukts „Zelta brālītis“ un citi. Šo milicionāru pulciņu var uzskatīt par brīvības kustības vadītāju Alūksnē. Viņa dalībnieki bija apbruņoti revolveriem un šautenēm. Revolūcijas dienās pulciņš atbruņoja policijas urjadņikus Ozolu, Jaunkampu un vēl kādus un slēdza krogus.

„Brīvības dienu“ laikā sabiedrisku pasākumu ierosinātājs un kustības vadītājs Alūksnes apkārtnē bija Jānis Balodis tajā laikā apmēram 30 gadu vecs. Viņš rentēja netālo Kanāviņu pusmuižu. Balodi tauta cienīja un klausīja.

Sodekspedīcija Alūksnē ieradās 1905. gada 18. decembra rītā, pulksten vienpadsmitos, nākot no Valkas, cauri Opei (Apei). Sodekspedīcijas nodaļu komandēja rotmistrs Nazimovs, vadīja Alūksnes iecirkņa policijas priekšnieks („stanovoj pristav“) Aleksandrovš un barons Fitinghofs. Nodaļā bija 200 ulānu jātnieku, līdz ar viņiem Jaunlaicenes policists (urjadņiks) Jānis Jurgīts. Iejādot miestā sodekspedīcija jau bija uzzinājusi, ka vadošie revolūcionāri pašlaik atrodas stacijā un gatavojas Alūksni atstāt. Visi jātnieki devās turpu. Stacijā patiesi bija daudz revolūcionāru. Tie bija gribējuši Alūksni aizstāvēt un aizkavēt sodekspedīcijas ienākšanu. Bet uzzinājuši, kā Alūksnei tuvojas liela regulāra kuŗa spēka nodaļa, nolēma atkāpties bez kaujas. Vājā apbruņojuma dēļ nebija cerības kauju uzvarēt. Viss Vecgulbenes - Valkas šaursliežu dzelzceļš bija revolūcionāru ričībā un vilcienu vadītāji izpildīja revolūcionāru prasības.¹⁾ Ulā-

¹⁾ „Balt. Rev.-Chronik“ raksta: pieveddzelzceļš Alūksnes - Pļaviņu daļā esot atradies pilnīgi revolūcionāru rokās; tie esot 9. decembrī dzelzceļu atklājuši kā „Latvijas dzelzceļu“ (Lett'sche Nationalbahn).

niem piejājot revolūcionāru vilciens sāka iet. Nevarēdami vilcienu apturēt ulāni sāka to apšaudīt. Šāvieni tomēr revolūcionāriem nekaitēja un vilciens aizbrauca Vecgulbenes virzienā.

Atkapaļ jājot ulāni sastapa kādu steidzīgu pajūgu: Tajā sēdēja Jānis Balodis ar tēvu. Viņi brauca no mājām, Kanāviņu pusmuižas, uz Alūksnes staciju, lai piebiedrotos citiem revolūcionāriem, bet dažus mirkļus nokavēja. . . Sodekspedīcijas vietējie vadītāji Balodi pazina un apturēja. Balodim lika izkāpt, nostādīja turpat ceļa malā pie koka un nošāva. Šāva gan ulāni, gan vadītāji; Baloža miesas bija simtām ložu caururbtas.

Sodekspedīcijas virsnieki Alūksnē.
Labajā pusē pirmais — ģen. Orlovs.

Savā tālākā gājienā sodekspedīcija nodedzināja netālu no Baloža nošaušanas vietas stāvošo Rubļa dzīvojamo māju, tad Glāznieku, Vimbu un Augusta Lūsīša mājas. Pirms māju dedzināšanas izsvieda sniegā revolūcionāru piederīgos.

Tajā pašā dienā apcietināja Andreju Glāznieku, Vimbas tēvu un vēl dažus citus un ieslodzīja pilī. Otrā dienā apcietinātos aizveda uz Valku. Uz Valku aizbrauca arī sodekspedīcijas nodaļa un Aleksandrovš iepriekš paziņojot iedzīvotājiem, ka izsludināts kara stāvoklis. (Sk.: Administrācijas

darbība un sodekspedīcijas rīkojumi. Orlova pavēle.) Alūksnē palika tikai daži policisti (urjadņiki) un policijas sargi (stražņiki). Apcietinātos atsvabināja pēc piecām dienām; tie pārnāca no Valkas mājās. Tajā laikā aizbēga aktīvākie revolūcionāri.

20. decembrī ieradās Alūksnē daudz lielāka karaspēka nodaļa ģenerāļa Orlova vadībā ar virsniekiem: rotm. Nazimovu (Baloža nogalināšanas vadītājs), baronu Vrangeli, Kotcebu, Matvejevu u. c. Līdzī ulāniem ieradās, kā tulks, kāds Rīgas vācietis Hermanis, saukts arī „Erocs“. Hermanis ar nolūku vienmēr nepareizi pārtulkoja sodekspedīcijai nodotās liecības, — vienmēr par jaunu revolūcionāriem.

Orlovs līdz ar citiem virsniekiem apmetās pilī. Kareivjus novietoja pilī un citās miesta mājās. Sagūstītos revolūcionārus ievietoja pils pagrabos. Sākumā lauku kara tiesa nekādas sēdes nenoturēja; katrs sodespedīcijas dalībnieks varēja darīt ar iedzīvotājiem - latviešiem ko vien gribēja. Katru dienu apcietināja un sadzina pagrabos nelaimīgus cilvēkus. Sākās revolūcionāru zvēriska mocīšana un nogalināšana.

Drīzi sākās arī **lauku kara tiesas** sēdes Alūksnes pilī, barona istabās, ģenerāļa Orlova vadībā. Sēdes laikā tiesas locekļiem rokās bija pipkas un priekšā ieročiem apkrauts galds. Nopratināmos, kuņi neatzinās, kaut arī tiem uzkrāva nekad un nekur nenotikušus noziegumus, tiesneši turpat tiesas istabā sita pipkām, visvairāk pa galvu. Sita arī lieciniekus, kuņi liecināja par labu apsūdzētiem. Gadījās, ka nopratinot sāsita asinīs un līdz nesamaņai. Kazāki piemocītos tad iemeta atkal pagrabā.

Galvenā mocīšana un pāršana notika pils pagrabos. Katru dienu pils pagrabu sienas un klonu slācija mocēkļu asinīs. Daudzus še sakropļoja un dažs vairs neatgriezās dzīvajā vidū.

Mocītāji, sodekspedīcijas virsnieki un kareivji, vienmēr bija piedzēruši. Tos dzirdēja muižnieks. Ar gūstekņiem tie tad rīkojās, kā ar koka gabaliem. Sitamo piesēja pie sola, katrā pusē nostājās sitēji un sita takti dažādiem sitamiem — kokiem un pipkām, kuņām galos svina bumbuļi. Sita līdz miesa bija no kauliem nost vai līdz nesamaņai. Tā sasistu gūstekņi izmeta no pagraba sniegā, no kurienes dažreiz mo-

cīto piederīgie tos aizvāca. Bet dažureiz tas nebija izdarāms, jo piederīgiem liedza nākt tuvumā. Tāpat ārstiem liedza ārstēt sasistos revolūcionārus. Dažureiz mocīšanā noskatīties ieradās augstāki administrātori. Tiesas piespriesto sitienu skaits sniedzās dažureiz pāri četriem simtiem. Bet daudzreiz sita bez sprieduma. Pagrabos ielauzās piedzirdīti kareivji vai virsnieki un sita cik jaudāja pipkām un šauteņēm. Pagrabos vienmēr bija dzirdami sāpju kliegzieni un vaimanas. Tā kā daudzus sita katru dienu, tad viņu miesa sāka strutot un pūžņāt.

Sodekspedīcijas nodaļa Alūksnes pilī.
Uz balkona tumšās drēbēs gen. Veršņins, uz trepēm vidū Krasnovs.

Šāva revolūcionārus pils parkā un ezera malā, vairākās vietās. Šaušanā piedalījās visi sodekspedīcijas vadoņi, tie paši arī šāva. Vedot uz šaušanu un pašā šaušanas vietā atkal briesmīgi sita. Starp ezera malā nošautiem daži bija pilnīgi sakropļoti un cilvēka izskatu pazaudējuši, kā piem. ilzenietis Martinsons un zeltenietis Graviņš.

Nogalinātos viņu piederīgie nedrīkstēja izrakt. Vēlāk tomēr tos, kurus uzziņāja izraka un apglabāja vispārīgos kapos. Vēlākos gados šos kapus tauta arvienu pušķoja ziediem. Pa reizai virs tiem plivinājās arī sarkanais karogs.

1906. gadā Orlova ulānus apmainīja kazaki ģenerāļa Veršīna vadībā. Šis Veršīns bija Orlova pēctecis. Soņņas komandiers bija Pēters Nikolajevičs Krasnovs, pārējie virsnieki: Jeņisejevs, Čerebkovs u. c. Krasnovs vēlāk sarakstījis par Alūksnes apstākļiem tendenciozu romānu „Ella Rullīt“, kurš tulkots arī latviešu valodā. Romānā revolūcionāri tēloti atbaidoši, bet sodekspedīcija cildināta, kaut gan mocīšanā un kaušanā Krasnovam piederēja ne pēdējā loma.

Šos kazakus apmainīja cits pulks, kuŗu komandiers bija Sazonovs. Šo vietā vēlāk ieradās huzāri ar komandieri Prutčenko (Rīgas mācības apgabala kuratora brālis). Huzāru virsnieki bija: grafs Kleinmichels, grafs Voroncovs - Daškovs (Kaukāza pārvaldnieka dēls), Skolons (Skalons), Rojevskis, Volkovs u. citi.

Visnežēlīgāki izturējās un visvairāk slepkavību izdarīja ulāni pašam Orlovam Alūksnē uzturoties. Eksekūcijās personīgi piedalījās pats Orlovs. Bet tāļu pakaļ viņiem nepalika arī nākošās sodekspedīcijas nodaļas. Īsti briesmoņi bija virsnieki Kotcebu un Nazimovs.

No alūksniešiem nogalināja vienīgi Balodi. Būtu nogalināti vairāki, kā piem. Vimba, Glāznieki, Ķīsis, ja vien tie nebūtu laikā aizbēguši. Cietumos ieslodzīja: Rudolfu Krievanu (2½ gada, tagad miris), Otto Sedlenieku (6 gadus katorgā), Andreju Dobelnieku (9 gadus katorgā), Sloku (2½ gada) un citus.

Pils pagrabā no alūksniešiem sasita starp citiem Emiliju Vimba (250 sitienu), Pēteri Liepiņu (150 sitienu), Minnu Balodis (100 sitienu).

Uz ārzemēm emigrēja Aleksandrs Glāznieks (ārzemēs miris), Alfreds Vimba u. citi.

Alsviķis

Pagasts. 5504 iedzīvotāji. Baroniem Volfiem piederēja lielas zemes platības un vairākas muižas: Alsviķi, Tūja, Nēķens, Rēzekne, Malaka, Krāgas kalns, Buliņi, Gai gulene, Baloži, Korva, Jana un Celmiņi. Muižniekam piederēja pagasta robežās pieci krogi. Bija arī valdības degvīna tirgotava.

Revolūcionārās kustības sākumam var pieņemt 1903. g., kad pagasta Ķemera skolā par palīga skolotāju ievēlēja Jāni

Liepiņu (vēlāko 1905. g. revolūcijas vadoni Skrīveru apkārtnē, pazīstamu ar pieņemtu vārdu Steņka). Tas sāka pagastā izplatīt sociālistu izdevumus — grāmatiņas un proklamācijas un pulcināt ap sevi jaunatni. Liepiņš ilgi nedabūja pagastā darboties. Viņu drīzi arestēja un ieslodzīja cietumā līdz 1905. g. revolūcijai.

Alūksnes pils, kurās pagrabos ģen. Orlova vadītā sodekspedīcija 1905. g. un 1906. g. mocījuse brīvības cīnītājus.

Bet iesētā sēkla nebija kritusi uz akmeņiem. Pienākot piektajam gadam radās rosība arī Alsviķu pagastā. Liepiņa uzsāktu darbu turpināja citi, visvairāk vietējā jaunatne, tika izplatīta sociālistu literatūra un beidzot rudenī nodibināts soc.-dem. partijas pulciņš. Nepagāja pagastam garām arī kampaņas, kurās bija ierauta pārējā Latvija, starp citu **petīciju kampaņa**. Arhīvā glabājas sekošs iesniegums:

Милостию пагајта меегеећу пултам.

Семећројот то, та пагајтс устур шкolas un algo шкoлотажус, мећс апаћшччч парашћтјушчччес уштатћдам мућју шкoлу мајадшћбас шкoшчшчс прашћбас:

1. Зај шкoлас мшћс шемас маћзшбас преећшметш тећ паћнеегтш маћтес малодш un феемш un маћзу малодас та маћзшбас преећшметус.

streeņu valodu kā māžības preekšmetu no pirmās jeemas un māžņu valodu no trešdās jeemas (māžņu valoda nav obligatoriska).

2. Lai māžības laiks būtu obligatorisks preekšņ wišām skolam tchetrgadigš.

3. Mašaras skola jānotur, ja būtu apmekletaju bērnu lihdj 6, bej šewiškšas māšjas.

Parakstijušči 96 pilšoni.

Alsviķieši nosūtijuši 1905. g. vasarā petičiju arī Krievijas valdniekam. Alsviķiešu iesūtītās petičijas teksts nav uzglabājis, ir gan šās petičijas atstāstījums. Dokumentam sekošs saturs:

Содержание петиции, поданной жителями Алсвикской волости на Высочайшее имя лѣтомъ 1905 года.

(За невозможностью представить копию.) В петиции жители Алсвикской волости просили:

1. Освободить волостное общественное Управление отъ попечительства администраціи, имѣющей дисциплинарную власть, и дѣлать его отвѣтственнымъ только передъ закономъ.

2. При назначеніи должностныхъ лицъ мѣстнаго самоуправленія ввести порядокъ выборный, отмѣняя при этомъ порядокъ утвержденія ихъ.

3. Предоставить избирательное право въ мѣстномъ самоуправленіи и безземельнымъ жителямъ.

4. Упразднить совѣмъ дворянскій ландтагъ какъ земскій органъ и ввести земство по примѣру 1864 г. въ полномъ объемѣ его съ тѣми поправками, которыя теперь проектируются земскими дѣятелями Внутренней Россіи, особенно съ мелкой земской единицей.

5. Упразднить въ церковныхъ приходахъ право патронатства (попечительства) и ввести какъ въ церковныхъ такъ и въ приходскихъ конвентахъ выборное право во всемъ его объемѣ.

6. Немедленно упразднить порядокъ, дающій право по усмотрѣнію администраціи соединеніе волостей, ибо такое соединеніе, можетъ быть, если и облегчаетъ надзоръ, то все таки по большей части соединено съ чрезмѣрными расходами для мѣстныхъ жителей.

7. Во всѣхъ низшихъ учебныхъ заведеніяхъ и среднихъ съ оконченнымъ курсомъ, какъ то въ волостныхъ и приходскихъ училищахъ до — и городскихъ училищахъ послѣ закона 1872 г., ремесленныхъ и торговыхъ школахъ; мореходныхъ училищахъ и учительскихъ семинаріяхъ, слѣдуетъ преподавать на языкѣ мѣстныхъ жителей, какъ это по большей части было и прежде, до училищной реформы 1887 г., причемъ русскій языкъ преподается какъ обязательный предметъ, начиная со второго учебнаго года.

8. Въ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ, какъ то: въ гимназіяхъ и реальныхъ училищахъ, въ которыхъ готовятъ къ высшимъ учебнымъ заведеніямъ, преподавать латышскій языкъ какъ обязательный предметъ и Законъ Божій на языкѣ мѣстныхъ жителей.

9. Поставить на серьезныхъ началахъ латышскій языкъ и литературу въ Прибалтійскихъ высшихъ учебныхъ заведеніяхъ.

10. Въ частныхъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ предоставить выборъ языка преподаванія учрежденію, содержащему учебное заведеніе.

11. Немедленно упразднить предписаніе мѣстнаго училищнаго начальства, предписывающее преподаваніе въ начальныхъ училищахъ въ городахъ и деревняхъ съ перваго учебнаго дня на русскомъ языкѣ, потому что это предписаніе противорѣчитъ закону 1887 г. который устанавливаетъ, что и въ начальныхъ училищахъ только съ послѣдняго учебнаго года всѣ предметы, за исключеніемъ роднаго языка и Закона Божія, преподаются на русскомъ языкѣ.

12. Признать латышскій языкъ языкомъ дѣлопроизводства въ волостныхъ правленіяхъ, судахъ, верхнемъ крестьянскомъ судѣ и учрежденіяхъ замѣняющихъ ихъ; разрѣшить во всѣхъ высшихъ мѣстныхъ судахъ, правительственныхъ учрежденіяхъ и учрежденіяхъ самоуправленія подачу всякихъ прошеній и заявленій на латышскомъ языкѣ, а равно предоставить право отвѣчать, разъясняться и давать показанія на означенномъ языкѣ безъ посредства переводчика.

13. Требовать обязательное знаніе латышскаго языка всѣми служащими правительственныхъ и общественныхъ учреждений въ населенныхъ латышами областяхъ.

14. Упразднить особый крестьянскій судъ и ввести одинаковый низшій судъ для всѣхъ сословій безъ исключенія, съ компетенціей Мировыхъ Судовъ, причемъ составъ суда долженъ быть коллегиальный и составленный на основаніи избирательныхъ началъ.

15. Ввести судъ присяжныхъ.

16. Порядокъ судопроизводства въ евангелическо-лютеранскихъ консисторіяхъ приравнить къ другимъ судебнымъ учрежденіямъ.

17. Принудить помѣщиковъ продать всѣхъ непроданныхъ арендныхъ участковъ (крестьянскую или повинностную землю, кватную землю и земли принадлежащія пасторатамъ) за назначенную правительствомъ цѣну.

18. Для того, чтобы всѣ операціи по покупкѣ земли могли быть произведены мѣстными деньгами, предоставить право внести капиталы волостныхъ обществъ въ Банкъ Лифляндскаго Взаимнаго Кредита.

19. Немедленно запретить владѣльцамъ имѣній начатое истребленіе лѣса на продаваемыхъ и упомянутыхъ въ п. 17 участкахъ земли.

20. Предоставить право постройки мельницъ и фабрикъ, а равно право охоты и рыбной ловли на участкахъ крестьянской земли.

21. Вмѣнять владѣльцамъ имѣній въ обязанность продажу дровъ мѣстнымъ жителямъ.

22. Мѣстныя земли казенныхъ имѣній и усадебъ, а равно кватныя земли продать мѣстнымъ безземельнымъ жителямъ.

23. Упразднить дѣленіе земли на разныя категоріи: касательно платежей деньгами и натурою въ пользу волостей, приходовъ и общихъ земельныхъ надобностей, такъ равно и продажи земли и употребленіи ея (напримѣръ кватныя, повинностныя, мызныя и маіоратныя земли).

24. Упразднить права и преимущества мызныхъ земель и ограничѣнiя крестьянскихъ земель.

25. Управленiя школами и надзоръ за ними какъ въ экономическомъ такъ и педагогическомъ отношенiи, установленiе программъ, выборъ учителей и т. д. представить общественнымъ учрежденiямъ, содержащимъ . . .

Raksta tulkojums :

Alsviķa iedzīvotāju uz visaugstākā vārda 1905. g. vasarā iesniegtās petīcijas saturs.

(Aiz neiespējamības stādīt priekšā norakstu). Alsviķa iedzīvotāji petīcijā lūdz :

1. Atbrīvot pagasta sabiedrības pārvaldi no administrācijas aizbildniecības un darīt to atbildīgu vienīgi likuma priekšā.

2. Izraugot vietējās pašvaldības amata personas ievest vēlēšanu kārtību atceļot iecelšanas kārtību.

3. Dot vēlēšanu tiesības vēlot vietējo pašvaldību arī bezzemniekiem.

4. Atcelt muižniecības landtagu kā zemes pārvaldes orgānu un ievest pašvaldības, pieturoties pie 1864. g. noteiktās kārtības ar tiem izlabojumiem, kuŗus pašlaik grib ievest Iekšskrievijas pašvaldību darbinieki.

5. Atcelt patronāta (aizbildniecības) tiesības draudzēs un ievest kā baznīcu, tā draudžu konventos vēlēšanu tiesības viņu pilnā apjomā.

6. Nekavējoties atcelt kārtību, kuŗa dod administrācijai tiesības pēc saviem ieskatiem savienot pagastus, jo tāda savienošana, kaut arī varbūt atvieglo pārraudzību, lielāko tiesu savienota ar pārliecīgiem izdevumiem vietējiem iedzīvotājiem.

7. Visās zemākās mācības iestādēs un vidējās ar nobeigtu kursu, kā piem. pagastu un draudzes skolās līdz un pilsētas skolās pēc 1872. g. likuma, amatnieku un tirdzniecības skolās, jūrskolās un skolotāju semināros, priekšmeti jā māca vietējo iedzīvotāju valodā, kā tas lielu tiesu bija agrāk, pirms 1887. g. skolu reformas, pie kam krievu valoda mācāma, kā obligatorisks priekšmets sākot ar otro mācības gadu.

8. Vidējās mācības iestādēs, kā: ģimnazijās un reālskolās, kurās sagatavojas augstākām mācības iestādēm, latviešu valoda pasniedzama kā obligātorisks priekšmets. Ticības mācības mācāmas vietējo iedzīvotāju valodā.

9. Latviešu valodas un literatūras pasniegšanu Baltijas augstākās mācības iestādēs nostādīt uz nopietniem pamatiem.

10. Privātās vidējās mācības iestādēs atstāt mācības valodas izvēli skolu uzturētājai iestādei.

11. Nekavējoties atcelt skolu priekšniecības priekšrakstu, kurā uzdots mācīt krievu valodā no pirmā mācības gada, jo tāds priekšraksts nesaskan ar 1887. g. likumu, kurš nosaka, ka tikai ar pēdējo mācības gadu visi priekšmeti, izņemot mātes valodu un ticības mācības, mācāmi krievu valodā.

12. Atzīt latviešu valodu par darbvedības valodu pagasta valdēs, tiesās, zemnieku virstiesā un viņas atvietojošās iestādēs; atļaut visādu lūgumu un paziņojumu iesniegšanu latviešu valodā visās augstākās vietējās tiesās, valdības un pašvaldības iestādēs; tāpat atļaut minētā valodā tiesā atbildēt un liecības dot bez tulka starpniecības.

13. Prasīt, lai visi valdības un sabiedrisku iestāžu ierēdņi zin latviešu valodu.

14. Atcelt sevišķo zemnieku tiesu un ievest visām kārtām vienlīdzīgu zemāko tiesu ar miertiesu kompetenci, pie kam tiesnešiem jābūt vēlētiem.

15. Ievest zvērināto tiesas.

16. Tiesu procesa kārtību evaņģeliski - luterāniskās konsistorijās pielīdzināt citām tiesu iestādēm.

17. Piespiest muižniekus pārdod visus nepārdotās rentes zemes gabalus (zemnieku un klaušu zemi, kvots zemi un mācītāju muižu zemi) par valdības noteiktu maksu.

18. Lai visas izpirkšanas operācijas varētu izdarīt ar vietējo naudu, dot tiesības iemaksāt pagastu valžu kapitālus Vidzemes savstarpīgās kredītbiedrības bankā.

19. Nekavējoties aizliegt muižu īpašniekiem iesāktu mežu izciršanu uz 17. p. minētiem pārdodamiem zemes gabaliem.

20. Dot tiesības celt dzirnavas un fabrikas uz zemnieku zemes un dot zemniekiem medību un zvejas tiesības uz savas zemes.

21. Uzlikt muižu īpašniekiem pienākumu pārdot vietējiem iedzīvotājiem malku.

22. Klaušu un nodokļu ziņā atcelt zemes dališanu dažādās kategorijās (piem. kvots, klaušu, muižu un majorata zemes).

23. Atcelt muižu zemju tiesības un privillēģijas un zemnieku zemju ierobežojumus.

25. Dot skolu uzturētājām sabiedriskām iestādēm tiesības pārvaldīt un pārraudzīt skolas, kā saimnieciskā, tā pedagogiskā ziņā.

Ar šo dokumenta petīcijas teksta atstāstījuma ceturtā lapas puse nobeidzās. Turpinājuma ar pēdējām prasībām un ziņām par parakstu daudzumu arķivā nav.

Iesniedzot petīciju kaut kādi tieši panākumi nav toreiz gaidīti. Šī petīcija, tāpat kā visas citas, tika sastādīta, lai organizētu sabiedrību ap viņā izteiktām prasībām.

Alsviķiešu iesniegtā petīcija nav atstāta gluži bez atbildes. Arķivā ir sekošs dokuments:

М. В. Д.
Лифляндский Губернаторъ
По канцелярии.
№ 11358.
Октября 6 дня 1905.
г. Рига.

Валкскому
Уѣздному Начальнику.

Вслѣдствіе письма временнаго завѣдывающего дѣлами Совѣта Министровъ, предлагаю Вашему Высокоблагородію объявить крестьянамъ Алсвикской волости, что заявленія ихъ, поступившія въ Совѣтъ Министровъ на основаніи указа Правительствующему Сенату отъ 18 февраля 1905 г. съ Высочайшаго Его Императорскаго Величества разрѣшенія, подлежатъ передать въ подлежащихъ частяхъ для соображеній Министрамъ Внутреннихъ Дѣлъ, Народнаго Просвѣщенія, Юстиціи и Финансовъ и И. д. Главноуправляющаго Землеустройствомъ и Земледѣліемъ.

Губернаторъ (paraksts) Звегинцев.
За правителя канцеляріи (paraksts).

Tulkojums :

Valkas apriņķa priekšniekam.

Sakarā ar Ministru padomes pagaidu pārvaldnieka vēstuli, lieku priekšā Jūsu augstlabdzimībai paziņot Alsviķa pagasta zemniekiem, ka viņu iesniegums Ministru padomei, saskaņā ar norādījumu valdošam senātam no 1905. g. 18. februāra, ar Viņa ķeizarkās majestātes augstāko atļauju tiek nodots attiecīgās daļās apspriešanai iekšlietu, tautas apgaismošanas, tieslietu un finanču ministriem un zemes ierīcības un zemkopības galvenā pārvaldnieka vietas izpildītājam.

Gubernators (paraksts) Zvegincevs.

Kanclejas pārvaldnieks (paraksts).

Oktōbra sākumā Alsviķos sarīkoja **demonstrāciju**; piedalījās ap 500 cilvēku. Dēmonstrācijas notika muižas pilī. Dēmonstrācijas laikā noturētā **sapulcē** nolēma paziņot muižas pārvaldniekam, ka visi zemnieku parādi tiek anulēti; ka turpmākos maksājumus zemnieki pārtrauc, ka muižnieku piederošos mežus pagasta sabiedrība pārņem savā rīcībā. Pieņēma vēl prasības par kalpu stāvokļa uzlabošanu, par laukstrādnieku algu paaugstināšanu un vēl citas. Sapulcē uzstādītās prasības bija pilnā saskaņā ar sociāldemokrātu partijas uzstādītām prasībām. — Šajā pašā reizē demonstranti aiznagloja muižas krogus. — Alsviķieši piedalījās arī Zeltiņa un Alūksnes baznīcu dēmonstrācijās.

Pēc dēmonstrācijas muižnieka ģimene aizbēga uz Stāmerienes muižu, kur bija sabēguši visi apkārtējo muižu īpašnieki. Bija nozudusi arī pagasta policija.

1905. g. oktōbra un novembra revolūcijas laikā sanāca daudzas tautas sapulces, lai pārorganizētu pagasta pašvaldību, reformētu skolas, nokārtotu pagasta nespējnieku apgādāšanu, pārņemtu muižas mežus, uzlabotu strādnieku stāvokli pie saimniekiem un nokārtotu vēl citas vajadzības.

Nodibinājās **kaujas pulciņš**, jeb milicija. Baumas par melnās sotņas iebrukumu stipri veicināja milicijas dalībnieku skaita pieaugšanu. Ap melno sotņu visai cieši saistījušies ļaužu prāti, ko liecina sekošs Jaun-Laicenes pagasta valdes raksts Alsviķa pagasta valdei no 1905. g. 20. novembra Nr. 4830.:

Lai buhtu apdrošināti pret „melnās šotnas“ nejausheem usbrufumeem, tad Jaun Zaizenes pagasta šapulze (nolemj) šhodeen apņemtees šhaidras šinas nojuhtit kašminu pagasteem un luhdj lai ari tee šamas šamahštās šinas peejuhta Jaun-Zaizenes pagasta mahjā par „melnās šotnas“ fuštību. (Šefo parafšti)

1905. g. revolūcionārā darbībā aktīvāki piedalījās: K. Vimba, Georgs Laiviņš, Rūdolfs Kokle, Alfreds Laiviņš, Jānis Pumpīts, Pēteris Pumpīts, skolotājs Pēteris Āriņš, E. Zaube, E. Garais, Olga Pumpīts u. c.

Uznākot reakcijai savu tiesu dabūja ciest arī alsviķieši. Strādnieku J. Gravu, Latviešu soc.-dem. strādnieku partijas piederīgu, nošāva sodekspedīcija Kalnamuižā, 1906. g. janvārī. Daudzus spīdzināja, citus aizsūtīja katorgā un citus cietumos, daudzi emigrēja. Aizbēgušais E. Zaube 1906. g. beigās piedalījās Vladivostokas matrožu dumpī un krita. E. Garais, notiesāts 1907. g. 6 gadu katorgā, miris 1909. g. Maskavas Butirku katorgas cietumā. Pagasta rakstvedi Jēkabu Sniķeri, reakcionāru politisko uzskatu ziņā, sodekspedīcija nopēra 200 sitieniem. Pēc soda Sniķers vairs neatveseļojās un dažus gadus vēlāk mira. Skolotājs P. Āriņš saņēma 300 sitienu.

Sniķers saņēma sodu par sekošu atgadījumu: Revolūcijas dienās pagasta šapulce nolēma pirkt milicijas apbruņošanai ieročus, izlietojot pagasta magaziņas kapitālus, 20.000 rubļu. Naudas izņemšanai no gubernas valdes ievēlēja 20 vīru delegāciju, piedodot tai klāt pagasta valdes amata vīrus. Delegācija gubernas valdē ieradās, bet naudas nedabūja. Sniķeram nācās reprezentēties un kompromitēties.

Bez sodekspedīcijas revolūcijas apspiešanā kā varēdama palīdzēja arī apriņķa administrācija. Tas noskārstāms no daudzajiem rīkojumiem un priekšrakstiem, kādi doti pagasta valdei ierobežojot tās rīcības brīvību un iedzīvotāju tiesības. Tā piemēram 14. janvārī Valkas apriņķa II. iecirkņa zemnieku lietu komisārs (raksts Nr. 37.) paziņo cirkulāri visiem viņam padotiem pagasta vecākiem, ka pagasta pilnvarnieku un citas šapulces nav brīv sasaukt bez īpašas rakstiskas atļaujas.

15. februārī Valkas apriņķa 2. iecirkņa zemnieku lietu komisārs uzdod pagasta valdei sasaukt pagasta šapulci, lai

izbalsotu no pagasta kaitīgos pagasta locekļus. Tādu sapulci pagasta valde sasauca 11. martā 1906. g.

Par sapulces gaitu protokolā rakstīts sekoši:

No 222 balstiesīgiem locekļiem uz sapulci bij ieradušies 180, tā tad sapulce bija sanākusi likumīgā skaitā.

Pēc sapulces atklāšanas pēdējā izteica vēlēšanos balsot par šā pagasta locekli Georgu Eduardu Sīmaņa d. Laiviņu, kurš ņēma dalību pie nekārtībām un uz musināšanu uz viņām novembra un decembra mēnešos 1905. g.

Pēc pamatīgas apspriešanās un pēc tam notikušās atklātās balsošanas, izrādījās, ka 115 pagasta locekļi pret 65 vēlās nodot Laiviņu valdības rīcībā.

... balsojot par ... Alfredu Arturu Sīmaņa d. Laiviņu ... 134 locekļi pret nodošanu valdības rīcībā; par nodošanu 46 locekļi.

... balsojot par ... Jāni Arturu Aleksandra d. Pumpīti. . . 154 locekļi pret nodošanu, 26 locekļi par nodošanu valdības rīcībā.

... balsojot par Kārli Aleksandru Kriša d. Vimbu. . . 149 pret 31 vēlas nodot Vimbu valdības rīcībā.

... balsojot par Pēteri Aleksandra d. Pumpīti. . . 106 pasta locekļi pret 74 vēlas nodot Pumpīti valdības rīcībā.

Bet jau 13. aprīlī 1906. g. šos lēmumus pagasta sapulce groza un nolemj:

1. Pēteri Aleksandra d. Pumpīti ar 131 pret 26 balsīm uzņemt atpakaļ pagasta sabiedrībā.

2. Ievērojot to, ka no vispārīgās pagasta sapulces 11. martā š. g. dotais spriedums par šā pagasta locekļu Alfreda Artura Sīmaņa d. Laiviņa un Georga Eduarda Sīmaņa d. Laiviņa nodošanu valdības rīcībā izrādījās taisīts par personām, kurās nav vēl sasniegušas pilngadību, tad šodien sasauktā vispārīgā pagasta sapulce vēlējās par viņiem otrreiz balsot. No 222 balstiesīgiem locekļiem uz sapulci bij ieradušies 157, tā tad sapulce bij sanākusi likumīgā skaitā.

Pēc šā jautājuma apspriešanas vispārīgā pagasta sapulce vienbalsīgi nolēma:

Alfredu Arturu Sīmaņa d. Laiviņu un Georgu Eduardu Sīmaņa d. Laiviņu uzņemt atpakaļ Alsviķa pagasta sabiedrī-

bā un atdot tos zem tēva Sīmaņa Laiviņa uzraudzības un atbildības.

3. Arī vienbalsīgi par Kārļa Aleksandra Kriša d. Vimbas arestēšanu un nodošanu valdības rīcībā, jo uz brīvām kājām atrodoties varot nodarīt pagastam sliktu.

(Šie lēmumi izrakstīti no: Книга протоколов Алсвикскаго полостного правленія и схода выборныхъ съ 12 поября 1905 г. по 18 декабря 1906 г.)

Te jāpiezīmē, ka Alfreds un Georgs Laiviņš pēc balsošanas bija atsvabināti (31. martā) no cietuma un atradās policijas uzraudzībā; Georgs pēc tam aizbēga. Vimba jau atradās apcietinājumā Viļņas kara cietumā. No pēdējās sapulces lēmuma var spriest, kā pirmajā balsošanā bijis izbalsots arī Alfreds Laiviņš, kaut gan no pirmās sapulces protokola to nevar noskārst. Acīm redzot te kļūda.

Sodekspedīcijas rīkojums laikam pamudinājis pagasta valdi sastādīt 1905. gada tautas sacelšanās vadītāju sarakstu. 1906. g. 7. martā sastādīts sekoša satura raksts:

Списокъ

лицъ, принимавшихъ участіе въ безпорядкахъ и подстрекательствѣ къ нимъ, не понесшихъ наказаніе за свои проступки, благодаря бѣгству или поступленію на военную службу.

1. Карлъ Кришевъ	Вимба	}	поступили на военную
2. Эрнстъ Рейновъ	Заубе		службу.
3. Петръ Александровъ	Пумпиль	}	бѣжали.
4. Янъ Александровъ	Пумпиль		
5. Рудольфъ Андреевъ	Кокле		
- Алсвикъ, 7 марта 1906 г.

Волостной старшина (paraksts) P. Preedit.

Писарь (paraksts).

Raksta tulkojums:

To personu saraksts, kuŗas piedalījušās nekārtībās un musināšanā nekārtības izdarīt, un kuŗas nav saņēmušas sodu par saviem pārkāpumiem tādēļ, kā aizbēgušas vai iestājušās kara dienestā.

1. Kārlis Kriša d.	Vimba	}	iestājušies kara dienestā.
2. Ernsts Reiņa d.	Zaube		

3. Pēteris Aleksandra d. Pumpītis	} aizbēguši.
4. Jānis Aleksandra d. Pumpītis	
5. Rūdolfs Andra d. Kokle	

Alsviķos, 1906. g. 7. martā.

Pagasta vecākais (paraksts) P. P r e e d i t.

Rakstvedis (paraksts) S n i ķ e r i s.

Kā turpinājumu šim rakstam var uzskatīt sodekspedīcijas virsnieka Krasnova sekoša satura rakstu:

Возвращая настоящимъ донесеніе Алсвикскому волостному старшинѣ, приказываю въ 7 дневный срокъ со дня полученія сего приказанія, доставить мнѣ самыя подробныя дознанія о каждомъ скрывшемся и находящемся на военной службѣ революціонерѣ. Дознанія составлять о каждомъ лицѣ отдѣльно, причемъ указать званіе, имя, отчество, фамилію, лѣта, примѣты обвиняемаго съ указаніемъ, имѣются ли свѣдѣнія о настоящемъ жителъствѣ обвиняемаго; кромѣ того указать подробный адресъ свидѣтелей. Предупреждаю, что за недобросовѣстное и халатное исполненіе сего приказанія, а равно и непредставленіи такового въ срокъ виновные старшины и писаря будутъ подвергнуты самому строгому и беспощадному наказанію . . . Возлагаю на обязанности волостныхъ старшинъ, а также ихъ помощниковъ отвѣтственность за своевременнымъ принятіемъ соответственныхъ мѣръ къ поимкѣ каждого неблагонадежнаго по волости. Если я узнаю, что по волости происходитъ что-либо противоправительственное, — буду неумолимъ при принятіи самыхъ строгихъ мѣръ къ подавленію малѣйшаго неповиновенія законнымъ властямъ.

М. Мариенбургъ, 18-го апрѣля 1906 г.

Начальникъ Мариенбургскаго отряда Атаманскаго Его Высочества Наслѣдника Цесаревича полка

подъесаулъ (paraksts) Красновъ.

Raksta tulkojums:

Atsūtot atpakaļ ziņojumu Alsviķu pagasta vecākam pavēlu 7 dienu laikā no šās pavēles saņemšanas dienas skaitot, atsūtīt man vissīkākās ziņas par katru aizbēgušu un kara dienestā atrodošos revolūcionāru. Ziņas sastādīt par katru personu atsevišķi, uzrādot tituli (kārtu), vārdu, tēva vārdu, ģimenes vārdu, vecumu, apvainotā pazīmes, ar norādījumu, vai ir ziņas par apvainotā acumirkliģo dzīves vietu. Bez tā uzrādīt liecinieku adreses. Brīdinu, ka par neapzinīgu un vienaldzīgu šā rīkojuma izpildīšanu, tāpat par ziņu neiesūtīšanu laikā, vainīgos pagastu vecākos un rakstvežus stingri un nežēlīgi sodīs. . . Daru pagasta vecākos un viņu palīģus atbildīģus par visu līdzekļu īstlaicīģu izlietoģanu pagasta politisko neuzticamo iedzīvotāju notverģšanai. Ja uzzināģu, ka pagastā notiek kautkas pretlikumīģs — būģu nepielūdzams apspieģot katru mēģināģumu pretoties likumīģām iestādēm.

Alūksnē, 1906. g. 18. aprīlī.

Viņa Œizariskās augstģības troģmantinieka atamana pulka Aluksnes nodaģas priekģnieks (paraksts) K r a s n o v.

Pēdēģā Krasnova pavēle saģemģta pagasta valdē tajā pašā dienā, 18. aprīlī. Kaut ģan pavēlē pagasta vecākam uzlikti policijas pienāģumi, pagasta valde ģāģusi tālāģ savu policeģisko uzdevumu izpildģšanā nekā tas viņai uzdots. Tā piem. tajā pašā dienā, 18. aprīlī, pagasta valde ar rakstu Nr. 3447 prasa Valkas aprīģģa kara priekģniekam,

въ какую часть войскъ отправленъ и гдѣ нынѣ служить . . . Эрнстъ Рейновъ Заубе . . .¹⁾

Tāģds pats pieprasģjums nosūtģts par Kārģli Vimbu.

Beģ Krasnovs savā pavēlē nemaz neliek izdarģt izziģģu ārģpus sava pagasta robeģģam.

Vēģl tāģds ģadģjums:

Valkas aprīģģa zemnieku lietu komisārs 13. aprīlģ ar rakstu Nr. 1522, ziģodams, ka apģstģprģma pagasta sapulces lēmumu par Kārģģa Vimbas izslēģģģanu no pagasta sabiedrģģbas, raksta:

*) Kādā karaģpēģa daģģā nosūtģts un kur tagad dien. . . Ernests Reģģģa dēģģ Zaube.

... принимая во вниманіе, что удаляемый при существующемъ настроеніи умовъ и неспокойнаго времени, а также и недостатка арестныхъ помѣщеній при волостномъ Правленіи не можетъ быть оставленъ на свободѣ, постановилъ: означеннаго Вимба ... заключить подь стражу въ городской тюрьмѣ ... Обь исполненіи настоящаго постановленія предписать Алсвикскому волостному старшинѣ, предложивъ послѣднему о времени заключенія удаляемаго подь стражу немедленно донести мнѣ.

Raksta tulkojums:

... ņemot vērā, ka izbalsotais pie tagadējā prātu stāvokļa un nemierīgajos laikos, tāpat aiz aresta telpu trūkuma pagasta namā, nevar tikt atstāts brīvībā, nolēmu: minēto Vimbū... ieslodzīt apcietinājumā pilsētas cietumā. Šo paziņot Alsviķu pagasta valdei, uzdodot par izbalsotā apcietināšanu nekavējoties ziņot.

Šo rīkojumu pagasta valde sapratuse tā, ka viņai jālūdz apriņķa kara priekšnieks arestēt un ieslodzīt kara dienestā iesaukto Kārli Vimbū. Pag. valde 18. aprīļa rakstā Nr. 3450 lūdz Valkas apr. kara priekšnieku:

... Заключить подь стражу въ городской тюрьмѣ кр-на сей волости Карла Александра Кришева Вимба.

(Tulkojumā: „...ieslodzīt pilsētas cietumā Kārli Aleksandru Kriša d. Vimbū“).

Bet tā kā Vimba vairs nav bijis Valkas apriņķa kara priekšnieka rīcībā, tad palicis nearestēts. Pagasta valde tomēr nav vēl likusies mierā un 9. maijā 1906. g. nosūtījuse zemnieku lietu komisāra aresta pavēli 29. kājnieku pulkam Lomžas gubernā. Pulka komandiers atteicies pavēli izpildīt. Uz pag. valdes raksta ir sekoša rezolūcija:

Приказъ.

Рядового Вимба содержать подь надзоромъ въ ротѣ и сообщить волостному правленію о сдѣланномъ по сему распоряженію о томъ, что Вимба высланнымъ для заключенія в тюрьму быть не можетъ, такъ какъ состоитъ на дѣйствительной военной службѣ.

(Vimbu nolikt rotā uzraudzībā, bet ziņot pagasta valdei, ka Vimbu izsūtīt ieslodzīšanai cietumā no aktīvā kara dienesta nevar).

Bet 22. maijā Vimba, tomēr kā garā slimis izsūtīts uz dzimteni, kā par to 14. jūnijā 1906. g. ar rakstu 3722 ziņo 29. kājn. pulka komandiers pagasta valdei.

Pagasta valde saņēmusi Vimbu 26. maijā un 27. maijā taisījuse sekošu lēmumu:

Карла Александра Кришева Вимба арестовать и пред-
ставить Валкскому уѣздному полицейскому Управленію.

(Vimbu arestēt un nodot Valkas apriņķa priekšniekam).

Bet Valkas apriņķa priekšnieks atteicies turēt Vimbu apcietinājumā un 5. jūnijā aizsūtījis to atkal atpakaļ uz pagastu, atsaucoties pavadrakstā uz piederīgiem likuma pantiem. Tā zemnieku lietu komisāram un pagasta valdei nav izdevies Vimbu ieslodzīt.

Ka Alūksnes zemnieku lietu komisārs bijis visai nodevies revolūcionāru vajāšanai, liecina arī vēlākie viņa rīkojumi Alsviķa pagasta (un arī citu pagastu) vecākam. Piem.:

7 августа 1906. № 3324.

Предписываю волостному старшинѣ о всѣхъ случаяхъ важныхъ происшествій, обнаруживаемыхъ въ предѣлахъ волости, какъ то: грабежахъ, порчѣ телеграфныхъ проводовъ, разбрасываніи прокламацій, нападеніяхъ и проч. — доносить мнѣ съ первою отходящею почтою.

Комиссаръ (paraksts).

14 декабря 1906. № 5180

Предписываю Волостному Старшинѣ донести мнѣ съ первою отходящею почтою, какія именно газеты и періодическія изданія выписываются волостнымъ правленіемъ.

Комиссаръ (paraksts).

Rakstu tulkojumi :

1906. g. 7. augustā.

Pavēlu pagastu vecākiem ziņot man ar pirmo atejošo pagastu par visiem svarīgiem notikumiem pagastā, kā: laupīšanām, telefona vadu bojāšanu, proklāmaciju izkaisīšanu, uzbrukumiem u. t. t.

Komisārs (paraksts).

1906. g. 14. decembrī.

Pavēlu pagasta vecākam ziņot man ar pirmo atejošo pa-
stu, kādas avīzes un periodiskus izdevumus pasūta pagasta
valde. Komisārs (paraksts).

Jaun-Laicene

Pagasts. Muižas zemes platība 7200 ha. Muižas īpaš-
nieks barons Ralfs Volfs.

1905. gada novembrī J. Laicenes pagasta vispārīgā ap-
600 iedzīvotāju lielā sapulcē ievēlēja **Rīcības komiteju**. Tajā
iegāja: priekšsēdētājs Toms Vārna; locekļi: Linards Laicēns,
Heinrichs Dance, Pauls Niedra, Dāvis Eidemans, Kārlis
Slaucītājs, Jānis Uskans, Jēkabs Paeglīts, Augusts Grūbe u.c.
Tad pat ievēlēja arī četrus pagasta tiesas vīrus. Rīc. kom.
un tiesas sekretāra amatā atstāja agrāko pagasta darbvedi
Kārli Kripēnu. Decembrā sākumā Rīc. kom. pārņēma darb-
vādību no vecās pagasta valdes un sāka darboties. Starp
citu pārņēma pagasta rīcībā J.-Laicenes un Apes muižu.

Revolūcijas laikā **atbrūņoja** pagasta urjadņiku Voitu.
Par to vēlāk Rīgas apgabaltiesa Valkā tiesāja L. Laicēnu un
Niedru piespriežot Laicēnam pusotra gada un Niedram sešus
mēnešus arestantu pārmācības nodaļas.

Revolucionārās darbības vadītāji pagastā bija Linards
Laicēns, Vārna, skolotājs Jūlijs Grieze.

Sodekspedīcija Nazimova vadībā ieradās pagastā 18. de-
cembrī 1905. g. Sākās zemnieku ķeršana un sišana. Saspri-
dzināja mašīnas Heinricham Dancem piederošā fabrikā —
tā atradās J.-Laicenes pagastā — un nodedzināja saimnieka
Vārnas māju ēkas. Rīc. komit. locekļiem Jānim Uzkalnam,
Augustam Grūbem, Kārlim Slaucītājam un Jēkabam Paegli-
tim Alūksnes pilī piesprieda katram 100 sitienu. Pērti vēl:
Kārlis Kripēns, Jānis Grūbe un Dāvis Eidemans. Emigrējuši
Toms Vārna, Jūlijs Grieze un L. Laicēns.

Heinrichs Simsons un Heinrichs Dancis palika nesodīti.
Nošauts netika neviens.

Ziemeri

Pagasts. Muižas platība 3490 ha. Muižas īpašnieks ba-
rons Alfreds Sigismunds Volfs, kuņam piederēja bez Siemera
vēl divas mazākas muižas.

Līdz 1905. gadam Ziemera pagasta sabiedriskā dzīvē nebija nekādas dzīvības. Pa daļai varbūt tāpēc, ka pagasta skolotāji nestrādāja nekādu darbu sabiedrības labā.

Zemnieki pagastā bija rentes saimnieki, no kuŗiem muižnieks noteiktā termiņā prasīja rentes naudu. Laikā nemaksātājus lika laukā no mājām, jo muižniekam klausīja administrācija un tiesa.

Revolūcijas zvanus pagastā iezvanīja alsviķieši. Tie bija paziņojuši pagasta valdei, ka tādā un tādā svētdienā, oktobra beigās pagasta namā noturēs tautas sapulci. Pagasta valde nebija atteikusies to paziņot pagasta iedzīvotājiem.

Noteiktā svētdienā ieradās no Alsviķa Georgs Laiviņš un Pēteris Pumpīts un iepazīstināja sapulci ar politiskām un saimnieciskām prasībām.

Par represijām Ziemera pagastā nav ziņu. Neviens nav nošauts.

Lāzberge

Pagasts. Muižas zemes platība ap 10.000 ha. Īpašnieks barons Ed. Vofs.

Atzīmējamu notikumu revolūcijas laikā nav. Nav arī ziņu par represijām.

Mālupe-Beja

Pagasts. Mālupe muižas zemes platība 7172 hektari; muižas īpašnieks barons Ervins Vofs. Bejas muižas zemes platība 3135 hektari; muižu īpašnieks: general-majors Aleksandrs fon Hekels.

Saskaņā ar Mālupe pagasta iedzīvotāja Andreja Pelēča stāstījumu 1905. g. revolūcijas dienās pirmā sapulce pieņēma prasības, kuŗas sūtīt Valsts domei. Tika prasīts, lai muižnieki pārdod nepārdoto zemi, lai skolās latviešu valodu padara par mācības valodu, lai pagasta darbvedību iekārto latviešu valodā, lai atceļ kārtu priekšrocības un visus padara vienlīdzīgus likuma priekšā, tā ka varētu arī muižniekam likt atbildēt tiesā. Vēlāk sapulcē tika vēl pieņemts lēmums aiztaisīt valdības degvīna pārdotavas. Tautas sapulces pieņēma arī lēmumus par milicijas dibināšanu. Sapulcēs runāja Neimans, Jansons, skolotājs Brencis Kļaviņš, skolotājs Aleksandrs Skuja, Jānis Krustiņš. Sapulces noturēja pagasta namā un Pelēča mājā. Pelēča mājā noturētā sapulcē nolēma

lūgt baronu Volfu atlaist renti smago saimniecisko apstākļu (neražas) dēļ. Barons atbildēja, ka renti neatlaidīs, tiesas ceļā arī nepiedzīs, gaidīs.

Skolotājs Brencis **Kļaviņš** notikumus apraksta sekoši:

Līdz 17. oktobrim viss (t. i. revolūcionārā darbība) gāja paklusām — pagrīdē. Tikai pēc 17. okt. cara manifesta viss sāka iet atklāti. Pirmais mītiņš Mālpupē - Brencos notika 20. novembrī. Sanāca ļoti daudz ļaužu, arī no Alūksnes, Annas un Bejas pagastiem ar sarkaniem karogiem; alūksniešiem bija arī viens melns. Pirmais runāja kāds S. Apsīts pastāstīdams par Rīgas strādnieku organizēšanos. Tālāk runājām skolotāji apgaismodami stāvokli, revolūcijas nozīmi un vajadzību. Starp citu man izdevās aizturēt pūli no laupīšanas jeb muižnieku mantas konfiscēšanas. — Otrā mītiņā Alūksnes ārsts Neimanis un pareizticīgo mācītājs Jansons mierināja un ieteica palikt pie vecās kārtības un klausīt valdībai. Es pret to protestēju. — Trešais lielākais mītiņš bija 10. decembrī. Sprieda par pašvaldības vēlēšanām. Vēlēšanas atlika citai reizei. Tika nolemts arī slēgt valdības degvīna pārdošanu.

16. decembrī tika zināms, ka Valkā ieradusies jau sodekspedīcija Orlova vadībā. 18. decembrī tā ieradās Alūksnē un sāka revolūcionārus šaut, pērt un arestēt un dedzināt viņu mājas. 4. aprīlī arestēja arī mani un noturēja līdz 10. aprīlim; tad mani tiesāja un piesprieda 35 sitienus.

Mani galvenie nodevēji bija Indriķis Kāchri un Jānis Vārtiņš, kuņus no pagasta izboikotēja.

Par kustības dalībnieku saņemtiem sodiem ir šādas ziņas: Jēkabs Ziņģis, Bejas pag. Kolberģes muižas pārvaldnieks uzstājies mītiņos ar runām. Sodekspedīcijas nošauts.

Otto Zālīts, Bejas pag. šolkos. Pērts.

Aleksandrs Tetterovskis, Bejas pag. Ķikrenē. Pērts.

Aleksandrs Liepiņš, Bejas p. Jaunzemos. Pērts.

Eduards Liepiņš, Bejas pag. Melnalksnā. Pērts.

Reinis Ozols, Bejas pag. Ķirmē. Pērts.

Brencis Kļaviņš, Mālpupes skolotājs. Pērts. Saņēmis 35 sitienus.

Andrējs Pelēcis, saimnieks Mālpupes Cirkņos. Pērts. Saņēmis 40 sitienus.

Kārlis Liepiņš, Mālupes Cirkņos. Sabijis 2 nedēļas izmeklēšanas cietumā.

Jēkabs Balodis, Mālupes Blumreiņos. Sabijis 2 nedēļas izmeklēšanas cietumā.

Otto Egle, Mālupes Lunčos. Pērts. Saņēmis 120 sitienus.

Augusts Samsons, Mālupes Laņķos. Pērts. Saņēmis 150 sitienus.

Pēteris Brencis, Mālupes Rutkos. Pērts. Saņēmis 15 sitienus.

Jānis Egle, Mālupes Puriņos. Pērts. Saņēmis 15 sitienus.

Jānis Lācis, Mālupes pag. darbveža palīgs. Pērts. Saņēmis 150 sitienus.

Bejas pagastā nošautais Jēkabs Zingis

Cintiņš, Mālupes Strādinās. Pērts. Saņēmis 130 sitienus.

Aleksandrs Skuja, Mālupes skolotājs. Pērts. Saņēmis 25 sitienus.

Kārlis Kļaviņš, skolotājs, Bejas skolā. Pērts. Saņēmis 25 sitienus.

Prunka — emigrējis.

Anna

Pagasts. Annasmuižas īpašniekam baronam Akselam Delvigam piederēja 9022 hektāri lieli zemes īpašumi.

1905. gada vasarā, jūlija mēnesī, ap 100 rentnieku un zemes iepircēju iesniedza muižas īpašniekam prasību rakstu.

Tajā zemnieki prasīja atlaist renti un pagarināt uz ilgāku laiku zemes izpirkšanas maksas. Barons Delvigs pēc pāris dienām saaicināja pagasta namā prasību iesniedzējus un paziņoja, ka tiem renti atlaiž un iepirkšanas maksu pagarina uz 15 gadiem. Bez tam barons vēl apsolīja tā gada ziemā dot no muižas meža bez maksas divus kubikus malkas.

Barons šos solījumus nepildīja, bet tā paša gada beigās uzrādīja ienākušai sodekspedīcijai vasaras prasību iesniedzēju vadītājus. Tos nopēra.

Barons Delvigs pazīstams vēl kā kolonizātors. Viņš ieveda no Vācijas vāciešus un novietoja tajās mājās, no kurām bija izdzīti latvieši. Sevišķi liels zemnieku ienaidnieks bija barona Delviga znots fon Vāls, kurš pārvaldīja Annasmuižu. Vāls un viņa muižkungs štols 1905. gadā uzrādīja un nodeva sodekspedīcijai brīvības kustības dalībniekus.

Nemieri 1905. g. iesākās ar slepenām sapulcēm. Vēlāk tās atklāti noturēja pagasta namā. Uz sapulcēm ieradās visi iedzīvotāji. Tautas sapulcēs pieņēma rezolūcijas, kurās prasīja:

- 1) Vācu kolonizēšanas apturēšanu.
- 2) Latviešu valodas, kā priekšmeta, obligātorisku ieviešanu skolās.
- 3) Vienlīdzīgas vēlēšanu tiesības vīriešiem un sievietēm.
- 4) Aizliegt muižniekiem medīt zemnieku tīrumos.
- 5) Sadalīt vienlīdzīgi pagasta kļaušas, kā muižniekiem, tā zemniekiem.

Novembra tautas sapulcē ievēlēja rīcības komiteju pagasta pašvaldības vadīšanai pagasta valdes vietā. Par priekšsēdētāju tajā ievēlēja Aleksandri Kazaini, sekretāru — skolotāju Mālkalnu. Rīcības komiteja netika pārņēmusi darbību no vecās pagasta valdes, jo drīzi ieradās sodekspedīcija.

Reizē ar rīcības komiteju ievēlēja meža komiteju no 12 personām. Tajā iegāja: Jānis Liepiņš, Jānis Mieriņš, Fricis Āre, Šimanis Kalniņš, Ernests Icaks un vēl citi. Kā jau nosaukums rāda, komiteja bija vēlēta mežu pārvaldīšanai. Bet tā atņēma arī ieročus dažiem kustībai naidīgiem mežsargiem. Meža komiteja darbojās saskaņā ar rīcības komiteju. Sapulču un jaunievēlēto iestāžu protokolus rakstīja pagasta

grāmatās. Ienākot sodekspedīcijai revolūcionāri grāmatas iznīcināja, lai no viņām neuzzinātu kustības dalībniekus.

Kādā tautas sapulcē tika pieņemts lēmums apbruņoties pret varbūtējiem uzbrukumiem no muižnieku un cara kaŗaspēka puses. Trūka ieroču. Sakarā ar to revolūcionāri rīcības komitejas uzdevumā pārmeklēja Vāla dzīvokli pilī un atņēma tam divas medību bises un šaujamos materiālus. Cītādi pils netika aiztikta.

Revolūcijas aktīvākie darbinieki bija Augusts Osis, Aleksandrs Kazainis, Jānis Simsons, Ievadnieks, Noriņš, Jānis Galviņš, Blūms, skolotājs Aleksandrs Mālkalns.

Ieradusies **sodekspedīcija** arestēja Aleksandru Kazaini un Eduardu Galviņu viņu dzīves vietās, Annas pagasta Upes Gribažos, un ārkārtīgi sasīta. Sītis pats nodaļas vadītājs Kotcebu. Tad abus aizveda uz Liteni, no turienes uz Alūksni. Pēc dažu dienu mocīšanas pils pagr. Kazaini un Galviņu atsvabināja noteicot pēc nedēļas ierasties Alūksnē. Sasīstais Kazainis mājās nomira.

Aleksandrs Jura d. Kazainis. Dzim. 1874. g. Annas pagasta Silavēršos. Laukstrādnieks. Latv. Soc.-Dem. Strādņ. Partijas darbinieks. 1906. g. 6. novembrī Kotcebu vadītās sodekspedīcijas nodaļas Ottomāra otrās sotņas sotņika Čirkova sasīsts. No sitieniem miris 1906. gadā 25. novembrī Annas pag. Silavēršos. Apglabāts Alūksnes luterāņu kapos.

Kaziņa sieva drīzi palika vājprātīga un slima vēl tagad. Eduards Galviņš kustībā visai maz piedalījies, vairāk gan viņa brālis Jānis.

Gulbenē nošāva vēl drēbnieku Augustu Osi (Ūsi). Tas bija liels sapulču runātājs, kā Annas, tā citos pagastos.

Vēl daudzi citi dabūja Alūksnes pils pagrabos līdz 300 sitieniem.

Stāmeriene

Pagasts. Stāmerienes muižas īpašniekiem baronam Borisam un Paulam fon Volfam piederēja 5332 ha lieli zemes īpašumi.

Jau pirms revolūcijas pagastā bija nodibinājies Latviešu sociāldēm. strādņ. partijas **nelegals pulciņš**. Tam revolūcijas dienās piekrita ievērojama loma; notikumi izvirzīja pulciņa locekļus kustības priekšgalā. Pulciņa darbību vadīja Jānis Gavars.

Pirmā iedzīvotāju un valdības sadursme notika izvadot japāņu karām mobilizētos rekrūsus. Rekrūši bija sapulcējušies Stāmerienes stacijā. Bija ieradies arī daudz pavadītāju. Līdz ar rekrūšu vilcienu Stāmerienes stacijā ieradās valdības ierēdņi — rekrūšu saņēmēji. Tie lika kāpt lopu vagonos. Bet rekrūši prasīja pasažieru vagonus. Vilciens aizgāja bez Stāmerienes rekrūšiem.

Vēl pirms vilciena aiziešanas no Litenes ieradās daži simti dēmonstrantu ar sarkanu karogu. Gājienam pievienojās Stāmerienes rekrūši un citi iedzīvotāji. Dziedot revolūcionāras dziesmas gājiens devās uz valsts degvīna pārdotavu. Daļa dēmonstrantu gribēja to izdemolēt, bet vairums atrunāja. Sasita tikai nedaudz pudeļu. Gāja atpakaļ, lai izklīstu. Rekrūši ieradās Alūksnē saviem līdzekļiem. Par nokavēšanos netika sodīti.

1905. g. septembrī pagasta vietnieku sapulce nolēma neizpildīt valdības iestāžu rīkojumus un prasīt, lai muižnieki piedalās ceļu labošanā.

Oktobra dienās pirmā tautas sapulce notika pie pagasta nama; piedalījās 2000—3000 cilvēku. Sapulci vadīja Jānis Gavars. Turēja vairākas runas, bet galvenais runātājs bija students Jānis Balodis. Sapulce pieņēma rezolūcijas, vērstas pret muižniecību un cara valdību.

Pagasta **ricības komiteju** ievēlēja novembra beigās, divpadsmit cilvēku lielu. Priekšsēdētāja amatā ievēlēja Jāni Gavaru. Bez šās sanāca vēl vairākas tautas sapulces, visas pagasta namā vai pagasta nama priekšā. — Milicijas priekšnieks bija Pēteris Pinka.

Tā paša novembra beigās policija bija apcietinājusi uz Litenes ceļa soc.-dēm. partijas agitatoru lubānieti Cālīti un ieslodzījusi Stāmerienes pilī. Vēsts par Cālīša apcietināšanu izplatījās plašā apkārtnē. Bija jābaidās, kā Cālīti pilī nenogalina. Radās tāpēc doma Cālīti atsvabināt. Muižnieki, kuŗu

pilī Cālīti turēja, uzzinājuši revolūcionāru nodomus, pēc pāris dienām Cālīti palaida vaļā.

Bet doma uzbrukt pilij un izdzīt muižniekus nezuda. Stāmerienes pils bija pārvērsta cietoksnī. Pilī bija sabraukuši baroni no citām apkārtnes muižām. Viņus apsargāja 40—50 kazaku. Apakšstāva logus pils iedzīvotāji bija aizmūrējuši ķieģeļiem un atstājuši tikai caurumus šaušanai.

1. decembrī pils apkārtnē bija pārvērtusies kara noietnē. Te bija saradušies ļaudis no tālas apkārtnes, gan braukšus, gan kājām, kalpi un saimnieki, skolotāji un amatnieki. Dažs bija nācis 50—60 verstis. Vairums bija jauni cilvēki, bet bija arī sirmiemi matiem, baltām bārdām. Revolūcionāru kopskaitis sniedzās septiņos tūkstošos. Apbruņojums bija visdažādākais — gan medību bises, gan dažādi durāmie ieroči, kurus parasti lieto mājsaimniecībā.

Jau pirmā dienā ieradušies ļaudis **aplenca pili** ķēdē. Revolūcionārās armijas vadība novietojās skolā. Vadīja Jānis Gavars, Magaziņš un daži citi pagasta aktīvi ļaudis. Abpusēja apšaudīšanās sākas pirmā aplenkšanas naktī. Kazaki šāva kara šautenēm, bet revolūcionāri raidīja uz pili ložu un skoru lādiņus no medību bisēm. Pilī ietikt nevarēja. Pienākot tuvāki aplenkšie atklāja spēcīgu uguni.

Otrā dienā revolūcionāri sūtīja pie aplenktajiem delegāciju. (Jāni Gavaru, Andreju Cepurīti, Pēteri Rubeni) ar priekšlikumu izvākties no pils sešu stundu laikā, bez ieročiem. Baroni prasīja trīs stundas apdomāšanai. Tās viņiem deva. Šim laikam notekot muižnieki atbildēja, ka ielenktie ieročus neatdošot, bet pili atstāšot sešu stundu laikā, ja vien revolūcionāri garantē drošību 12 verstu apkārtnē. Šo viņu atbildi varot neuzskatīt par galīgu, lai revolūcionāri nākot ar jauniem priekšlikumiem. Revolūcionārus baronu atbilde neapmierināja, bet tie nesūtīja arī jaunus priekšlikumus, jo kļuva zināms, ka no Pēterburgas puses nāk kara spēks aplenkšiem muižniekiem palīgā. Nedrīkstēja tādēļ laika zaudēt.

Atjaunoja atkal uzbrukumus pilij. Mēģināja uzlauzt durvis, bet tas neizdevās, — durvis bija stipras, un ielenktie spēcīgi atšaudījās.

Trešās dienas naktī rīta pusē, aplencēji, iepriekš nodedzinājuši baronam piederošo līnu fabriku, gribēja izdarīt to

pašu ar pili. Atradās drošsirdīgs vīrs, kas pielaida pilij uguni. Bet pils neaizdegās. Gaismai austot aplencēju ķēde uz brīdi atkāpās, aizgāja uz skolas namu brokastot. Ielenktie muižnieki, šo gadījumu izmantoja un izgāja pa kādu revolūcionāru nepamanītu un neapsargātu izeju. Muižniekiem, uz zirgiem jānot, izdevās ātri aizbēgt. Viņus pamanīja, kad tie jau bija kādu kilometru no pils attālinājušies.

Aplencēji sapulcējās un sprieda, ko darīt. Daži gribēja dedzināt pili. Tam pretojās vadoņi Cālītis un Magaziņš. Sapulce tad arī nolēma, kā pili nededzinās. Bet atgājuši no pils pēc brīža pamanīja, kā pils kūp. Kāds to tomēr bija aizdedzinājis, neklausīdams aizliegumam. Pils nodega tāda, kādu muižnieki bija atstājuši. Nekas no tās netika iznests.

Revolūcionāru pusē apšaudoties neviens nav kritis. Nav arī zināms, kā būtu nošauts vai ievainots kāds no ielenktiem muižniekiem. Revolūcionāru pusē bija gan daži ievainoti: Otto Rācens rokā, Magaziņš kājā un Greblis rokā. Bet to ievainojumi bija cēlušies aiz pašu neuzmanības. Ievainojumus pārsēja revolūcionāru žēlsirdīgās māsas.

Revolūcionāru uzturēšanai Stāmerienes pagasta valde izdeva pagasta iedzīvotājiem rīkojumu piegādāt pārtikas vielas. To iedzīvotāji darīja labprāt. Nokāva vairākus muižnieka lopus. Ēdienu vārīja pagasta namā un skolā tam darbam nozīmēti pavāri.

Pils nodegšanas dienā, pēcpusdienā, Stāmerienē iejāja 300 kazaku. Tie apskatīja pili un nekā neizdarījuši aizjāja Sitas virzienā. Kazakiem ierodoties revolūcionāri bija jau izklīduši.

Sodekspedīcija ieradās Stāmerienē decembra otrā pusē muižnieku pavadībā. Sākās revolūcionāru šaušana un mocīšana. Pirmo meklēja Jāni Gavaru. Viņu arī apcietināja viņa paša mājiņā ziemassvētku sestdienā. Nošāva Gavaru 27. decembrī Stāmerienes pils parkā pie koka. Gavars līdz beigām bija izturējies drošsirdīgi, vēl pēdējā brīdī saukdams, „Lai dzīvo brīvība!”

Otros ziemsvētkos apcietināja Andreju Cepurīti un nošāva 27. decembrī Vec-Gulbenes pils parkā pie ozola.

1906. gada februārī Aluksnē apcietināja un nošāva liteņieti Augustu Potapiju — Potafejovu.

Vēl daudzus no stāmerieniešiem mocīja Alūksnes pils pagrabos. Sevišķi mežsargu Pinku un Antonu Upanu. Daudzus ieslodzīja cietumā. Arī vēlākos gados daži tika slodzīti cietumos. Personas:

Jānis Gavars. Dzimis 1858. 20. I. Silajāņu īpašnieks Stāmerienes pagastā. Latviešu Sociāldēmostru strādņu partijas darbinieks no 1900-to gadu sākuma. Nošauts 27. decembrī 1905. gadā. Stāmerienes pils parkā pie koka. Apglabāts Vecgulbenes kapos.

Andrejs Cepurīts. Dzimis 1869. g. 23. jūnijā. Stāmerienes pagasta Jaun-Stāmeros. Strādājis tēva rentnieka saimniecībā. Nošauts 27. decembrī 1905. g. Vecgulbenes pils parkā pie ozoliem. Apglabāts Stāmerienes kapos. Cepurīša tēvam rentes māju atņēma un nolaupīja vienu govī.

Augusts Potapijs - Patafejevs. Graudnieks Stāmerienē. Nošauts 1906. g. februārī, Alūksnē.

Pēters Pinka. Dzimis 1875. g. 4. augustā. Cēsu pilsētā. Mežsargs Stāmerienes Pļavsargos. 1905. g. milicijas priekšnieks. No Nazimova vadītās sodekspedīcijas nodaļas saņēmis 450 sitienus, 150 sitienus dienā. Alūksnē apcietinājumā sabijis pusotra mēneša un Valkas cietumā vienu mēnesi. Rīgas slepenpolicijā 1906. g. janvārī sabijis divas nedēļas, kur mocīts un spīdzināts.

Litene

Pagasts. Muiža piederēja baroniem Volfiem. Muižas zemes platība: ap 10.000 hektaru.

Litenē revolūcijas dienās ievēlēta **ricības komiteja** un **nodedzināta** muižas **pils**. Pili nodedzināja daļa Stāmerienes aplencēju.

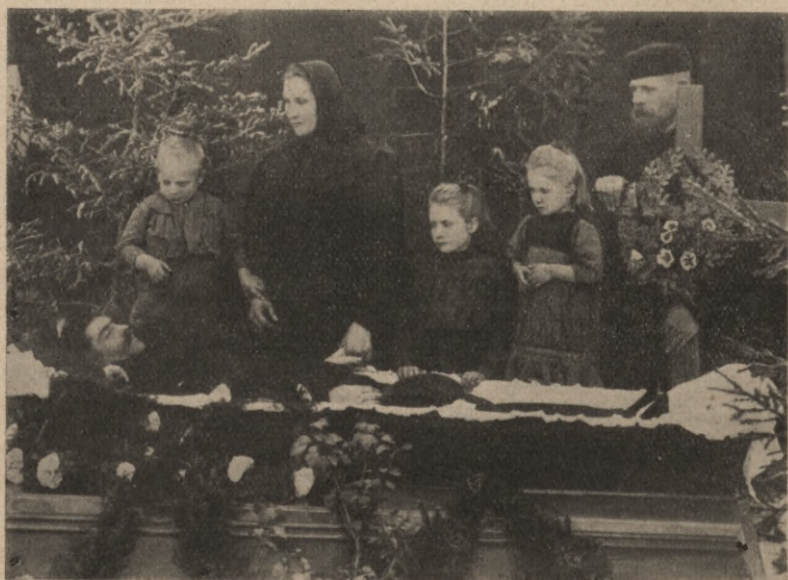
Pie Litenes, **Sitas** mežā notika **kauja** ar ulāniem. Lai kam jau agrāk muižnieki bija izlūguši no valdības palīga spēkus. Stāmerienes pils aplenkšanas laikā revolūcionāri uzziņāja, ka no Pleskavas puses nāk ulāni.

Vajadzēja aizkavēt tiem savienoties ar Stāmerienes pili ielenktiem muižniekiem. Nolēma dot Sitas ulāniem kauju.

No Stāmerienes ielencēju pulka atdalījās kāds tūkstots cilvēku un aizgāja uz Situ. Revolūcionāri apmetās mežā uz Sitas upītes labā krasta, pie Sitas - Stāmerienes lielceļa tilta, netālu no Sitas kroga.

Tiklīdz revolūcionāri bija ieņēmuši pozīcijas un sagatavojušies uzbrukumam, jāja no Sitas puses pa lielceļu 108 ulāni.

Tiem pie tilta piejājot revolūcionāri atklāja uguni no savām medību bisēm. Ulāni atkāpās, bet tad divas reizes mēģināja izlauzties cauri šaujot no savām kaŗa šautenēm, bet velti, — uzbrucēju pulks bija pārāk liels. Nevarēdami tā uzvarēt, ulāni izsijājās ķēdē un mēģināja revolūcionārus ielenkt. Revolūcionāru stāvoklis kļuva sliktāks; ilgākas kaujas tie nevarēja izturēt, jo trūka šaujamo materiālu. Apsvēruši stāvokli, revolūcionāri nolēma uzbrukt un mēģināt

Otto Kamelders. Sodekspedīcijas nošauts Litenē

pārraut ulānu ķēdi. Uzbrūkot uzreiz visā linijā revolūcionāri ulānu ķēdi izjauca un guva pārsvaru. Ulāni gan kādu laiku mēģināja pretoties, — noguldīja zemē zirgus un aiz zirgiem aizslēpušies, apšaudījās. Bet tiklīdz daži no viņiem krita un bija nošauti daži zirgi un daži ievainoti, viss ulānu pulks, kauju pazaudējis, izklīda.

Sitas kauja notika 1905. gada 2. decembrī. To vadīja Lanškis, vēlākais (1906.—1908. g.) meža brāļu vadonis Bolvu apkārtnē.

Ulānu pusē kaujā krita 4 kareivji, 4 zirgi un 28 ievainoja, to starpā dažus virsniekus. Revolūcionāru pusē nebija nekādu zaudējumu, pat ievainotu nebija.

Pēc kaujas revolūcionāri izklīda. Ulāni bija Sitas krogā atkal kopā salasījušies.

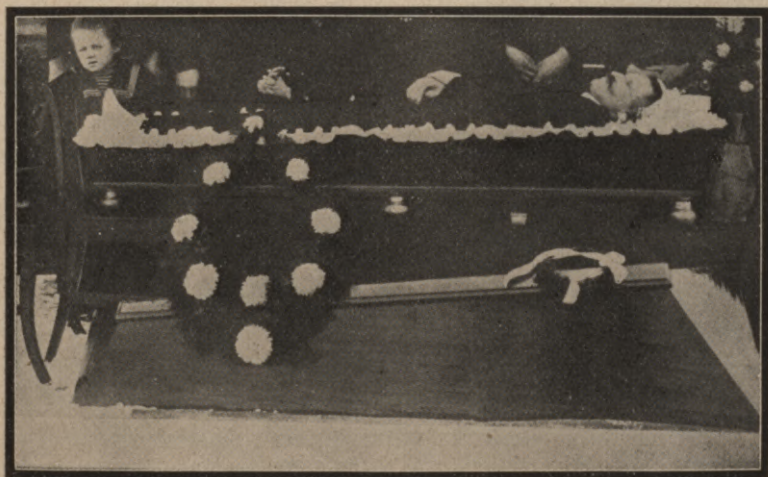
Kritušos apglabāja Bolvu kapsētā.

Ulāni vēlāk brīnījušies, kas gan tās revolūcionāriem esot par šautenēm, no kuņģiem ievainojot uzreiz vairākus. Viņi nebija aptvēruši, ka šauj skrošu lādīņiem un renkuļiem.

Ienākusē **sodekspedīcijas** nodaļa 24. decembrī nodezinaja Otto Kameldera māju inventāru un nodezināja vienas mājas. Pašu saimnieku par pretošanos nopēra 102 sitieniem. Otto Kamelders bijis pagasta rīcības komitejas loceklis.

Šmukīņš, dzimis 1873. gadā, Lītenes pag.
Nošauts 1906. g. 19. janvārī.

Šmukīņš. Nošauts Lītenē.

1906. gada 19. janvarī sodekspedīcijas nodaļa grāfa Grabbes vadībā nošāva: Kušolu māju saimnieku Otto Kamelderi, Ozoliņu māju saimnieku Augustu Ķauķi, šmukiņu, Andreju Pilmani un Otto Zēgeli.

Kalnamuiža (tagad Kalncempji)

Pagasts. Muižas īpašniekam baronam Gastonam Volfam piederēja 3343 ha lieli zemes īpašumi.

1905. g. novembra mēnesī pagasta iedzīvotāju vispārīgā sapulcē ievēlēja **ricības komiteju** sekošā sastāvā: priekšsēdētājs Jānis Rikentāls, sekretārs Ūdris, locekļi: Ernests Kapa, Jānis Okans, Jēkabs Grava, Augusts Līcis, Fricis Grava, Otto Vējiņš, Eduards Ābele, Jēkabs Lūks.

Ernests Kapa, Latv. Soc.-Dem. Str. Partijas darbinieks. Sodekspedīcijas nošauts Tirzas pils parkā, 1906. g. 6. janvarī, Nazļmova vadībā. Apglabāts Vecgulbenes kapos.

Kalnamuižas pagastā **nodedzināja** muižas **pili**. To izdarīja tas pats ļaužu pulks, kurš turēja ielenktus muižniekus Stāmerienē un nodedzināja Stāmerienes muižu. Kalnmuižnieki piedalījās arī Stāmerienes pils aplenkšanā un Litenes Sitas kaujā.

Decembrī ienākusē **sodekspedīcija** nogalināja piecus revolūcijas darbiniekus. Tie bija: Rūdolfs Ģērmanis, Jānis Kapa, Ernests Kapa (Jāņa brālis), Augusts Kalnbērzs, drēbnieks Jānis Okans, nošauts 1906. g. Pirms nošaušanas visi viņi ārkārtīgi sadauzīti.

Ernests Kapa bija aktīvā kara dienestā un revolūcijas dienās ieradies dzimtenē atvaļinājumā. Bijis spēcīgs cilvēks un grūti savaldāms, tāpēc sevišķi sists un mocīts. Šaušanas brīdī saucis: Nost varmākas! Lai dzīvo revolūcija! Kapam raidīti 24 šāvieni. Dauzīts vēl arī pēc nošaušanas.

Vēlāk sadedzinājuši visu brāļu Kapu mantību, drēbes, mēbeles un grāmatas. Tāpat skolotājam Teodoram Skarne-

lim. Vēl daudzi citi pērti nagaikām, kā piemēram: Teodors Skarnelis, Paulis Rubenis, Jūlijs Sikaters, Fricis Līcīts, Jānis Tabaks.

Personas:

Rūdolfs Ģērmanis. Mežsargs Kalnamuižas pagastā. Sodekspedīcijas nošauts 1906. gadā 2. janvārī, Kalncempju pagasta Zaļenieku māju tuvumā, Dunduru mežīņā Kotcebu vadībā. — Apglabāts Zeltiņu kapsētā.

Augusts Kalnbērzs. Kalnamuižas pagasta iedzīvotājs. Sodekspedīcijas nošauts 1906. g. 2. janvārī pie Kalncempju pagasta nama Kotcebu vadībā.

Jānis Kapa. Rentnieks Kalnamuižas žagatkalnā. Sodekspedīcijas nošauts 1906. gada 2. martā. Aluksnes pils parkā, pie koka, ezera malā Nazimova vadībā. Apglabāts Vecgulbenes kapos. Konfiscēts dzīvais inventārs: 4 zirgi, 10 govīs, 4 jaunlopi, 10 aitas, 4 cūkas.

Nedzīvais inventārs — 2 rati, 2 ragavas, 1 kamanas, ecešas, arkli, istabas mēbeles, drēbes un veļa — sadedzināts.

Jānis Reča dēls Okans. Drēbnieks. Latv. Soc.-Dem. Strādņ. Partijas darbinieks. Sodekspedīcijas nošauts Kalnamuižas pils parkā 1906. g. 2. janvārī. Apglabāts Zeltiņa kapsētā.

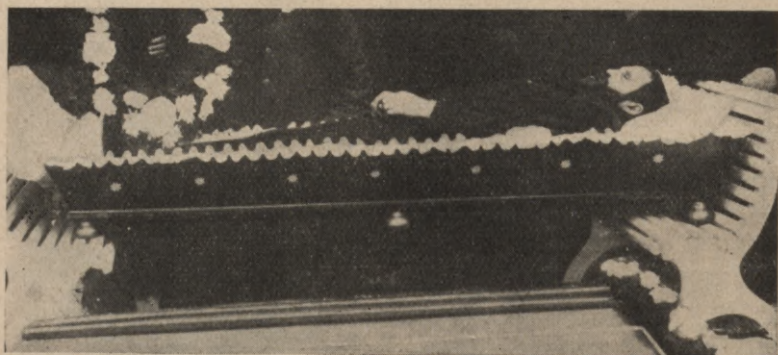
Vec-Gulbene

Pagasts. Muižas īpašniece D. Volff. Muižas zemes platība: ap 19.000 hektaru.

Pirmais nemieru uzliesmojums bijis jau 1899. gadā. Draudzei bijusi sadursme ar muižnieku viņa patronāttiesību dēļ. Vienā svētdienā, (21. martā) **nelaiduši** mācītāju Vildi baznīcā. Aktīva loma šajos nemieros starp citiem bijusi arī baznīcā. Aktīva loma šajos nemieros starp citiem bijusi Andrējam Pilmanim, Otto Viksniņam, pag. rakstvedim Bormanim, Caunītim un šķipsnam. Pēdējos divus izsūtīja uz Archangeļas guberņu.

1904. gadā šis pats Andrējs Pīlmanis nodibina sakarus ar Eikerta banšu fabrikas strādnieku Gāgaini, pseudonimā Austriņu. No šā laika V.-Gulbene saņem nelegālus saciālistu izdevumus. Mēģina nodibināt pulciņu un uzņemt kārtīgus sakarus, bet tas neizdodas līdz pat 1905. gada revolūcijai, jo tuvākais pulciņš ir 50 kilometru attālumā Cesvaines apkārtnē. Saņemto literātūru cik varēja izplatīja. Ar to arī aprobežojās revolūcionārā darbība.

Sakarā ar mobilizāciju 1905. gada 29. jūnijā gaida propagandistu - runātāju no Rīgas. Sarodas ļaudis, sagatavo Pīlmaņa Priednieku mājās sarkanu karogu ar uzrakstu:

Andrejs Pīlmanis. Dzimis 1861. gadā. Lauksaimnieks. Revolūcijas darbā no 1904. g. Sodekspedicijas nodaļas nošauts 1906. g. 19. janvārī, Litenē. Apglabāts Vegulbenes kapos.

„Lai dzīvo tautas brīvība“. Bet runātājs neierodas. **Demonstrāciju** pie Stāmerienes muižas tomēr uzsāk. Paceļ sarkano karogu un nedaudz minūtēs ap to sapulcējās pāris tūkstošu ļaužu. Nebija gan neviena, kas kādu vārdu saka, izlīdzējās dziesmām. Dziedāja baznīcas dziesmu parodijas to pašu dziesmu grāmatas dziesmu meldiņos.

Muižā gan bija 20 kazaku un kāds ducis muižnieku. Bet nekā nespēja darīt tautai. Otrā dienā kādus 16 arestēja.

Brīvības dienu laikā pagastā notika vairākas kupli apmeklētas tautas sapulces. Vienā no viņām ievēlēja pagasta **rīcības komiteju** ar Jāni Seržanu, kā priekšsēdētāju. No kustības vadītājiem vēl minams jau agrāk norādītais Gagainis-Austriņš.

Decembra pirmās dienās tas pats ļaužu pulks, kas ap-
lenca un nodedzināja Stāmerienes pili, **pielaida uguni** arī
Vec-Gulbenes pilij.

Decembrī ieradās **sodekspedīcija** un sāka tvarstīt kustī-
bas aktīvākos dalībniekus. Arestēja Jēkabu Rūcēju, tā laika
Vec - Gulbenes pagasta vecāko, un nošāva Ziemassvētku
sestdienā Vec - Gulbenes pils parkā. Rūcēju vainoja Vec-
Gulbenes muižas īpašnieces vīra barona Volfa arestēšanā.
Barons Volfs 1905. gada vasarā bez kāda iemesla bija sašā-
vis divus zemniekus — Kārli Dumpurnieku un Jāni Bičku,
kuŗi bija ieraduŗies pie barona rentes maksāšanas lietā. Ba-
rons Volfs ar Bičku un Dumpurnieku nemaz nerunājis,
bet tūlīt šāvis un ievainojis diezgan smagi Dumpurnieku labā
plecā un vēderā un Bičku
vēderā. Bička bija toreiz
sagulējis ilgāku laiku
slimnīcā un zaudējis
darba spēju; miris 1921.
gadā. Dumpurniekam
vēl tagad plecā barona
Volfa ieŗautā lode.

Vecgulbenē barona Volfa saŗautais Bička.
Miris 1921. g.

Andreju Pīlmani no-
ŗāva pie ozola piesietu
Litenē 1906. g. 19. jan-
vāri un sadurstīja dur-
ŗliem.

Vec - Gulbenes pils
parkā noŗāva vēl dau-
dzus no citiem pagastiem.

Cietumsodu, katram vienu gadu, piesprieda Ernestam Jen-
tem, Jānim Ŧkenderam, Otto Baŗkeram, Jānim un Otto Bie-
zajam, Jēkabam Snipam. Vairākus Alūksnes pils pagrabos
līdz nesamaŗai pēra pātagāŗ. Daŗiem zemniekiem atŗēŗa
zirkus un pajūŗus.

Jaun-Gulbene

Pagasts. Muižas īpašniekam baronam Paulam Tranze piederēja 16.500 ha lieli zemes īpašumi.

Jau 1905. gada vasarā Jaun - Gulbenē bija vairāki Latviešu sociāldemokrātu partijas pulciņi, kas revolūcionāri darbojās. Jūlija mēnesī notika demonstrācija - mītiņš J. Gulbenes dziedāšanas biedrības mājā. Aktīvākie darbinieki: Pēteris Znotiņš un Jānis Kaparkalējs, Jānis Mālīts, Alfreds Jurciņš, Oskars Grāvīts, Fricis Akmens un Otto Poriets.

Novembra vidū vispārīgā pagasta iedzīvotāju sapulcē ievēlēja **ricības komiteju**. No viņas darbiniekiem mināmi Znotiņš, Kaparkalējs, Jānis Šmerliņš, Marta šķipsna. Nodibinājās **milicija**; tās priekšnieks bija Pēters Znotiņš. Visa milicija un pulks citu ļaužu gāja uz Stāmerieni palīdzēt ielenkt pilī apcietinājušos muižniekus.

Pēteris Znotiņš. dzim. 1886. g.

Jaun-Gulbenes pagasta rentnieks. Latviešu soc.-dem. str. partijas darbinieks. 1906. gadā meža brālis. Nošauts 1906. g. 27. (14.) okt. Jaun-Gulbenē, pie savām mājām.

Sodekspedīcija pirmo

reizi ienāca 1905. gada Ziemassvētkos un pārgāja pāri neviena nenošaujot. Otrreiz sodekspedīcija ienāca janvāra vidū, apcietināja kādus piecdesmit Jaungulbenes, Adulienas, Galgauskas un Krapes iedzīvotājus un ieslodzīja Jaun - Gulbenes pils pagrabos. Otrā dienā nošāva divpadsmit cilvēkus, pārējos nopēra; pēra līdz 150 sitieniem.

J. Gulbenē nošāva:

Galgauskas pag. Teodoru Spenneru, Vīpušu māju saimnieka dēlu un

Andrēju Dzeni, Ariņu māju saimnieka dēlu.

Krapes pag. Otto Lapsi, rentnieka dēlu (tēvu nopēra 150 sitieniem. Lapsi nodevis Krapes muižas īpašnieks Zaķis.

J.-Gulbenes pag. Elstes māju gruntnieka dēlu Oskaru Grāvīti;

J.-Gulbenes pag. Pēteri Znotiņu. (Nošauts 1907. g.)

Pārējo vārdi nav vēl uzzināti.

1906. g. pavasarī arestēts Jaun-Gulbenes socialdemokrātu darbinieks Pēteris Bočs (puisis Jaungulbenes mežniecībā), aizvests uz Lubānu, tur spīdzināts un nošauts.

No jaungulbeniešiem nopēra: Jāni Sukuru, Jāni Jūdžkalnu, Pauli Ozoliņu, Sašu Ozoliņu, Otto Briedi, Eduardu Bisenieku, Jūliju Baranu, Otto Zilde, Jāni Matīsu, Rūdolfu Melgaili, Gustavu Melgaili, Ernestu Melgaili, Jāni Melgaili, Augustu Stradu, Ernestu Vitolu, Kārli Sukuru, Otto Skudru, Jāni Māli.

Sibirijā nometināja: Frici Akmeni, Otto Porieti un Ernestu Melbergi.

Cietumā ieslodzīja: Jāni Sukuru un Jāni Jūdžkalnu.

Vegulbenē sodekspedīcijas nošautais Jēkabs Rūcējs. Dzimis 1871. g. Vegulbenes Pinteļos. Pinteļu māju saimnieks. Latv. Soc. Dem. Str. Part. darbinieks. Barona Volfa vadītās sodekspedīcijas nodaļas nošauts 1905. g. 24. decembrī, pie Vegulbenes pils. Apglabāts Lejasciema kapsētā.

Galgauska

Pagasts. Muižas zemes platība 3.757 hektāru. Muižas īpašnieks barons Emanuels Mengdens fon Altenvoga.

1905. gada revolūcijas dienu darbība noritēja pagasta **ricības komitejas** vadībā. Ricības komiteju ievēlēja 28. novembrī tautas sapulcē. Pagastu vispirms nolēma sadalīt di-

vās daļās — Galgauskas pagastā un Krapes pagastā. Tad Galgauskas pagastā par rīcības komitejas priekšsēdētāju ievēlēja Jāni Matisu. Krapes pagastā — Alfredu Jurciņu Pārvēlēja arī pagasta tiesu. Rīcības komitejas tūlīt pārņēma pagasta saimniecības vadību. Notika vēl daudzas tautas sapulces, visas stipri apmeklētas. Aktīvākie revolūcijas laika darbinieki bija: skolotāji Alvils Klēbachs un Kārlis Matīss.

Uzglabājušies ir sekoši Galgauskas un Krapes pagasta revolūcijas dienu sapulču **protokoli**:

Protokols.

Golgowskas pagasta namā, 14. novembrī 1905. g.

Māht bija Pagasta mežsargs P. Drihsulis.

Uj šchodeenu bija šapulzejušchees pagasta kalpi un wakeneeki deht iawu apstahku apšpreešchanas. Wispirms šapulze no iawa midus iswehleja par šapulzes wadoni Emilu Kroni.

Šapulzes wadons preešchlika šapulzei, ka pehz lihdschiginigās fahrtibas nodoklu isdalischana štarp maksatajeem ir nepareija, fur teef nodokli isdaliti weenlihdschigi, bes ka tiftu eewehtots maksataja wezums, darbo špehja un mantas štahwoflis, un t. t., tapehz pee pagasta wehlešchanaun lihdschim peedalijās tīkai no šchām šchīram delegati, bet newis katrs par iemi. Zai uj preešchu šcho šchīru prasības un apstahki tiftu eewehtoti lihdschigi ar ziteem pilnteešigeem pilšoneem un nodokli pareiši isdaliti, tad šapulzes wadonis usaižināja šapulzi eewehtet delegatus no šchāi pagastā dšihwodameem eedšihwotajeem, neškatotees uj tizibu, fahrtu, dšimunu un peederibu pee kahdas eedšihwotaju šchīras jeb peeraštischanas weetas. Uj to šapulze isdarija aifflahstu balotešchānu ar bumbiaam par uštahditeem kandiateem, pee kam israhdiņās par eewehteem delegateem:

1. Golgowskas pagasta Smit mahjas Zahni Matiju, pilngadigu, ar 122 balšim, pret 21 newehletaju;
2. Mūrteru mahjas Emil Kroni, pilngadigu, ar 124 balšim, pret 12 newehletaju;
3. Lauberu mahjas Peteri Rubeni, pilngadigu, ar 122 wehletaju, pret 22 newehletaju balšim;
4. Šhušteru mahjas, pee Lubanes p. peederigu, pilngadigu, ar 108 wehletaju, pret 35 newehletaju balšim, Mahrtnu Senka;

5. Sileeschu mahjas, pee icha p. peederigu, pilngadigu, Jakobu In-dranu, ar 104 wehletaju, pret 39 newehletaju balfim;

6. Sturru mahjas, pee ich. p. peederigu, pilngadigu, Frizi Gran-diau, ar 116 wehletaju, pret 27 newehletaju balfim;

7. Pag. ikolas, pee icha peederigs, pilngadigs, Alwills Klebachs, ar wiidam 142 eewehletaju balfim;

8. Rukhtis mahjas, pee ich. pag. peederigu, Karlis Beejais, ar 142 eewehletaju un 1 newehletaju balfim;

9. Schlaufu mahjas, pee icha peederiga Julius Rubens, pilngadigs, Lesiaich, ar 83 wehletaju un 60 newehletaju balfim;

10. Wihpuschu mahjas, pee icha pagasta peederigs, Augusts Wihzups, pilngadigs, ar 140 wehletaju un 3 newehletaju balfim;

11. Gologowifas muischas, pee pagasta peederigs, pilngadigs, Zahnis Lesiaich, ar 83 wehletaju un 60 newehletaju balfim;

12. Wihpuschu mahjas, pee icha pagasta peederigs, pilngadigs, Leo-dors Speñers, ar 140 wehletaju, pret 3 newehletaju balfim;

13. Mufteru mahjas, pee icha (pagasta) peederigs, pilngadigs, Leo-dors Deetaweets, ar 140 wehletaju, pret 3 newehletaju balfim;

14. Lauberu mahjas, pee Jaun-Gulbenes pag. peederigu, Augustu Grahwitu, ar 75 wehletaju, pret 70 newehletaju balfim;

15. Sturru mahjas, pee icha pagasta peederigu, Ernstu Gulbi, ar 92 wehletaju, pret 56 newehletaju balfim.

Tah laku iapulze weenbalfigi nolehma eewehleteem delegateem jai-pilda wiiau peenahkumi lihdi kamehr iwehleti nahkojchee wispahrigas iapulzes amata mihri. Scho eewehleto amata lozekku peenahkumi ir raudsities un peedalitees pee lihdsichinigas pagasta waldes lozekku un weetneeku pulka darbibas. Scheem eewehleteem delegateem nemakiat algas, bet gan atlihdinat to isdemumus, ja teem buhtu fur darischanas jabrauz. Scheem delegateem ir ujdots peedalitees pee weetneeku jehdem un eepasities ar weetejo darbibu un wajadsibam un wirst leetas pehz wispahrigas wajadsibas un apstahkeem. Tapat delegateem naw leegts peedalitees pee pag. waldes jehdem. Weidjot wehl iapulze weenbalfigi nolehma eewehlet par delegateem, furi lai peedalitos Riga pee galiga projekta iastahdichanas preefich paschwaldibas pamateem: Zahni Lesiau un Alwills Klebachu, kureem makiat 30 rbl. preefich zeta isdemumeem. Par weet-

jeem apstahkfeem, tos isikaidrojot un atehlojot, nojuhtit uš Walšs Sekretara Grafa Wittes wahrda telegramu. Wišpadewigi:

Pag. wezafajs (parakšts). P. Drihjul.

Sapulzes wadons (parakšts) Emil Krons.

Sapulzes lozefki (jefo 104 parakšti un 14 šapulzes dalibneeku - rakštit neprateju weetâ parakštijees šapulzes wadonis).

Protokols.

Golgomiškas pagašta kopiga šaimneeku šapulze 15. nowembri 1905 g. Slaht bija Pagašta Wezafajs P. Drihjul.

Uš wairaku šaimneeku wehleičanos bija uš šchodeenu šapulzejušchees pašču kopiga šaimneeku šapulze dehk šawu eekšcheju darišchanu apšpreešchanas.

1. Šapulze weenbalšigi nolehma isiludinat pagašta eedšihwotajeem, ka pagašta nodokli un magafinas aišdewumi ir netruhžigi janolišdšina, lai buhtu lihdsjekti, no ka šegt nepeezeešchanus išdewumus, bet pee neišpilditajeem išleetot peešpedu lihdsjektus.

2. Šaimneeku šapulzei tifa nolafits wafardeenas bešjemes lozefku šapulzes protokols. Šchâs deenas šapulze no minetâ protokola nolehmu-meem pilnigi peekrita nodomam nojuhtit uš Miništru Kabineta pr. Grafa Wittes wahrda šapulze nolafito telegramu, to papildinadama. Šidewumus preeššch šchâs telegramas nojuhtišchanas nemt no pagašta nodokfeem. Šapat šapulze lihdsšigi wafardeenas nolehmušam wehlejas nojuhtit uš Rigu delegatus Definar un Klebachu, lai peedalitos pee pag. pašchwaldibas projekta šastahdišchanas šehdes. Šcheem delegateem mafjat no pagašta nodokku šajes šatram 15 rbl.

3. Šapulze tifa eekuštinats jautajums par weetejâm reibinošču dšehreenu eestahdem Gologomiškas un Krappes muiščas krogeem un Krappes muiščas eezirkni atrašdamos monopol bodi, šura pehdejâ apšardšibai ir pretlikumigi pagehreta no pagašta eedšihwotajeem. Šapulze, eewehrodama to, ka minetee krogi dara loti šaitigu eepaidu uš weetejeem eedšihwotajeem morâlâ un materialâ šinâ, tâ šâ no alus un šchûnaba leetošchanas nezeesčh netikai pašči leetotaji, šif wiaru šamilijas, šâ ari garam gašheji un garam brauzeji gar šchâm eetašiem un apšahrtejeem eedšihwotaji, redšami dašchadas nekahrribas un šaušchanas un dširdami wišreebigakas šamu wahrduš un zeešdami dašchahrš pat no peedšehrušcheem apwainojumus, aššihdama leelo šaitigumu, šuršch zekas weetejeem eedšihwotajeem

no krogeem un monopol hodes, uš wiju eedšiwotaju atflahti istichto wehlešhanos, weenbalsigi nolehma ušajzinat weetejos frogu turetajus un afzises waldi ihlegt Golgowifas un Drapes muiščas frogus un monopol bodi sem Nr. 247 septiaw deenu laika no šcha nolehnuma pašludinašhanas.

4. Kà tas wišpahrigi finams, tad zaur tagadejo leelgruntneeku rižibu teef iziršti netikween muiščas, bet ari pašču šaimneeku, neišnemot klauščas jemes, mešči un išeetoti netikween muiščas wajadšibam, bet pahrdoti ahrpus pagašta robeššam preekšič fabrikam uš ahršemem. Zaur šchahdu rižibu draud weetejo mešču galiga išpoštiišana. Pee tam malkas un buhwofoku zenu muiščas ihpašchneeki pazehlušči nedširdetâ augštumâ. Gewehrojot šchahdus apštahkus un pamatojotees uš wiškopigâs šapulzes nolehnumu no 12. nowembra šč. g., šči šapulze weenbalsigi nolehma ušajzinat weetejo muiščas ihpašchneeku neišpahrdot šawu mešču ahrpus šcha pagašta robeššam un neatkaut žiršt mešču uš rentneeku ššemem, pahrdot malku un buhwofokus tikai weetejeem eedšiwotajeem pehz weetejâs krona takšes. Preekšič šcho nolehnumu mineto sem p. 3. un 4. šludinašhanas pehz peederibas, šapulze weenbalsigi ihwehleja par delegateem: Otto Peteršonu, Šefabu Buhmeisteru, Rein Širšču, Eduard Šjeni, Šahni Lappi un Šahni Šakkalnu, Karli Gulbi un Šefabu Kreemu un Friži Graudiau.

5. Pehdigi šapulze. šihmedamâs uš wijas šapulzes nolehnuma no 12. nowembra šč. g., šči šapulze weenbalsigi nolehma nedot weetejeem mahžitajeem pehz regulatiwa noteiktâs šabibas lihdi šchâs leetas galigai nošahrtošchanai, bet nolihdšinatos nodoklus — mahžitaja šabibu, išdot to ijpilditajeem atpakâš. Punktâ 4. mineteem delegateem japašludina šchis nolehnumus mahžitajeem.

Pagašta wezakašs (parafits) B. Drišjul.

Šapulzes lozekki: (šeko 77 šapulzes dalibneeku parafiti; 7 šap. dalibneeku weetâ parafitijees Š. Franziš).

Protokols.

Golgowifas pagašta namâ, 28. nowembri 1905. g.

Šihmejotees uš Rigâ notureto pagašta delegatu kongreša nolehnuma bija šchodeen šapulzejušchees Golgowifas pagašta namâ wiši (apnehram 270) šcha pagašta eedšiwotaji dešt bijušcho amatu wišru atzelšchanas no to amateem, pagašta dališchanas un zitu eekšičejo wajadšibu apšpreešchanas.

1.

Sapulze, eewehrodama to, ka lihdijinejee pagajta waldes un teeias lozekki ir eewehleti tikai no weenas eedjihwotaju dakas un nepelna uftizibas no pagasta jabeedribas, weenbalfigi nolehma usaizinat wijas amateerjonas, tikpat waldes, ka ari teeias, tuhliu atteiktees wiiru eewemameem amateem, preteja gadijumâ deht wiiru atzihšanas no amateem isleetot peespeedu lihdjekkas.

2.

Cewehrojot to, ka Gologowikas un bijusih. Krapes pagasti ir jameenoti bes wisu eedjihwotaju peekrišanas un loti maj jaetas kopâ un eedjihwotaju wadjadribas nepahrinasšanas, ka ari shti jameenošana ir par ikahdi pascheem pagajta lozekkeem, weenbalfigi nolehma isdalitees scheem pagasteem agrafaja jaitahwâ, bet pajhu mantas, kapitalus un ihpajhumu dalishanu iwest zaur jauneewehletam amata perjonam. Jaundibinatâs pagastu jabeedribas noiaukt par Gologowikas un Krapes pajchwaldibam.

3.

Pirms jauno pagasta pajchwaldibas amata lozekku wehlešanas isderishanas wispahrijâ sapulze weenbalfigi nolehma: a) buht atbildigeem par ikam, kas sham bijusham amata perjonam zeltos deht wiiru peespeestas atteikshanas no amateem, tamlihdfigi buht atbildigeem par jauneewehletam amata perjonam, pilnigi teem uftizot pajchwaldibas darišanas un garantet teem droshibu; b) imaktat bijusham amata perjonam mineem peekriidamo algu lihdj amata darišanu nodoshanas deenai; c) jauneewehletam amata perjonam algas nosazishanu uftizet jauneezekmai pajchwaldibas domei. d) Scha protokola norakstu, ja to wehletos, isdot bijusham amata perjonam.

4.

Wiskopiga sapulze weenbalfigi nolehma iswehlet katrâ no jaundibinamam pagasta pajchwaldibam weenlihdfigu amata perjonu ikaitu, 5 waldes lozekkus un 11 domneekus un teejai 5 teejneekus un 3 kandidatus.

5.

Sihmejotees uj eepreekshjeem nolehnumeem, wisa sapulze weenpratigi noteiza isdarit wehlešanu kotram par jemi no jaundibinateem pagasta eedjihwotajeem uj weenlihdfigas, teeikas, wispahrigas un aisklajtas wehlešanas pamateem. Isdarot wehlešanas, israhdijâs par ewehleteem preeksh Krapes pajchwaldibas:

a) Valdē:

1. Šķaufu Alfreds, Zefaba d. Turziņš, pilngadīgs un pilntē-
figs, ar 107 mehletaju pret 5 nemehtetaju balstīm;
2. Anšupu pušmuischas Julius Verlbachš . . . ar 110 pret 6
3. Lihwes Pauls Andra d. Drihsuls . . . " 99 " 9
4. Sturau Friz Karla d. Graudiņš . . . " 107 " 9
5. Milschu August Andreja d. Lihnis . . . " 107 " 9

b) Domē:

1. Ķimeneefu Otto Zahna d. Lejiņš . . . ar 100 pret 16
2. Šķaufu Rudolf Aniša d. Dehtens . . . " 106 " 8
3. " Laumu Zefaba m. Turziņš . . . " 83 " 27
4. Aisupu Heleni Ernsta m. Kohn . . . " 81 " 33
5. Sturau Ernst Karla d. Gulbis . . . " 95 " 18
6. Kropas m. Zahnis Zefaba d. Vaki . . . " 95 " 12
7. Gaigalu Peters Zefaba d. Ahbolaiņš . . . " 101 " 11
8. Kropas skolās Karlis Sihmana d. Matis . . . " 111 " 3
9. Milschu Ernst Zahna d. Matis . . . " 95 " 18
10. Bihpuschu Teodors Zahna d. Speners . . . " 110 " 3
11. Dobupu Eduards Petera d. Dzenis . . . " 80 " 31

γ) teesā:

1. Slofas Rudolfs Zahna d. Lejiņš . . . ar 104 pret 12
2. Riperu Karlis Zahna d. Sakis . . . " 108 " 7
3. Melderu Marija Zahna m. Šhiron . . . " 96 " 20
4. Schuburu Zefabs Karla d. Kreems . . . " 103 " 10
5. Sturau Peters Zahna d. Kruhmiņš . . . " 86 " 28

δ) Kandidati:

6. Šķaufu Rudolfs Aniša d. Melstrads . . . ar 104 pret 10
7. Lubaneešhu Augusts Andreja d. Kaschof . . . " 103 " 11
8. Šķinķu Alma Friza m. Bergis . . . " 114 "

Preekš Golgowiķes pašwaldibas teef ijmehletas iķahdas amata
perjonas:

Valdē:

1. Semišhu Zahnis Simana d. Matis . . . ar 139 pret 12 balstīm
2. Lauberu Peters Petera d. Rubens . . . " 134 " 25 "
3. Djehrmu Karlis Adama d. Sweedris . . . " 128 " 31 "
4. Kuhtu Karlis Petera d. Peks . . . " 139 " 15 "
5. Mūsteru Emils Andreja d. Krons . . . " 145 " 21 "

Domē:

1. Golgowiškās m. Adams Zeffals
2. W. Peku Andrejs Reina d. Akmentinich
3. Kubtu Karlis Zahna d. Beešcis
4. Gaujinas Karlis Karla d. Lahzis
5. Antiau Karlis Gešalnees
6. Morates Augusts Jakoba d. Leelgalms
7. Semišču Gust Džolinich (tirgotajs)
8. Mušteru Peters Zahna d. Klawinich
9. Lauberu Karlis Mikela d. Žihruks
10. Školas Alvills Zahna d. Klebachs
11. Boišču Peters Mikela d. Lamjters

tifa eemehleti

meenbalfigi.

Teejā:

1. Leelkahu Peters Leepkalns	ar	89	pret	58	balstini
2. Mušteru Karlis Botička	"	74	"	68	"
3. Mišču Peters Jakoba d. Šliakis	"	138	"	20	"
4. Šileešču Jakobs Žndrans	"	97	"	64	"
5. Mušteru Zahnis Dikmons	"	145	"	11	"
6. Waišču Karlis Petera d. Krauklis	"	137	"	14	"
7. Mušteru Aleksandrs Petera d. Leetuweets		122	"	30	"
8. Katenceku Andrejs Rogubods	"	124	"	7	"

Par darbvedi tifa meenbalfigi peņemts Karlis Zahna d. Sebris, kuram tifa noteikta alga 35 rbk. mehneš. Kanžlejas iedevumi iedjami uš bagašta reškina.

6.

Šapulze nolehma abu jaundibināto pagasta pašvaldību un teešu dariičanas eepreešich, kamehr preešich Krappas pagasta ismekletas tam elpas, iidarit bijuščā Golgowiškās p. mahjā, tā ari atkaut rakšwedim šorteli bijuščās telpās lihdi 23. aprilim 1906. g.

Šho protokoli parakšitija wišas šapulzes šlaht ejoičee (šeko 241 parakšts un 24 rakštit neprateju weetā parakšitijees M. Kruhminich).

Protokols.

Golgowiškās pagasta namā, 3. dezembri 1905. g.

Šchodeen bija šapulzejušchees pagasta namā 28. nowembri ich. g. jauneeehletee Golgowiškās pagasta pašvaldes waldes un domes ložeki. Dehš pašwaldes preešičneeka wehlešchanas. No wiša škaita bija eera-dušchees 4 waldes un 11 domes ložeki. Pirms wehlešchanas išdariiča-

nas japulzejuichees affina, ka par eewehlamà preefichneeka peenochtunnur teef ufliffts jafauft wifkopigas un domes japulzes, ifdalit amata peenachummu ifpildifchannu itarp ziteem waldeſ lozeffeem, ifpildit domes noleh-mummuſ, waldit par kaſſi, parakſtit paſchwaldeſ rakſtus un tà tahtlaf. Sapulze weenbalfigi nolehna iſwehlet par paſchwaldeſ preefichneeku Zahni Matis. Preefich amata lozeffeem tifa noteifta ichahda alga: waldeſ preefichneekam 50 rbl., katram no 4 preefichneekem 25 rbl. gadà, 4 tee-neſcheem katram pa 10 rbl. un preefichiehdetajam 20 rbl. gadà, un domneekem katram pa 30 ſap. par katru pee ſehdeſ nofawetu deenu. Si-neſim 85 rbl. gadà algaſ. Pakotajam 12 rbl. par gadu. Algaſ maſia-ichanaſ terminich waldeſ preefichneekam un ta weetneekam jahkaſ no 1. dezembra ich. g. Tahdſ patſ terminich preefich teejaſ lozeffeem. Teejaſ kandidateem algaſ nemafiat. Si-neſim un pakotajam algu jahft maſiat behz jauna apreſhina no 1. janwara. Wezajeem efoſcheem waldeſ un teejaſ lozeffeem imafiat algu lihdj 31. dezembrim ich. g. Rakſtmediu. jaunam, ſkaitit algu no 1. dezembra ich. g. Un bijuicham lihdj rehkinu un grahmatu atnemichanaſ deenai. Magaſinaſ uſraugam algu maſiat lihdj magaſinaſ labibaſ pahrmehriichanaſ un ifdaliichanaſ. Preefich da-liſchanaſ projekta iſweichanaſ tifa eewehleti Zahni Matis un Alwills Alebachſ. Pee magaſinaſ labibaſ pahrmehriichanaſ buht fl. ht Karlaan Bekiam un Karlaan Sweedram, kureem jabuht atbildigeem par magai-naſ jaſtahwu. Preefich kaſſieſ pahrwaldiichanaſ un nodokku peedſiſichanaſ tifa eewehleti waldeſ preefichneekſ Zahni Matis, Peters Rubenſ un Emil Krons, kuri paleek atbildigi par kaſſieſ jaſtahwu. Weidiot klaht bi-juichee atteizaſ no patwarigaſ dariſchannu nemichanaſ no eioſcheem amata wiſhreem. (Behdejaiſ teifumuſ rakſtiſtſ iaſpeeftà weidà, azimredſot eerakſtiſtſ wehlaſ. Red.)

(Parakſtijuſchi:) J. Matis, P. Ruben, E. Krons, K. Bekſ, N. Al-mentia, Adam Zekkal, P. Samſter, K. Zahzſ, G. Djolia, K. Zihrul, K. Beejaiſ, K. Ceſalneek, P. Klawia, U. Leelgalw, U. Alebachſ.

Protokols.

Golgowikaſ pagaſta nama, 3. dezembri 1905. g. Schodeen bija japulzejuichees pagaſta namà 28. nowembri ich. g. jaweehwehletee Krapeſ pagaſta paſchwaldeſ waldeſ un domes lozeffi deht paſchwaldeſ preefichneeka iſwehleſchanaſ un zitu dariſchannu nofahrtoichanaſ. No wiſa ſkaila bija eeraduſchees 4 waldeſ lozeffi un 8 domes lozeffi. Firms wehleſchanaſ ifdariſchanaſ japulzejuichees affina, ka par eewehlamà preefichneeka

peenahhunu teef ušlīstis, šasautt wišpahrigas un domes iapulzes, išpildit domes nolehnumus, waldit par kaši, parahštit pašchwaldes rakstus u. t. t. Šapulze weenbalšigi nolehma išwehlet par pašchwaldes preešchwneeku M. Fredu Šurziāu. Preešchw amata lozeškeem tika noteikta ičahda alga: waldes preešchwneekam 60 rblu, katram no 4 preešchwneeka palihgeem 30 rblu gadā. 4 teešnešceem katram pa 12 rblu un preešchwiešdetajam 20 rblu gadā un domneekceem katram 40 šap. par katru pee šehdes nošawetu deenu. Šianešim 7 rubli mehneši. Pašotajam 12 rblu par gadu. Mgas mašiasčanas termiņš waldes preešchwneekam un to meetneekceem šahšas no 1. dezembra ič. g. Tahds patš termiņš preešchw teešas lozeškeem. Teešas kandidateem algas nemašiat. Šianešim un pašotajam algu šahšt mašiat pehš jauna apreššina no 1. janwara 1906. Wezajeem aišejošceem waldes un teešas lozeškeem išmašiat algu lihš 31. dezemb. ič. g. Wezajam magasiņas ušraugam mašiat 10 rblus. Preešchw dališšanas proiekta išweššanas tika eewešleti M. Freds Šurziņš un Rudolfs Dehšens. Pee magasiņas labības pahrmehriššanas bušt klahš Muguštam Višnam, Šriš Groudinam un Paušam Drišulam, kureem jabušt atbildigeem par magasiņas ištahwu, tāpat ari japašihšš pee nodokšu peedšihššanas. Bei tā šā pag. pašchwalde mehš naw atšihšta no waldības, tad šawa amata šanemššana ir nelikumīga, uš to klahš šijušce nolehma: neštahšees pašwarigi amatos. (Pehdejašs teikums rakstits šašpeestā weidā, ašim redioš eerakstits mehšaf. Red.)

(Parahštijišči:) P. Drišul, R. Dehšens, E. Gulbis, Š. Bašis, L. Šurziā, Šr. Groudin, Peter Abolin, E. Dšenis, R. Mašis, A. Višns, E. Mašis, A. Šurziņš.

Te jaunās pagasta pašwaldes orgānu protokoli izbeidzas. Tālākā lappusē pašrocīgi ierakstīta sekoša sodekšpedicijas wiršnieka Nazimova pavēle:

Протоколы съ 14 Ноября по 8 Декабря 1905 г. за незаконностью вычеркнуть. Приказываю на основании распоряженія начальника Сѣвернаго отряда свиты Его Величества Генераль-Маіора Орлова законнымъ властямъ немедленно вступить въ исполненіе своихъ обязанностей.

Командиръ № 5 эскадрона ЛГв. Уланскаго
Ея Величества полка

Ротмистръ (paraksts) Назимовъ.

5 января 1906 г.

Tulkojums.

14. novembra un 3. decembra protokolus viņu nelikumības dēļ izstrīpot. Pavēlu, pamatojoties uz viņa augstības svītes ziemeļu nodaļas priekšnieka ģeneral-majora Orlova rīkojumu, likumīgām iestādēm nekavējoši stāties pie savu pienākumu izpildīšanas.

Viņa augstības gvardijas ulanu pulka 5. eskadrona komandiers rotmistrs (paraksts) Nazimov.

1906. g. 5. janvārī.

Tālāki seko atjaunoto pagasta iestāžu protokoli.

Pagastā ieradusies **sodekspedīcija** tūlīt meklēja aktīvākos brīvības kustības dalībniekus, bet tie nebija vairs rokā dabūjami; tie vai nu bija aizbēguši, vai slapstījās ilgāku laiku mežos. Sodekspedīcijas nodaļa, korneta Kotcebu vadībā, sadedzināja visu mantību skolotājiem Alvilam Klēbacham un Kārlim Matīsam, tirgotājam Jānim Lesiņam, Kārlim Lesiņam, Jānim Klēbacham un Jēkabam Būmeisteram. Pagastā sodekspedīcijas nodaļa nolaupīja 16 zirgus (dažus ar aizjūgiem), daudz labības un citas mantas. Galgauskas muižā tika sisti 38 strādnieki un zemnieki līdz 250 sitienu katrs. Galgauskas pagastā nošauts neviens netika. Dažus vēlāk nošāva Jaungulbenē. Arī mājas nav dedzinātas.

Sodekspedīcijas rotmistrs Nazimovs tāpat kā Alsviķu pagastā 5. martā ir pieprasījis ziņas par aizbēgušiem pagasta iedzīvotājiem. Atbildot Nazimovam pagasta valde raksta:

Во исполненіе приказа отъ 5 сего Марта Голговское волостное правленіе почтительнѣйше представляетъ при семъ Вашему Высокоблагородію списокъ лицъ, разыскиваемыхъ полиціей за принятіе участія въ безпорядкахъ, разгромахъ и другихъ проступкахъ, не понесшихъ наказаніе, благодаря бѣгству.

Волостной старшина (paraksts) В. Лессинъ.

Писарь (paraksts) Францъ.

Списокъ

лицъ Голговской волости, разыскиваемыхъ полиціей за участіе въ безпорядкахъ, разгромахъ, поджогахъ, отобраніи оружія и подстрекательствѣ ко всему вышеизло-

женному, не понесшихъ наказанія за свои проступки благодаря бѣгству или поступленію на военную службу.

Фамилія,	имя, отчество.	Мѣстожительство.
1. Петерсонъ,	Отто Францевъ.	Усадьба Тицанъ.
2. Кронъ,	Эмиль Андреевъ.	„ Мустерь.
3. Юрцинъ.	Альфредъ Яковлевъ.	„ Шляукасъ.
4. Мелстрадъ,	Рудольфъ Анжевъ	„ тоже
5. Рубень,	Юліусъ Карловъ.	„ тоже.
6. Лѣлгалвъ,	Яковъ Яковлевъ.	Тирзенской вол.

Волостной Старшина (paraksts) В. Лессинъ.
Вол. писарь (paraksts) Францъ.

Raksta tulkojums.

Izpildot 5. marta pavēli, Galgauskas pagasta valde ar cienīšanu piesūta jūsu augstlabdzimtibai par piedalīšanos nekārtībās, demolēšanās un citos pārkāpumos meklētu un aizbēgšanas dēļ sodu nesaņēmušu personu sarakstu.

Pagasta vecākais (paraksts): V. Lesiņš.

Rakstvedis (paraksts): Francis.

S a r a k s t s

Galgauskas pagasta personām, kuŗas policija meklē par piedalīšanos nekārtībās, demolēšanās, dedzināšanās, ieroču atņemšanā un kūdīšanā izdarīt visu augšminēto, un kuŗi bēgšanas dēļ vai dēļ iestāšanās kara dienestā nav saņēmuši sodu par saviem pārkāpumiem:

- 1 Pētersons, Otto Franča d. — Ticānu mājās;
2. Krons, Emīls Andreja d. — Musteru mājās;
3. Jurciņš, Alfreds Jēkaba d. — šlaukas mājās;
4. Melstrads, Rūdolfс Andža d. — Turpat;
5. Rubens, Jūlijs Kārļa d. — Turpat;
6. Lielgalvs, Jēkabs Jēkaba d. — Tirzas pag.

Pagasta vecākais (paraksts): V. Lesiņš.

Rakstvedis (paraksts): Francis.

Šam iesniegumam 18. aprīlī seko sodekspedīcijas padzesaula Krasnova sīkāku ziņu pieprasījums ar visādu sodu piedraudējumiem neizpildīšanas gadījumā (tekstu sk. Alsviķu notikumu aprakstā). Ko pagasta valde Krasnovam atbildējuse, nav nosakāms.

7. jūnijā sodekspedīcijas Smiltenes nodaļas priekšnieks Sazonovs prasa piesūtīt revolūcijas laika pagasta pašvaldības protokolu tulkojumu.

Neskatoties uz sodekspedīcijas stingrību, nemiernieki turpinājuši darboties Galgauskā vēl 1906. gadā. Rudenī rīkotas meža brāļu medības un aicināta palīgā arī pagasta pašvaldība.

Uradņiks Priede raksta 23. septembrī 1906. g. Galgauskas pagasta vecākam:

Bajag ijsinat wišus deimitneekus Golgowiškās, Krappes, tā arī mahzītāja laudis un tee lai apšino wišus šawa rezirkaa wišreidhus un pag. preefšhneeki lai wianš šadala pulkos un wian un mešhjanu wadišā rihšu un pirmdeen lai pahrmeklē weetejos meidhus. Sapulzes weetas Golgowiškās muišha un Krappes muišha zif ahtri esipehjamš no rihša mehlaiais lihdi pulkst. 12 pusdeenā un arī parihšu no rihša kahmehr wiš meidhi ismekleti šawa eezirkni.

Uradņiks (parafšts) Priede.

23. septembrī 1906. g.

Par pagasta iedzīvotāju vajāšanu ir vēl sekošs uradņika 1. oktobra 1906. g. raksts:

Golgowiškās pagasta wezašam Leifinam.

P a w e h l e.

No Mufines šara preefšhneeki šunga top zaur šho šinamš daritš, fa rihšā 2. oktobrī 1906. gadā pulkstens 4 pehz pusdeenas neištruhšitošhi jaerodas Wez-Gulbenē šahhdām peršonam, tā: pag. wezašam, wišeem pag. preefšhneekeem un beš tam wehl (10) dešmit no šara teešas jau šoditeem zilwekeem. Rahdus nu juhs atšihšteet par wejadsigeem, noteiktš naw, bet wišadā šinā fas bijušhi wainigafi kuštibā.

Полицейскій урядникъ (paraksts) А. Прѣде.

(Polizijas urjadņiks A. Priede).

Vai cilvēki uz Gulbeni aizvesti un kas tur ar viņiem darīts, nav nosakāms.

Lizums

Pagasts. Muižas zemes platība 4.865 ha. Muižas īpašnieks barons Heinrichs Volfs.

Revolūcijas dienās Lizuma pagasta vispārīgā iedzīvotāju sapulcē ievēlēja pagasta valdes vietā **ricibas komiteju**. No

viņas darbiniekiem minami: Benjamiņš Upmalis, Otto Bisenieks, Rudolfs Dzērve, Otto Sālijums, Otto Kalvīts. Tie paši bija aktivākie revolūcijas laika darbinieki.

Pagastā nodibinājās milicija. Tā atbruņoja Lizuma pils iedzīvotājus, tāpat Lizuma mežmuižas iedzīvotājus.

Decembra sākumā pie Velēnas kapiem notika pāris desmitu cilvēku lielajai milicijas nodaļai sadursme ar valdības kazakiem, kurus laikam muižnieks Volfs bija izsaucis. Uzbruka kazaki. Pēc apšaudīšanās milicija, būdama pārāk vāji apbruņota, atkāpās. Nevienā pusē kritušu nebija.

Decembrī ienākusē **sodekspedīcija** meklēja nošaušanai Ludviku Suķi, Benjamiņu Upmali un Kārli Rudgalvi. Lizumā notvēra Kārli Rudgalvi un 1905. gada 30. decembrī pie Velēnas baznīcas nošāva.

Lizumā pie pagasta mājas, 1905. gada 6. janvārī nošāva Augustu Ozoliņu un Ceriņu.

1910. gada 4.—6. febr. iztiesāja Lizuma prāvu, kurā bija apvainotas, ka piedalījušās revolūcionārā darbībā, 36 personas. Piesprieda Benj. Upmalim 2 gadus arestantu pārmācības nodaļā, Rauziņam un Maldonim 1 gadu 6 mēnešus tāda paša soda. Pārējiem 2—8 mēnešus cietumā. Dažus attaisnoja.

Sinole

Pagasts. Muižas platība 4.364 ha. Muižas īpašnieks barons Kārlis fon Mengdens.

1905. g. decembra pirmās dienās notikušā tautas sapulcē ievēlēta **ricības komiteja** sekošā sastāvā: priekšsēdētājs Jānis Balodis; locekļi: Kārlis Balodis, Kārlis Preiss, Bambulis, Jēkabs Vēverbrants, Roberts Kauliņš. Ricības komiteja uzsāka arī darboties.

Sodekspedīcija ieradās pagastā 1905. g. decembrī un tajā pašā dienā pie Sinoles pagasta nama nošāva ricības komitejas locekli Kārli Jāņa d. Balodi. Reizē ar Balodi nošāva arī Ludvigu Suķi, kaut gan tas revolūcijā nemaz nebija piedalījies; viņu vainoja kriminālos noziegumos.

Pārējiem ricības komitejas locekļiem piespriests 3 mēnešu cietuma sods. Gads cietuma piespriests vēl Jānim Maldonim.

Sodekspedīcija meklējusi nošaušanai rīcības komitejas priekšsēdētāju Jāni Balodi, bet nedabūjusi rokā — Balodis izglābies bēgulojot. Balodi arestēja vēlāk, kad sodekspedīcijas vairs nedarbojās. Nu viņam iznāca nosēdēt tikai sešus mēnešus Pleskavas cietumā. Sodekspedīcijas darbības laikā arestētos sita un pēra Alūksnes pils pagrabos. — Mājas pagastā nav dedzinātas.

Nošautais Kārlis Jāns Balodis. Dzimis 1880. g. 13. janvārī, Līzuma pag. Saimnieka dēls. Sodekspedīcijas nodaļas nošauts 1905. g. 30. decembrī, pie Sīnoles pag. nama. Apglabāts Velēnas kapos.

Jānis Balodis tika vajāts arī vēlākas gados. 1917. gada 23. jūnijā Jāni Balodi, medībās izgājušu, atrada mežā nošautu. Domā, ka nošāvuši viņa politiskie pretinieki - muižnieki. Jānis Balodis bija 1905. gadā nošautā Kārļa tēvs.

Beļava

Pagasts. Muižas zemes platība 3.606 hektari. Muižas īpašnieks grafs Friedrichs Georgs Magnuss Bergs.

Pagasta skolotājs **F. Ruiga** sniedz sekošas ziņas:

Beļavas pag. zemnieku stāvoklis pirms 1905. g. bij diezgan grūts. Visi pagasta saimnieki bija rentnieki, kuriem grūti nācās nomaksāt savu renti grafa Berga pilnvarotam Lukinam, kurš rentēja Beļavas muižu.

Algas kalpiem un kalponēm bija zemas — kalpiem no 50—80 rubļu gadā, visas piedevas naudā ierēķinot, pie brīva uztura un mitekļa; kalponēm 25—30 rubļu gadā.

Rentes un kļaušu lietā saimnieki kādas reizes sūtīja savus delegātus pie grafa Berga Igaunijā, kur tam bija otra muiža, bet bez panākumiem.

Sabiedriskā dzīve Beļavas pagastā pirms 1905. g. bija maz uzplaukusi. Vietējie inteligenti, skolotāji un skrīvers, bija aizņemti vienīgi savām personīgām lietām. Radās ro-sība, kad 1902. gadā kopā ar skolotāju Martinsonu sākām strādāt kulturelu darbu. Rīkojām teātra izrādes, koncertus. Līdzekļus izlietojām skolu bibliotekām. Jau pirms 1905. g. pagastā bija nelegāls sociāldēmkratu pulciņš, kas gādāja par proklamāciju izplatīšanu — mobilizācijas gadījumā, krievu - japāņu karā, 1905. gada vasarā sakarā ar muiž-nieku un kazaku varmācībām un citos gadījumos.

1905. gada revolūcija sacēla kājās visu pagastu, visas šķiras piedalījās tajā ar lielu sajūsmu un aizrautību. — Es vadīju pirmo pagasta tautas sapulci. Tajā kā galvenais ru-nātājs uzstājās Dūres pagasta skolotājs Kārlis Šmits. Sa-pulce notika pie pagasta nama, plivinoties sarkaniem karo-giem, bruņotu sargu apsardzībā.

Tautas sapulcē ievēlēja vecās pagasta valdes vietā **rīci-bas komiteju** un pārvēlēja pagasta tiesu. Mežus sapulce no-lēma ņemt savā pārziņā. Līdz turpmākam uzdeva mežsar-gam Skopānam raudzīties, lai meži netaptu postīti neliku-mīgi un bez vajadzības no vietējiem iedzīvotājiem.

Nodibinājās arī tautas milicija. Tajā iestājās ap 30 pa-gasta iedzīvotāju. Pirmā savā sapulcē miliči par vadoni ie-vēlēja pagasta locekli Indu. Milicija bija dibināta pašai-zsardzības cīņai ar muižniekiem un kazakiem. Milicija bija apbruņota visdažādākiem ieročiem — šautenēm, pistolēm, revolveriem un zobeniem. Milicija piedalījās arī Stāmerie-nes pils aplenkšanā un ieņemšanā.

Milicija bija domāta arī cīņai ar melno sotņu. Par tādu iedomājās muižnieku organizētās bandas, kuŗas nākot no Vācijas, lai ar vietējo junkuru palīdzību izdarītu varas dar-bus pie vietējiem iedzīvotājiem, padarot tos par muižnieku un cara valdības vergiem.

Sodekspedīcijas ulāni ieradās 19. decembrī no Alūksnes. To vadīja kāds muižnieks, kuŗš skaidri runāja latviski. Tajā bija ap 40 cilvēku. Brīvības cīņu dalībniekus sodekspedīci-

jai uzrādīja pagasta skrīvers Dakers, kuŗš vēlāk pakārās, un Beļavas muižas rentnieks Lūkins. Bez šiem kā liecinieki uzstājās divi saimnieki, Vicelaiķu Liedskalniņš un Silamalas Pokuls. Sodekspedīcija ilgāku laiku blandījās pa Beļavas pagastu ķerdama un apšaudama brīvības kustības dalībniekus. Tā kā saimnieki bija rentnieki, tad mājas soda ekspedīcija Beļavas pagastā nededzināja.

No sodekspedīcijas upuriem Beļavas pagastā minamas sekošas personas:

Jūlijs Vīcups, Planku saimnieka Otto Kalniņa puisis. — Arestēja 1905. g. veda gada vakarā, aizveda uz Vecgulbeni un 1906. g. 2. janvārī (pēc citām ziņām 31. dec. 1905. g.) pie egles, fotografa Priediša dzīvokļa tuvumā, nošāva. Piederīgu apglabāts Vecgulbenes kapsētā.

Otto Kalniņš, Planku saimnieks. Ilgi slēpies mežos un siena šķūņos, tad arestēts, palaists vaļā, atkal arestēts un netālu no Vicelaiķu Dobra mājām vedot grūsts no zirga un kad nav bēdzis, tam ar zobenu sašķelts galvas kauss un tanī iešautas dažas lodes. Vēlās ziņots, ka bēgot nošauts.

Ernests Springis. Krāsotājs. Pelnījies vasarās Rīgā. — Pēc kāda laika slapstīšanās ieradies pagasta namā pie skrīvera Dakera, lūgdams padomu, vai viņš varētu bez dzīvības briesmām doties rokās. Dakers, pats spiegs un nodevējs būdams, devis padomu doties rokās. Springis to noticējis un pieteicies, bet tūlīt Vecgulbenē nošauts.

Rūdolfs Silamiķelis. Nošauts. Tuvāku ziņu trūkst.

Aleksandrs Endels. Krāsotājs. Pelnījies vasarās Rīgā. Nošauts 9. janvārī (citas ziņas: 5. janv. 1906. g.) pie lielceļa kļavas, pretīm Beļavas kalnam. Sievai to pašu nakti dzimis bērniņš. Sieva, dabūjusi ziņu par nošanu, palikusi ārprātīga.

Jūlijs Vīcups. Laukstrādnieks. Nošauts 1905. g. 31. decembrī. Apglabāts Vecgulbenes kapsētā.

Eduards Pēteris d. Obulders. Rentnieks. Nošauts.

Aleksandrs Obulders. Eduarda brālis. Nošauts Bolvos.

Tas pats Beļavas skolotājs **F. Ruiga** uzrakstījis sekošas atmiņas par 1905. gada revolūcionāro kustību Beļavas pagastā:

Ar brīvības idejām iepazinos mācīdamies Pēterpils Zemstes skolotāju seminārā (Zemskaja učiņeļskaja škola), kuŗa kursu beidzu 1897. g. Semināra internātā bija iespējams apmeklēt dažādus priekšlasījumus. Starp citiem priekšlasījumiem, krievu valodā, ievērojami bija tie, kuŗus sarīkoja Brīvā ekonomiskā biedrība. (Voļno-ekonomičeskoje obščestvo). Populāri bija visi P. Leshafta publiskie priekšlasījumi.

Mūsu tautieši toreiz Pēterpilī grupējās ap divām biedrībām. Vairāk pārtikušie ap Labdarības biedrību un strādniecība savā Savstarpējā palīdzības biedrībā. Tā toreiz, stu-

Beļavas pagasta: F. Ruīga, Konrads Bullāns (Fallijs), K. Seržans. !?

udentiem J. Vagneram G. Saveļam, Krisonam, Vaivariņam, Hibšmanim un citiem līdzīgi darbojoties, sarīkoja divreiz mēnesī savus ļoti apmeklētos priekšlasījumus un jautājumu izskaidrošanas vakarus; tajos pauda jaunas idejas, kuŗām toreiz ceļu lauza „Dienas Lapa“ Par šiem vakariem un seminaristu līdzdalību viņos rakstījis arī Fallijs savās „Nelaiķa piezīmēs“. („Nelaiķi“, pēc viņa paša vārdiem, bija domājies mani)

No semināristiem mans tuvākais biedrs bija K. Seržans. Seminārā pēdējā gadā iepazinos ar ģimnazistu Konradu Bullānu (vēlāk dzejnieku Falliju), kurš palīdzēja 1897. gadā noorganizēt semināristu un kursu beigušo nelegālu socialdemokratisku pulciņu. Pulciņam bija savs laikraksts „Lapsene“; tas iznāca rokrakstā. Še K. Bullāns nolasīja savu ļoti interesanto garāko apcerējumu par Ausekli; to vēlāk ievietoja „Lapsenē“. Pulciņa sapulces noturējām Liēlupu mājās, netālu no Gaisiņkalna, tad Lubānā, Stā-

merienē un Rīgā. Katrs biedrs - skolotājs centās pievilkt pulciņā citus progresīvākos un radikalākos skolotājus.

Manā pirmajā darba vietā, Saikavā (Konradskolā), man izdevās divos vietējos pareizticīgo skolas skolotājos J. Kažmerā un Ploriņā atrast jaunus biedrus. Ar tiem sarīkojām liberalā priesterā Judina atļautus priekšlasījumus vietējā pareizticīgo skolā, par visdažādākiem jautājumiem. — Tie pievilka daudz publikas un savilņoja visu pagastu.

1902. gadā pārgāju uz Lubānas pagasta skolu. Lubānā atradu priekšā rosīgu sabiedrisku dzīvi ar Pārtikas un Zemkopības biedrībām. Šo biedrību idejiskais darbinieks un idealists cauri un cauri bija skolotājs J. Passīts, ar kuŗu man bija tā laime strādāt vienā skolā. Ar viņu mūsu neleglais pulciņš dabūja jaunu darbīgu biedri. Zemkopības biedrību izmantojām vispārizglītojošiem priekšlasījumiem un nodibinājām tuvākus idejiskus sakarus ar kursu beigušiem skolēniem un citu jauno paaudzi. (Pie Passīša un manis, gatavodamies uz savvaļnieka dienestu, mācījās arī mūsu pirmais armijas virspavēlnieks Kalpaks). Passīti arestēja 1905. g. vasarā Madonā. Vēlāk viņš bija spiests dzīvot nelegali Pēterpilī; tur tas nomira no tifa. Kā skolotājs un sabiedriska darbinieks tas bija izcilus persona un būtu pelnījis, ka par viņu parādītos atsevišķa monografija.

1905. g. rudenī Beļavas pagastā notika kaut kas līdzīgs vispārīgai mobilizacijai. Kam bija kādi ieroči un kas vēlējās stāties aktīvu cīnītāju rindās, kādā oktobra dienā salasījās pie pagasta nama un nostājās kareiviskā rindā. Tā kā ieroču nebija pietiekoši, nolēma konfiscēt tos muižas rentniekam Lūkinam. Jaunais Lūkins bija aizbēdzis, prasīja tēvam. Tas atrunājās, ka nezinot un lika priekšā pārmeklēt. Ievēlēja trīs delegatus ieroču pārmeklēšanai. Pārmeklēja, bet ieguva tikai vienu šauteni. Pārmeklēja arī Berga pili. Tur bija skapis ar veciem ieročiem. Vairāk dekorācijas nolūkā paņēma vienu šauteni — ar kuŗu kādam grafa Berga priekštecim dēļ poļu dumpja briesmīgas apspiešanas kāds poļu patriots šāvis. Arī vienu zobenu paņēma.

Pastāvīgi pienāca jaunas ziņas par notikumiem apkārtējos pagastos, sevišķi Vec-Gulbenē un Stāmerienē. Uz ceļiem

nostādīja bruņotus sargu posteņus. Aizdomīgos ceļinikus izkratīja. Prātus uztrauca notikumi Stāmerienē. Pienāca ziņas, ka ceļā uz turieni arestēti Meirānu Gotlība skolas skolotājs Fricis Zīraks un pulciņa biedrs, Lubānas urjadņiks Eduards Cālīts (tas bija pārgājis tautas pusē). Tie abi bija devušies propagandas braucienā no Jaun-Gulbenes mītiņa uz Stāmerieni. Kazaki un mužnieki bija gribējuši nostiprinātajā pilī abus nošaut. Bet arestētie bija draudējuši, ka tauta viņu nāvi atriebsot, — tādēļ palaida vaļā. Bija bīstams stāvoklis pilī ielenktiem, jo visi apkārtējie pagasti, to starpā arī Beļavieši sūtīja uz turieni bruņotus spēkus, lai ieņemtu pili un izdzītu mužniekus un kazakus.

Ed. Obulders Beļavas pag, siksaimnieks.
Nošauts 1906. g. janvārī, pie Vecgulbenes
kapiem.

Stāmerienes pils aplenkšanas laikā arī Beļavā bija kara atmosfera. No Beļavas skolas varēja redzēt, kā Stāmerienes pusē no uzbrucēju dedzinātām muižas ēkām sārtojās debesis. Pa Beļavas ciemiem lasīja maizi un citus uzturas līdzekļus tautas armijai Stāmerienā.

Beidzot uzbrucējiem ar upuriem bija izdevies Stāmerienes pili ieņemt, kaut arī muižniekiem ar kazākiem bija izdevies aizbēgt.

Tāpat kā Stāmerienē muižnieki bija nocietinājušies Vec - Gulbenē. Muižniekiem bija piebiedrojušies arī draudzes „gans“, mācītājs Neanders.

Otrā tautas armija, nākdama no Lubānas un Jaun-Gulbenes, Lubānas Apogu saimnieka Kārļa Magaziņa vadībā, ieņēma Vec-Gulbenes pili, pie kam iegāza grāvī spirta dedzinātavā atrasto spirtu. Lai ļaudis nedzertu, piegāza klāt dažus vezumus mēslu.

Decembra vidū pienāca ziņas par sodekspedīcijas ierašanos Alūksnē un turienes pirmajiem upuriem. Tā kā man

no viņas nebija žēlastība gaidāma, tad 16. decembra naktī atstāju Beļavas skolu. Trešā dienā ieradušies Beļavas skolā mani meklēdami. Mani neatraduši, tie paņēmuši 2 manas govīs, visū lopbarību un taisījušies sadedzināt visas grāmatas, bet pārdomājuši un pārdevuši tās vēlāk ūtrupē.

Tagadējais (1927. g.) pagasta darbvedis par 1905.-1906. gada notikumiem ziņo sekošo:

Pagasta rīcības komitejas galvenais noorganizētājs un kustības idejiskais vadītājs bija skolotājs Fricis Ruiga.

Rīcības komitejā ir bijuši: Jānis Dzilna no Silamalas, Rūdolfs Kļaviņš no Plankām, Kārlis Lācis no Skultēm, Otto Inda no Zeltiņa Micappapiem.

Vēlāk Otto Inda muižas pārvaldnieka Lūkina uzdevumā noķēris savu māsas vīru Obulderi un nodevis sodekspedīcijai. Pats Inda apžēlots un vēlāku kalpoja muižniecībai kā mežsargs. Minētais Inda vēl ir dzīvs un par viņa nodevību ir dokuments pagasta namā.

Beļavā sodekspedīcijas nosautas 6 personas:

1. Ernests Sprinģis,
2. Rūdolfs Silamiķelis,
3. Aleks. Endels.
4. Otto Kalniņš,
5. Eduards Obulders,
6. Jūlijs Vīcups.

Galvenais soda ekspedīcijas vadītājs un dalībnieks pie arestiem, 1906. gadā, bijis Emīls Lūkins, kurš tagad dzīvo Rīgā.

Beļavā, 8. jūlijā 1927. g.

Pagasta darbvedis (paraksts)

G. Ende, Beļavas pagasta rokpelnis. Nosauts 1906. g. 31. janvārī, pie Beļavas kroga.

Lejasciems

Pagasts. Muižas zemes platība 7.941 ha. Kroņa muiža. Arendators: Nellija Kavanag (Cavanagh). Mācītājs: Ed. Pavasars.

Ir sekošs aktīva 1905. g. revolūcijas dalībnieka **Friča Burkas** notikumu apraksts:

Lejasciema pagasts ir bijušais kroņa pagasts, sadalīts trijās daļās: Kalna galā, Sudala galā un Lejas galā. Lejas galā un daļa arī Sudala galā iedzīvotāji bija lībieši. Klaušu laikos Lejas muižu pārvaldījuši bargi rentes kungi. Mājas pagastā bija ierīkotas pa divas kopā, bet saimnieki, nespēdami klaušas veikt, pieņēma sev palīgus, kā nu kuŗš — vienu, divus un trīs, un izdalīja zemi savā starpā, sīkos gabaliņos. Klaušu laikiem beidzoties, tie visi palika par saimniekiem uz tās pašas zemes. Tā izveidojās pagastā ciemi. Lielākā daļa pagasta iedzīvotāji ir bijuši lībieši. Bet latvieši pratuši kungiem labāki pielīst un ieņēmuši visas vagaru un muižas apkalpotāju vietas. Latvieši lībiešus nerroja, saukāja par melņiem. Lībieši tāpēc pārstāja mācīt bērniem lībiešu valodu, tā arī izbeidzās lībiešu valoda Lejasciemā. Kaut gan es vēl atceros tādus vecākus cilvēkus, kuŗi neprata latviski. — Pieminētiem vagmajiem un muižas dienderiem rentes kungi iedeva labākās pagasta saimniecības un mežsargu vietas. Klaušu laikiem izbeidzoties tie bija turīgākā šķira.

1902. gadā iepazinos ar Dūres pagasta skolotāju Kārli Šmidtu, Latviešu socialdemokrātu partijas biedri. Mums gan nācās grūti pieņemt soc.-dem. partijas programu, bet jo vairāk viņā iedziļinājāmies, jo pareizāka tā mums likās. Lejasciemā nodibinājās Socialdemokrātu partijas nodaļa ar vairākiem pulciņiem. Nolēmām iestāties Labdarības biedrībā un gāzt viņas valdi; tas mums viegli izdevās. Saimniekojām tajā lietišķi; nomaksājām parādus un iegādājām jaunas dekorācijas. Biedrības māja kļuva satikšanās vieta un propagandas centrs. Gan izplatījām Centralās komitejas proklamācijas, gan izgatavojām ar hektografa palīdzību vietējās lapiņas, kuŗās rakstījām par vietējām nebūšanām.

1905. gada revolūcijas dienās aktīvie darbinieki bija mūsu vietējās socialdemokrātu organizācijas biedri. Tie aģitēja, lai nemaksā nodokļus; apstaigāja apkārtējos muižniekus un atņēma tiem ieročus; Lejasciema gada tirgū aizdzina no tirgus laukuma kazākus. Baznīca netika aiztikta, bet par mācītāju sastādīja un izplatīja lapiņu. Tika izdemolēta val-

dības degvīna pārdotava. Kad Rīgā nolēma pārvēlēt pagastu pašvaldības iestādes, mēs, soc.-dem. organizācijas locekļi, sapulcējamies zem karoga baznīcas laukumā un dziedādami „Mostaities jūs darba ļaudis“ gājām uz biedrības māju. Visi ļaudis nāca līdzī. Biedrības mājā nebija telpas, kādēļ notūrējām sapulci uz laukuma. Visi klausījās runātāju, kurš kritizēja veco kārtību. Turpat blakus esošam krogam to dienu nebija neviena apmeklētāja.

Nākošā sapulcē ievēlēja **ričības komiteju**. Vēlēšanās piedalījās pāri par 500 cilvēku. Tad pat pārvēlēja arī pagasta tiesu. Amatos ievēlēja gandrīz vienīgi socialdemokratu partijas locekļus. Vecā pagasta valde nelabprāt nodeva jaunievēlētai ričības komitejai savu darbvedību un pagasta mantas. Par to ir sekošs pagasta vietnieku pulka **protokols**:

8. decembrī, 1905. g. . . . Lejaszemeņa eedšihwotaju šapulze eewehle-
juši tā jauktu „rihžības komiteju“, kuras lozekļi Salatu Gušts Tipans un
Ribu Frizis Burka . . . darijušichi šinamu, ka tagadejai pagasta waldei
jaatdomot šchodeen wišas darišchanas, dokumenti, kapitali un t. t. jaun-
eewehleteem komitejas lozekļeem . . .

Weetneeku pulks šcho jautajeenu apiprešdams un eewehrodams: 1) ka
weetneeku pulkam naw nekās šinams, ka lihdišchinejā preešchneežiba jeb
waštahwošchi likumi buhtu šaudejušichi špehtu; 2) Ka jauni likumi, ja arī
tchdi jau buhtu, weetneeku pulkam lihdi šchim naw šinami; 3) Ka jaun-
eewehletes lozekļos eewehleta tašda persona — Rudolfs Austraišch — kurš
ne pee šchi pagasta peederigs, nedš šchini pagastā paštahwigi dšihwo; 4) Ka
ree jaunām wehšchchanam peelaišti arī šchini pagastā dšihwodami, bet pee
šchi pagasta nepeederigi wiši šchihdi, — weenbalšigi

n o l e h m a :

Šchahdu jauneewehletu rihžības komitejas lozekļu rihšchichanos atšiht
par nelikumigu un pagasta waldei ušdot pagasta darišchānu grahmatu, ka-
pitalu un t. t. jauneewehleteem komitejas lozekļeem tikmehr nenodot, ka-
mešs nebušs šinams, uš kašdeem likuma nojazišumeem jeb pamateem taš
jadara.

Tajā pašā 8. decembrī uzrakstīts vēl viens pagasta valdes
parakstīts protokols, kurā izteikts, ka tā ar varu piespiesta
atdot jaunajai pagasta pašvaldībai pagasta mantu.

Mani ievēlēja par Ričības komitejas priekšsēdētāju. Pa-
gasta iedzīvotāji izrādīja mums lielu uzticību, maksāja

pagasta nodokļus un daži pat noguldīja savu naudu pagasta kasē.

Ilgi nenācās mums darboties — tikai divas nedēļas. Ieradās sodekspedīcija. Lielākai daļai biedru dūša sašļuka. Rīcības komitejas vairākums nolēma darīšanas nodot vecai valdei, ko arī izdarījām. Tikai mēs trīs — es, G. Tipans un Ritciks pretojāmies; to noprotokolējām.

Soda vieta Lejasciemā

Sodekspedīcija pirms ieradās Dūres pagastā un sadedzināju tur mantas skolotājam Šmidtam. Tad ieradās pie manis. Bēgt vēl nedomāju, taču izgāju no mājas mežā. Tad sodekspedīcija vēl dažiem sadedzināja mantas un Gustiņam (Gustam) mājas. Pašu dedzināšanas laikā piesēja pie akas vindas staba. Tad sasietu, kailām rokām, aizveda uz Lejasciemam, kur nošāva. Lejasciemā nodedzināja tirgotāja G. Roma veikalu... Tajā pašā naktī sodekspedīcija, pagasta valdes locekļa Obrama pavadīta, atgriezās, nodedzināja manas mājas un aizveda divus zirgus.

Otrā dienā turpat pie mājām mežmalā nošāva Latupes Brūmani, kaut gan tas bija slims un nevarēja iet. Apcietināja četrus jaunekļus par ieroču atņemšanu mežsargam Ručam. Pie Augulienes nodedzināja vēl Kļaviņa mājas. Es pārgāju mežabrāļos. Manu ģimeni, kurai kaimiņi nedeva

dzīvokli, novietoja otrā ciemā pie mazāk kompromitētiem biedriem.

Pagasta vecākais Jozeps un rakstvedis Vichmanis bija sastādījuši nemiernieku sarakstu un brauca uz Alūksni, kur to dzirnavnieka Namatēva klātbūtnē (tas bija atbraucis darišanās), nodeva sodekspedīcijas vadonim.

Es apmetos pie būdnieka O. Vilka, drīzi tur ieradās arī Tipans. Iztaisījām zem grīdas slēptuvi, kur katrā gadījumā paslēpties. Iznāca tur dažreiz nogulēt ilgāku laiku, jo viss dzīvoklis pastāvēja no vienas istabas. Reiz ieradās kāds jauneklis no Rīgas; tas tad arī dabūja iepazīties ar mūsu mitekli. Vasarā dzīve bija ērtāka; varējām dzīvot mežā. Sakari ar mājām un biedriem bija labi.

Lejasciema pagasta nams, kuŗa priekšā pērti revolūcionāri

Pagasta valde arī nestāvēja dīkā. Tā divus lāgus sasauca pagasta sapulces, lai izbalsotu mūs no pagasta, kā sabiedrībai kaitīgus locekļus. Bet tas tomēr neizdevās. No meža brāļiem organizējās triecienu pulciņi, kuŗu nolūks bija nodevējus pārmācīt. Bet ne es, ne Tipans bija tādas dabas, kas ar ieročiem rokā meklētu gandarījumu. — Slēpdamies pavadījām laiku kā varēdami.

1906. gada jūnijā dabūjām caur biedriem no apriņķa priekšnieka palīga Kampara ziņu, ka reakcija atslābusi un

bēgļi var pieteikties. Es pieteicos, bet Tipāns aizbēga uz Rīgu. Aprīņa priekšnieks nolasīja man, kādos noziegumos un pārkāpumos mani apvaino. To vairums bija sameloti, ko es pūlējos noskaidrot. Bet aprīņa priekšnieks mierināja, ka nekā bīstama nebūšot. Tiešām, žandarmerija nekādas stingras apsūdzības nespēja uzturēt un gubernators sodīja mani ar mēnesi aresta.

Jūlija vidū pārnācu no Valkas cietuma un sāku celt sev pagaidu mājokli, bet nelabvēļi nedeļa man miera. Kampars ieteica man atstāt pagastu, jo mani vienmēr sūdzot. Prasīju no pagasta valdes pasi, bet tā to nedeļa. Sūdzēju Kamparam. Tas telefoniski pavēlēja dot, bet pagasta valde tomēr neklausīja. Tad Kampars griezās pie gubernatora, uz kura pavēli bija pagasta valdei man pase jādod.

Bet tajā dienā, kad man bija jāiet pēc pases, ieradās urjadņiks, arestēja mani un aizveda uz Lejasciemu, kur priekšā bija jau citi arestētie, kā: Pēters Mellis, Kārlis Tipāns, Ernests Ploks un Reinis Liepiņš. Mūs visus uzveda uz laukuma kroga priekšā un klātesošos piespieda nākt skatīties, kā mūs sodīs. Pirmo sita Ploku, tad sauca mani. Prasīju virsniekam, kādēļ mani sit. Atbildes vietā man sita ar zobenu pa galvu, divas reizes, tā ka asinis plūda aumaļām. Piedzirdīti kazaki lūdza virnieku: „Pozvolke nam jevo golavo“, un tad apstrādāja. Pārējos trīs arestētos aizveda uz Alūksni, kur sevišķi stipri bija sasists Reinis Liepiņš.

Man pirmo palīdzību sniedza tirgotājs Vilhelms un kāds svešinieks, bet lejasciemieši noskatījās manās ciešanās ar prieku.

Ar to šās piezīmes izbeidzas.

Autors sola turpinājumu.

Te vēl daži papildinājumi un paskaidrojumi:

Lejasciema pagasta rīcības komitejā 1905. g. decembra sākumā ievēlēja: Frici Burku, Gustu Tipānu, Frici Kļaviņu, Suntažu, Kārli Sautiņu, Gustavu Romu, Jēkabu Stabulnieku, Ernestu Ricīku, Pēteri Aizupīti, Tēringu un Kārli Austriņu. Pagasta tiesā: Jāni Ozoliņu (priekšsēdētājs), Kārli Tipānu.

Sodekspedīcija ieradās naktī no 29. uz 30. decembri 1905. g., leibgvardijas ulanu pulka rotmistra Nazimova un

korneta Kotcebu vadībā no Dūres pagasta, kur jau bija nodedzinājuse mājas Pēterim Gustam. 30. decembrī nodedzināja Fricim Burkam piederošās Ķību mājas, Friča Kļaviņa Krimas, Benjamiņa Ķega mājas; miestā — Gustavam Romam tirgotavas ēku. Tajā pašā dienā pie savām Latupes mājām nošāva kaujas pulciņa priekšnieku Ernestu Brūmani un pie Lejasciema baznīcas — Dūres rīcības komitejas priekšsēdētāju Pēteri Gustu. Apcietināja no Lejasciema Otto Vārtu, Gustiņu Pajetu, Alfredu Zurkovu un Antonu Gustu. Tos aizveda uz Vec-Gulbeni un pils parkā 31. decembrī nošāva.

Ernestu Otto dēls Brūmanis, pseud.: Latupnieks. Dzimis 1882. g. 26. jūnijā, Lejasciemā. Strādnieks. Latv. Soc.-Dem. Str. Partijas darbinieks. Kotcebu vadītas sodekspedīcijas nodaļas nošauts 30. decembrī, 1905. gadā tēva mājās Lejasciemā Latupēs. Apglabāts Lejasciema kapos.

Ernestu Riciku notiesāja 6 gadus arestantu pārmācības nodaļā; viņš cietumā nomira. Andrēju Teringu 4 gadus arestantu pārmācības nodaļā; tas sodu izcieta. Arī Gustavu Romu notiesāja arestantu pārmācības nodaļā, bet tas trīs mēnešus nosēdējis, izbēga. Kārlis Tipans nosēdēja 5 mēnešus Valkas cietumā, Kārlis Austriņš — 5 mēnešus Rīgas centralcietumā, Jānis Ozoliņš, Fricis Kļaviņš un Suntažs — katrs divus mēnešus Alūksnes cietumā.

Ārkārtīgi sasīta pagasta namā Frici Burku. Viņu sodekspedīcija atstājusi nenošautu vienīgi būdama pārliecināta, ka Burka vairs nebūs dzīvotājs. Burka gan izveseļojās, bet ir vēl tagad krops.

Fricis Burka dzimis 1867. g. 3. oktobrī. Ķibu māju īpašnieks. Revolūcionārās kustības dalībnieks no 1903. gada. 1905. gadā rīcības komitejas priekšsēdētājs. L. soc.-dem. strādņ. partijas darbinieks. 29. decembrī sodekspedīcijas nodaļa viņam nodedzināja visas māju ēkas, nolaupīja divus zirgus ar aizjūgu un pēra 100 sītieniem Lejasciema kroga priekšā. Tiesu palata 1906. g. piesprieda 5 mēnešus cietuma; sodu izcieta Valkā.

Dūre

Pagasts. Muižas zemes platība 5728 hektari. Muižas īpašnieks Kārlis fon Adenkas's.

Par Dūres pagastu ir ziņas, ka tur jau pirms 1905. gada bijušas nelegālas socialdēmkratu rīkotas revolūcionāru apspriedes.

Visa pagasta iedzīvotāju sapulce Dūres pagasta namā sanāca 1905. gada 19. novembrī. Tajā ievēlēja **rīcības komitejā** sekošus pilsoņus: priekšsēdētājs Pēteris Gusts, locekļi: Kārlis Mellis, Jēkabs Gusts un Augusts Mellis. Sapulcē spriests arī par ieroču iegādāšanu. Par to pagasta valdes **protokolos** ierakstīts sekošais:

Šchodeen (19. novembrī 1905) pagasta mahjā eeradās ūcha pagasta eedūihwotaji un ūjaižinaja pagasta Waldi ūchahdu protokolu protokolu grabmatā rakūit. Zi ūineem tagad pehdejā laifā tizis ūinots, tad lihds ūchim daūchās weetās iūdaritās neūahrtības un dedūinaūšanas daūchās weetās ūiūūūchās iūdaritās no daūchadeem ūchaubigeem ūilweeem — no tā ūauzamās melnās ūotnās; ūuri apbrunojuchees pa naūtim un pat ari deenu ūtaigajot un iūdarot daūchodus breesmigus waras darbus un aplaupiūšanas. Neapbrunotee eedūihwotaji neeūot ūpehjiigi ūcheem laupitajeem pretotees un weetejeem eedūihwotajeem, eeweherojot tagadejo truhzigo laifu, ari neeūot lihdsjeku preeūūū wajadūigo eerotūūū eegahdaūšanas. — ūā tagad eūot no droūchās puūes ūinams, tad ūchee laupitaji eemot jau laupidami pulkos un tamdehū, lai no ūchām breesmam waretu glahbtees, buhtu eeteizami apbrunot daūchus no weetejeem eedūihwotajeem dehū ihpaūūumu apdroūūinanas. — ūā tā ūitu lihdsjeku pagaidam neeūot preeūūū eerotūūū eegahdaūšanas, tad lihdsjot pagaidu wāldi, lai ta liktu weeteeku pulkam preeūūū aūignet pagastā atrodojhos 1600 rubkus apgahdaūšanas kapitala preeūūū wajadūigo eerotūūū un munizijas eegahdaūšanas. ūai nu gan, pehū ūanaūūūūū weetejo eedūihwotaju domam, ūchis kapitalis buhtu leetojams

Sodekspedīcijas ulanu nodaļa rotmistra Nazimova un korneta Kotcebu vadībā ieradās Dūrē 1905. g. 29. decembrī no Gaujienas pagasta, apmēram 200 jātnieku, Tājā pašā ierašanās dienā sadedzināja mantas Dūres skolotājam Kārlim Šmitam un Cieskalna Kārlim Mellim. Jānim Mellim nolau-pīja divus zirgus par dēla Augusta piedalīšanos rēvolūcio-nārā kustībā. Vakarā apcietināja savās mājās rīcības komi-tejas priekšsēdētāju Pēteri Gustu un nodedzināja viņa Dūres Daņimarku mājas, pilnīgi visas ēkas. Sadega līdzī arī vai-rāki lopi, jo sodekspedīcija neļāva nekā glābt. Dedzināšanas laikā saimnieku Pēteri Gustu piesēja pie staba, lai skatās.

Nākošā naktī sodekspedīcija Gustu aizveda uz Lejascie-ma aresta telpām, kur tas esot spīdzināts.

Otrā dienā, 30. decembrī ulānu nodaļa rotmistra Nazimo-va un korneta Kotcebu personīgā vadībā pie Lejasciema baz-nīcas piesēja Pēteri Gustu pie priedes un nošāva.

Sodekspedīcija meklēja nošaušanai vēl citus brīvības ku-stības dalībniekus, kā skolotāju Kārli Šmitu, Jēkabu Gustu (nošautā brāli), Kārli Melli un Augustu Melli, bet viņi iz-glābās bēguļojot un ilgāku laiku mežos dzīvojot. Vairākus brīvības kustības dalībniekus nopēra.

Zeltiņi

Pagasts. Muižas zemes platība 1388 hektāri. Vairums zemnieku bija jau iepirkuši mājas līdz ar prāviem zemes gabaliem par dzimtu un neatradās lielā atkarībā no muiž-nieka. Muižas īpašniekam Gotfrīdam fon Magnusam bija palikusi vairs tikai samērā nelielā Zeltiņas muiža un vēl viena mazāka muižiņa. Zeltiņos saimnieku stāvoklis bija la-bāks, kā apkārtējos pagastos.

1905. g. rudenī lielāks ļaužu saplūdums bija Zeltiņa tir-gus dienā. No apkārtējiem pagastiem ieradās daži runātāji, kuņi aicināja sacelties pret patvaldību un feodālās iekārtas paliekām. No tirgus laukuma sarīkoja **demonstrācijas** uz muižu. Piedalījās daudz ļaužu. Gāja uz pili, kuņa atradās puskilometra attālumā. Demonstranti gribēja uzstādīt saim-nieciskas prasības, bet nebija iespējams sastapt fon Magnusu. Tas uzzinājis, ka nāk ļaužu bars, pili noslēpies.

Ļaudis zināja, ka pils bēniņos ir senējs **verdzības bluķis**. Demonstranti pārmeklēja pils bēniņus un patiešām atrada vērgu laiku mocību piederumus — bluķi un sili. Bluķi atnesa uz tirgus laukumu. Pie bluķa tirgus laukumā noturēja vairākas runas. Pēc tam aiztaisīja ciet muižas krogu un valsts degvīna pārdotavu. Arī pie kroga notika sapulce, kuŗā runāja sociāldemokratu partijas runātājs no Rīgas. Demonstrāciju un sapulci vadīja Georgs Laiviņš. — Bluķis palika pagasta sabiedrības rīcībā.

Kādas nedēļas pusotras pēc pirmās demonstrācijas, vienā svētdienā no Alsviķiem ieradās septiņi jauni cilvēki, starp tiem Kārlis Vimba, Rudolfs Kokle, Ernests Zaube, Georgs un Alfreds Laiviņš. Tie gāja uz Zeltiņa baznīcu, kur pašlaik notika dievkalpošana. Tajā brīdī, kad mācītājs Plāms gribēja aizlūgt par ķeizaru, revolūcionāri pārļaida pār galerijas malu sarkanu karogu, izkaisīja lapiņas un sauca: „Nost ar ķeizaru! Nost ar patvaldību! Lai dzīvo revolūcija!“ Mācītājs Plamšs, nenoturējis aizlūgumu par ķeizaru, uzaicināja draudzi nodziedāt dziesmu „Dievs kungs ir mūsu stipra pils“, bet revolūcionāri sāka dziedāt tajā pašā meldiņā „Tā biedrošanās stipra pils“.

Baznīcēnu vairums pievienojās revolūcionārai dziesmai un dziedādami nāca laukā no baznīcas. Mācītāja dziesmu dziedāja tikai pērminderi. No baznīcas iznākušie sapulcējās turpat uz baznīcas laukuma, lai noturētu sapulci. Runāja Kārlis Vimba, students Balodis, G. Laiviņš, Kārlis Lazdiņš un vēl citi. Sapulcē bija atgādāts arī verdzības bluķis.

Vēlāk notikušās sapulces pie pagasta nama. Rīcības komiteja Zeltiņa pagastā netika ievēlēta; tautas sapulce atstādināja gan no amata pagasta rakstvedi Dakeri, kuŗš bija brīvības kustības pretinieks, un viņa vietā ievēlēja zeltenieti Kārli Artūru Lazdiņu. Bet jaunais darbvedis darbību nespēja pārņemt.

Uznākusē **sodekspedīcija** Zeltiņa pagastā neviena nenosāva. Kazāki Ilzenes muižā nopēra Jāni Lazdiņu, Frici Alderi, Georgu Kundratu, Rudolfu Ieklavu — katrs dabūja 100 nagaikas sitienu. — Kārlis Arturs Lazdiņš aizbēga uz Odesu. Alūksnē no zelteniešiem nosāva Graviņu.

Ilzene

Pagasts. Muižas platība 2266 hektāri. Muižas īpašnieks barons Remberts Kampenhauzens. Pagasta iedzīvotāju lielākā daļa lībieši, vismaz ilzenieši paši sevi par tādiem tur. Vēl tagad pagastā dzīvo sirmgalvji, kuŗu valoda nav saprotama latvietim, bet kuŗa tomēr te latviešu, te igauņu, te somu valodai radniecīga. No jaunājiem maz vairs kāds prot šo valodu, — tie pārlatviskojušies.

Ilzenes muižas īpašnieks barons Kampenhauzens bija liels verdzinātājs. Kad zemnieks ar baronu slēdza rentes līgumu, tad tajā noteica arī izrentējamā zemes gabala lielumu, par kādu maksājama rente; bez ta bija vēl jāpilda muižas klaušas. Drīzi pēc rentes līguma noslēgšanas barons ņēma nost rentes saimniekiem pa pļavas vaj aramzemes gabalam, bet rente bija jamaksā par to platību, kāda noteikta rentes līgumā. Par barona pienākumiem nebija ko runāt, — tos viņš nekad nepildīja, bet no zemnieka prasīja stingru līguma pildīšanu; ja nepildīja — izdzina no rentes mājām. Daudz gadus zemniekiem palika neapstrādāta pašu zeme, nenokopti lauki, jo labākā darba laikā bija jāiet kalpot muižai. Barons nela- boja ceļus un nemaksāja pagastam arī ceļu nodokļu, tā sauk- tās dalderu maksas. Visi pagasta izdevumi bija jāsedz pa- gasta zemniekiem un strādniekiem.

1905. gada vasarā, jūnija mēnesī, ap 100 zemes arāju gāja **demonstrācijā** uz Ilzenes muižu pie barona Kampenhauzena ar saimnieciskām prasībām. Baronam no pils iznākot, pasniedza **prasību rakstu** ar 51 parakstu. Rakstam sekošs saturs:

Mugītizeenijamam

Ilzenes muižas īpašniekam baronam Kampenhauzenam
Ilzenes pagasta iaimneeku

L u h g u m s.

Mehs apafchā parafitijuidhees Ilzenes iaimneeki, ipeesti no tagadejeem wispahrigeem gruhiteem iaimneezifkeem apstahfkeem, greefchamees pee muh- ſu dfinfkleefkunga ar luhgumu atweeglinat muhju gruhito ſtahwofki, iſpildot ſefofchās wajađfības:

1. Gruntneeku wajađfības:

a) Nepeesfihf obligazijas paradu mafafais lihđf 15 gadeem.

b) Nā par neaptezejušū, tā arī par aptezejušū obligāziju parādu nemt tikai 5%, neškatoteš uš to, waj teš maksāts terminā, waj arī nē.

3) Atlaiš 1905. gada procentus.

2. Rentnešu vajadzības:

a) Atlaiš viņus mežus parādus.

b) Pamašināt uš preekšu meenu rubli rentes uš katras pūhrmeetas.

3) Ēerāhdit tahdas robeždas, tahdas bija pee rentes meetu šanem-šānas.

d) Dot lihds šāim dabuto maksu par brīhu.

Wišpahrīgas vajadzības:

a) Dot preekšu školas katru gadu apšolitās 80 ašis maksas.

b) Palihdsēt ušturet walšs mahju un školu katru gadu ar 10 rbl.

(Šešo 51 parafšs)

Prasību iesniedzējiem barons teica:

„Mīle saimnieke, man neko nav ko doht, nemiet tad manu galvu!“

Aleksis Tabāks demonstrācijas uzdevumā atbildēja, ka barona galvas negribot, bet gribot, lai barons samazina nodevas. Barons tad piedāvāja demonstrācijai mucu alus, atraidīdams visas prasības. Demonstranti barona „laipno piedāvājumu“ atraidīja, teikdami, ka neesot nākuši kopā ar baronu žūpot, bet nopietnu vajadzību spiesti.

1905. brīvības kustībai uzliesmojot, ilzenieši tai tūlīt pievienojās. Pirmā pagasta iedzīvotāju sapulce notika pagasta namā drīzi pēc 17. oktobra manifesta. Bija kupli apmeklēta, netrūka ne jaunu, ne sirmgalvju. Tautas sapulces vadīja un runāja tajās Eduards Pelcs, vietējais skolotājs Eduards Balodis un viņa brālis students Jānis Balodis. Sapulces pieņēma dažas revolūcionāra satura rezolūcijas un ievēlēja **rīcības komiteju** sekošā sastāvā: Priekšsēdētājs Eduards Pelcs; locekļi: Aleksis Tabāks, Aleksis Boks, Kārlis Vēvers, Sīmanis Driķis, Ansis Poliks, Vilhelms Tralmaks. Rīcības komiteja pārņēma darbību no vecās pagasta valdes, ievēlot par rakstvedi Jāni Aizpurvu. Ievēlēja arī jaunu pagasta tiesu ar priekšsēdētāju Apini un virstiesu ar priekšsēdētāju Edvardu Balodi. Tiesas netika darbojušās.

Novembra mēnesī, revolūcijas lielākā uzliesmojuma laikā, baroni sāka bēgt projām no savām muižām. Arī Ilzenes barons Kampenhauzens ar muižkungiem un vēl citiem kai-

miņu baroniem bēga uz kādu Igaunijas muižu. Baroni bēga kazaku apsardzībā.

Revolūcionārie zemnieki gribēja bēgļus aizturēt, lai iegūtu ieročus. Notika apšaudīšanās. Rudens naktī, pie Pateku niājām, revolūcionāri sagulās lielceļa grāvjos un kad baroni, pārgērībušies kazaku virsnieku drēbēs, divos pajūgos — kariatēs, dažu jātnieku pavadībā, brauca garām, atklāja uz tiem uguni no savām skrošu bisēm. Arī baroni dažas reizes izšāva. Baroni, kuŗu aizjūgos bija sajūgti pa 3—4 zirgi, paspēja aizbēgt, pametot uz ceļa vienu sašautu zirgu. Nevienu baronu neievainoja, par to vismaz nav ziņu. Netika ievainoti arī revolūcionāri. Vēlāk dzirdēja, ka baroni ārkārtīgi nobijušies. Daži no bailēm saslimuši. Kāds saslimis barons palicis Opes apkārtnes ceļmalas krogā gulēt.

Ilzenes pagasta nams, kuŗa priekšā 1905. gadā sod-ekspedīcija pēra zemniekus. Kreisā pusē koks, kuŗa zari nemti sišanai.

Dažas dienas vēlāk, netālu no Patekas mājām, uz ta paša lielceļa, pie Melnupes tilta, uz Amras kalniņa sapulcējās daudz zemnieku, Mežsloku astoņu māju iedzīvotāji, apbruņojušies dažādiem šaujamiem un duramiem ieročiem — šautenēm, izkaptīm, dakšām un pašu gatavotiem ieročiem — sagaidīt melno sotņu, kuŗa braukšot pa šo lielceļu. Melno sotņu nesatika, tā esot jau pirms dažām stundām aizbraukusi. Pēc tam noskaidrojās, ka nekādas melnās sotņas nav bijis, bet gan bēguši projām citu muižu baroni.

Baroni atgriezās līdz ar sodekspedīciju, lai šautu un spīdzinātu zemniekus.

Ilzenē **sodekspedīcija** ieradās ap 19. decembri, rotmistra Kotcebu vadībā. Kā pirmos pēc saraksta meklēja Pelci, brāļus Baložus un Tabāku. Pirmos nedabūja, — tie bija aizbēguši vai noslēpušies. Tabāku un vēl četrus Kotcebu nežēlīgi nopēra Ilzenes pagasta nama priekšā. Sita pa kailu miesu pipkām un koka zariem. Pēc tam pēra vēl Ilzenes muižā. Pie pagasta nama sasistais būvstrādnieks Sīmanis Driķis vārģa dažus gadus, zaudēja darba spējas un nomira 1909. gadā. No ilzeniešiem sodekspedīcija nošāva Alūksnes ezera malā 1906. gada marta sākumā Frici Martinsonu — tas bija piedalījies baronu apšaudīšanā pie Pateku mājām.

Nošaušanai nolemtos Pelci un brāļus Baložus neatrada un tie palika dzīvi. Sadedzināja gan skolotājam Edvardam Balodim daudz grāmatu, drēbes un dzīvokļa iekārtu. Tāpat Pelcim 3. janvarī 1906. g. nodedzināja klēti ar labību, sadedzināja drēbes, grāmatas, mēbeles, nolaupīja vienu cūku. Pelcis dzīvoja Helsingforsā un atgriezās pēc 1917. g. revolūcijas. Aleksi Tabāku no nošaušanas esot izglābis pristavs Kampars.

Personas:

Sīmanis Driķis. Dzimis 1859. 10. aprīlī, Ilzenes pagastā. Būvstrādnieks. Kotcebu vadītās sodekspedīcijas nodaļas sasists. No sišanas palicis kropls un miris 1909. g. Apglabāts Zeltiņā kapos.

Fricis Martinsons. Dzim. Trapenes pagastā. Būvmeistars. Nazimova vadītās sodekspedīcijas nodaļas nošauts 1906. gada martā, Alūksnes pils parkā. Pirms nošaušanas sists un spīdzināts.

Eduards Pelcs. Pseudonims: Purys. Dzimis 1875. g. 12. februārī Ilzenes pagastā. Lauksaimnieks. L. soc.-dem. str. partijas darbinieks. Emigrējis uz Helsingforsu.

Gaujiena

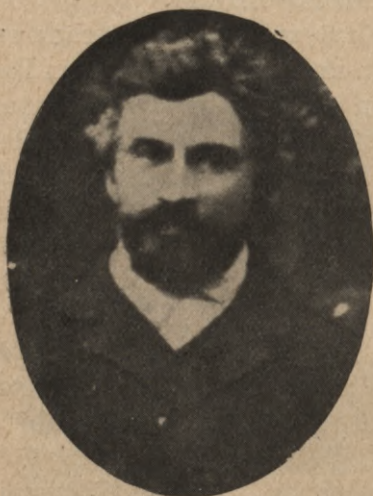
Pagasts. Muižas zemes platība 13.500 ha. Muižas īpašniece šarlote fon Vulf, dz. Reuten.

Iesākoties 1905. gada revolūcionārai kustībai Gaujienas muižas īpašniece apgādāja savas muižas apsardzībai čerkesu

kareivjus. Tie bija mežonīgi ļaudis. Bieži vien sakāva un sakropļoja pipkām un flinšu rezgaļiem mierīgus ceļa gājējus.

Šādas mežonības radīja vēl lielāku revolūcionāru savilņojumu. Mēģināja gan sūdzēties zemnieku lietu komisāram, bet bez kādiem panākumiem. Uzplauka revolūcionāra darbība slepenībā.

1905. g. revolūcijas dienās Gaujienas pagasta iedzīvotāju sapulcē pagasta namā ievēlēja **rīcības komitejā** 12 cilvēkus, starp citiem, Pauli Kopmani un Voldemāru Bišeri, pirmo priekšsēdētāja amatā. 12. decembrī rīcības komiteja pārņēma darbību no vecās pagasta valdes.

Jānis Palkavnieks. Revolūcijas darbinieks Gaujienā. Dzimis 1854. g. 29. oktobrī, Veseļauskas pag. Palkavnieka māju saimnieks Sodekspedīcijas nošauts 1906. g. 13. aprīlī, Smiltenes priedēs. Apglabāts Gaujienas kapos.

Sodekspedīcija ieradās pagastā decembra beigās un sāka meklēt aktīvākos revolūcijas dalībniekus. Apcietināja un pie paša mājām nošāva Naugrību māju saimnieku Indriķi Pētersonu. Tam palikusi atraitne ar sešiem mazgadīgiem bērniem. Tajā pašā reizē nošāva Vidus - Leišu saimnieku Sīmani Līci, gan cita iemesla dēļ, ne par piedalīšanos rēvolūcionārā kustībā. Līcis bija savā laikā sodīts par zādzībām. Meklēja vēl daudzus citus, bet tie bija aizbēguši. Izmeklēja gan arī apkārtējos mežus, bet tikpat neatrada. Daudz cilvēku aizveda uz muižu, kur sita un pēra. Voldemāru Bišeri rokā

nedabūja; nodedzināja viņam piederošās Lieldukuļu mājas un nolaupīja piecus zirgus ar aizjūgu. Gaujienas muižā stipri sasīta 100 sitieniem Indriķi Čolderu, Kārli Priedi, Auguštu Kiri un Voldemāru Puru.

1906. g. 20. martā sodekspedīcija apcietināja Indriķi Čolderu, (dz. 1866., 16./III.), Jāni Palkavnieku un viņa dēlu. Visus aizveda uz Smilteni un ievietoja tur apcietinājumā. Tur

tos mocījuši un spīdzinājuši. Čolders saņēmis 200 sitienus. 13. aprīlī Jāni Palkavnieku un viņa dēlu veda uz Smiltenes priedēm nošaut. Jāni Palkavnieku nošāva. Dēlam lika skatīties tēva šaušanā. Tas to nepārdzīvoja un palika vājprātīgs. Viņu tādēļ atstāja dzīvu. Jaunais Palkavnieks slimis vēl tagad. Čolders no sišanas palicis kropls.

Paulis Kopmanis trīs gadus bēguļojis Krievijā. 1908. g. 21. martā apcietināts un pavadījis 14 dienas Krestu cietumā (Pēterburgā). Pēc tam sabijis vēl 3 mēnešus apcietinājumā par svešas pases lietošanu. — Bišers bēguļojis divus gadus; vēlāk apcietināts, bet drīzi atsvabināts.

Zvārtava

Pagasts. Muižas zemes platība: 2615 hektari. Muižas īpašnieces: Marija fon Cekel (Zoeckell) un baroniene Luīze Ferzen (Fersen).

Zvārtavas pagastā revolūcionāra darbība vāja. Pirms oktobra dienām tāda nemaz nav jūtama. Rīcības komiteja nav ievēlēta. Iedzīvotājiem pieprasot pagasta valde 21. novembrī nolēmusi slēgt Zvārtavas Plutes krogu. Revolūcionārā ziņā aktīvākais pagasta iedzīvotājs bija Aleksandrs Suchovs.

1905. g. decembra beigās ieradusies sodekspedīcija kapt. Krūzes vadībā, nekā neizdarīja. Meklēja gan Suchovu, bet tas bija aizbēdzis. Pagasta sapulce, izpildot zemnieku lietu komisāra Malama priekšlikumu, 25. martā 1906. gadā nolēma izslēgt Suchovu no pagasta sabiedrības.

Aumeistere (tagad Cirgaļi)

Pagasts. Muižas īpašniekam Ernstam Alfredam Adolfam fon Vulfam piederēja trīs muižas ar 10396 ha zemes platības.

Aumeisteres pagasta rīcības komitejā 1905. g. revolūcijas dienās ievēlēja Aumeisteres un apkārtnes revolūcionārās kustības vadoni Aleksandru Kļaviņu (priekšsēdētāju), Emīliju Zālīti un vēl trīs personas. Tautas milicijā bija 20 cilvēku; viņas priekšnieks Aleksandrs Kļaviņš. Mežmuižā gadījās sadursme ar muižniekiem. Te, Mežmuižā, bija apcieti-

nājušies apkārtnes baroni ar saviem rokas pušiem. Pēc apšaudīšanās muižniekus no Mežamuižas izdzina. Revolūcionāri sadursmē necieta.

Sodekspedīcija ieradās pagastā 21. decembrī. Tūlīt apcietināja Aleksandru Kļaviņu un otrā dienā Aumeisteru muižā pie koka nošāva. Pirms nošaušanas viņu sita un spīdzināja. Kļaviņa apglabāšanā piedalījās milzums ļaužu. — Vēl dažus citus nopēra.

Grundzāle

Pagasts. Muižas īpašnieks Emīls Alfreds Adolfs fon Vulfs. Muižas zemes platība 3000 ha.

Revolūcijas notikumi mazsvarīgi. Rīcības komiteja nav vēlēta. Aktīvākie darbinieki Roberts Zīle un Jūlijs Laiviņš.

Sodekspedīcija nopērusi Zilakšos dzīvojošo Robertu Zili un Vederēs dzīvojošo Jūliju Laiviņu.

Smiltene

Miests un pagasts. Muižas zemes platība 11256 ha. Muižas īpašnieks firsts Pavels Līvens. Smiltenes miestā bija 2500 iedzīvotāju.

Revolūcionāra darbība Smiltē un pagastā bija manāma jau 1905. gada vasarā. Notika slepenas sapulces, izkāra sarkanus karogus un kaisīja pa ceļiem lapiņas ar revolūcionāriem aicinājumiem.

Liela **baznīcas sapulce** revolūcijas dienās, notikusi 1905. gada 30. oktobrī Smiltenes baznīcā. Par šo sapulci Smiltēnes pagasta vecākais rakstītājs zemnieku lietu komisāram sekošu ziņojumu:

Его Высокоблагородію
Господину Комисару по крестьянскимъ дѣламъ
I уч. Валкскаго уѣзда.

Рапортъ.

Въ воскресенье 30 октября с. г. Смилтенской приходской церкви состоялась конфирмація юношей, по каковому случаю собралось въ Смилтенѣ масса народу.

Уже съ утра стали распространяться слухи, что послѣ богослуженія состоится народная сходка-митингъ, на которой рѣчь будетъ произнесена какимъ то араторомъ изъ г. Риги.

И дѣйствительно, немедленно по окончаніи богослуженія около половины второго часа у воротъ церковной ограды противъ корчмы Науженъ собралась масса народа, среди которой поднялись два красныхъ флага и затѣмъ толпа эта съ пѣніемъ прошла черезъ Смилтенъ и прибыла къ волостному дому — гдѣ и остановилась.

На крыльцо волостного дома, у котораго поставили оба красные флага, сталъ незнакомый ораторъ, который произнесъ рѣчь, разъясняя цѣль социалистовъ. По временамъ были пропѣты социалистическія пѣсни и произнесены противоправительственные возгласы съ криками „ура“. Во время рѣчи къ оратору приближался мѣстный полицейскій урядникъ Витоль, котораго однако толпа удалила съ криками „вонъ, вонъ“.

Урядникъ затѣмъ явился съ солдатами, — но толпа не разошлась. Были даны выстрѣлы въ воздухъ со стороны солдатъ и изъ толпы, но она всетаки не разошлась. — Только когда солдаты удалились обратно въ казармы сопровождаемые криками ура — толпа разошлась.

Покушенія на разгромъ Волостного Правленія и Суда не было и несчастныхъ случаевъ съ людьми не произошло. Въ толпѣ было около 4000 человекъ.

О вышеизложенномъ Волостное Правленіе честь имѣетъ довести до свѣдѣнія Вашего Высокоблагородія.

Волостной старшина (paraksts) P. Gailit.

Писарь (paraksts).

Tulkojumā raksta saturs šāds:

1. iecirkņa zemnieku lietu komisāram, ziņojums!

Svētdienā 30. oktobrī š. g. Smiltenes draudzes baznīcā notika jaunekļu iesvētīšana, kādēļ bija salasījies daudz ļaužu.

Jau rīta agrumā izplātījās baumas, ka pēc dievkalpošanas notiksot tautas sapulce - mītiņš, kurā runāšot no Rīgas atbraucis orators.

Tiešām, tūlīt pēc dievkalpojuma ap pusdiviem pie baznīcas žoga pretīm Nauženu krogam salasījās liels pulks ļaužu, kuŗu vidū pacēlās divi sarkani karogi. Tad pūlis dziedot izgāja cauri Smiltenei un nonāca pie pagasta nama, kur arī apstājās.

Uz pagasta mājas trepēm, kur nostādīja abus sarkanos karogus, uzkāpa nepazīstams runātājs un izskaidroja sociālistu mērķus. Brīžiem nodziedāja sociālistu dziesmas un izsauca pretvalstiskus aicinājumus pavadot tos „urrā“ saucieniem. Oratoram runājot tuvojās policijas kārtībnieks Vītols, bet pūlis to aizdzina saucieniem: „ārā, ārā“.

Kārtībnieks tad ieradās ar kareivjiem, bet pūlis neizklīda. Kareivji, tāpat arī no pūļa, izšāva gaisā, bet pūlis tomēr neklīda laukā. Tikai kad kareivji urrā saucienu pavadīti aizgāja atpakaļ kazarmēs, — pūlis izklīda.

Izdauzīt pagasta un tiesas namu nemēģināja, nelaiemes gadījumu ar ļaudīm arī nebija. Pūlī bija ap 4.000 cilvēku.

Pagasta vecākais (paraksts) P. Gailīt¹⁾.

Pagasta rakstvedis (paraksts).

Ap šo pašu laiku, nav nosakams, kurā datumā, pagasta vietnieku pulks spriedis par ieroču iegādāšanu, par ko ir seieraksts pagasta protokolu grāmatā:

Pagaista mežafāis Janšons lifa meetneeku pulkam preefšhā apīpreeit jautajumu par eerotšhu apgahdāšhanu preefšhu aišhardsības pret melno iotau, jo mairaki pagaista eedšihwotaji pagehrot šchahdu šoku šperājaru, — pehž leetas wišpušigu apštahllu pahrišpreešhanas weenbalšig: nolehma: šcho jautajuma išpreešhanu atlikt lihdi pilnas šapulzeš nolehmanam.

Pilna pagasta šapulce Smiltenes pagastā notikusi 2. decembrī. Par to ir pagasta grāmatās ierakstīts sekošs **protokols**:

Protokols.

Smiltenes pagaista pilna šapulze 2. dezembrī, 1905. gadā.

Uš šabeedribas nolehmumu bija šchodeen šašaukta wišpahriga pilna pagaista eedšihwotaju šapulze dehk jaunās pagaista waldeš un teešas lozehlu eewehlēšhanas uš štingri demofratifkeem pamateem pehž Rigaš pagaista delegatu kongreša nolehmuma no 19. un 20. nowembra šch. g. Šapulzi atflahja Kalnu mohjas Šahniš Gailiis, aišrahhidams wiņas ianahšchhanas mehri un šwarigo nošihmi, ušaižinadams šapulzi ušitahdit un išwehlet šapulzeš wadoni un protokolistu.

¹⁾ Patiesībā, kā no tālākiem protokoliem redzams, pag. vecākā palīgs.

Uš teem par šapulzes wadoni šapulze weenbalšigi eewehleja Solgauškas mahjas gruntneeku Šahni Dahme un winam par palihgeem Kalnu Šahni Šailiti un Blomu pagasta školotaju Karli Neulandu, un par protokolištu lihdššchinejo šrihweri Šahni Ulaštu.

Prešiš kandidatu ušštahdišanas uš jaunwehlamās waldeš un teejas lozeku amateem, eewehleja weenbalšigi: 1. grahmatu tirgotaju Peteri Šailiti, 2. Kaušeru Karli Ūaru, 3. Rainašu Šahni Škujiau. 4. Dejas Ūhdru Dahwi Wiškeli, 5. tirgotaju Šahni Wenneri, 6. tirgotaju Šahni Baumani, 7. Ragge Šahni Ragge, 8. Šaddiau Šahni Šaddiau, 9. Šeber Šahni Šannau, 10. Šalgauškas Šahni Dahme, 11. Ūhše Šahni Ūkawiau.

Behz tam par demotratiškās wehlešanas nepezeješamibu un winas šwarigumu aišrahdija un iškaidroja šapulzei školotajs Karli Neuland kungs.

Par apzeetinato jaglu nodoššanu jauneewehletai teejai aišrahdija fotografs Zukura kungs.

Par jauneewehleto amata wihru aiššargašanu pret patwaldibas eerehdau warmahzibu aišrahdija Mušia, Šapia, Wenner un Šailit šgi.

Šahlatu par finanžu štahwofli iškaidroja školotajs Karli Neuland šgs. Par brunoššanas un paššaišardšibas wajadšibu iškaidroja fotografs Zukur šgs.

Kad eewehletee uštizibas wihri bija šštahdijušši kandidatu lišti uš pagasta waldeš rihzibas komitejas un pagasta teejas lozeku amateem, un iški lište šapulze nolasita, tad tika štahtees pee wehlešanas, pee tam ar balšu wairakumu tika eewehleti:

1. Pagasta waldeš rihzibas komiteja:

1. Šelmu Peter Šols —	meenbalšigi
2. Šaka Šahn Behšia —	"
3. Dejas Ūhdru Dahwi Wiškel —	"
4. Šalgauškas Šahn Dahme —	"
5. Kalniu Šahn Šailit —	"
6. Rainašhu Šakob Ūhdriš —	ar balšu wairakumu
7. Rainašhu Šahn Škujia —	"
8. Šmiltenes Peter Štirna —	"
9. Šmiltenes Šera Šajs —	"
10. Šmiltenes m. Šahn Šalmin —	"
11. Šehrtenes Dahwi Šauntehw —	"
12. Ragge Šahn Ragge —	"

13. Smiltēnes Leene Džirkal —	ar balju vairākumu
14. Mahžitaja m. Emma Eglit —	"
15. Krijupu Anna Meefin	"

2. Par pagasta teešnešheem:

1. ... grahmattirgotaju Peteri Gailiti —	weenbalfigi
2. Kainasču Zahņ Valin —	"
3. Čebaru Peter Janau —	"
4. Selnaug Jakob Sarin —	"
5. fotografs Andrej Zukur —	"

Par delegateem uš Rīgā ičajuzamo kongresu preefču pašvaldības likuma projekta išttrahdaich: nas weenbalfigi eewehleja Salgauškas Zahņi Dahme, Kalniņu Zahņ Gailiti un Smiltēnes fotograsu Andreju Zukuru.

Par rakštivedi uš preefču ari tika eewehlets lihdsšchinejais pagastu rakštivedis Zahņis Ullašt.

Seko 1079 parafsti.

Jaunievelētā pagasta pašvaldība nodibinājās kā „**pagasta pašvaldes ricības komisija**“ un par savu pirmo un vienīgo sēdi uzrakstījusi sekošu **protokolu**:

Protokols.

Smiltēnes pagasta pašvaldes rihzības komisijas sehde 7. dezembri, 1905. g.

Klahtbija:

Rihzības Komisijas lozekli: J. Dahme, J. Gailit, Zahņ Behrsin, Jakob Uhdriš, Zahņ Škujin, Peter Stirna, Vera Bašs, Zahņ Salmin, Dahņ Jauntehm, Zahņ Ragge, Leene Džirkal, Anna Meefin, Emma Eglit, Dahņis Wiškul un P. Džol. Par sehdes wadoni weenbalfigi eewehleja Salgauškas mahjas gruntneeku Zahņi Dahme.

I.

Paħrrunajot jautajumu par personas neaisteeķamību un eewehrojo: beesčus areštus no tautas milizijas beš kaħdas šewiščķas imekleičanas un teešas noleħnuma un wainas peerahdijuma, bet tikai uš kaħdām ai: domam, — rihzības komisija weenbalfigi noleħma: uš stingraķo uštata: tees preefču personas neaistēķamības, atķaujot apzeetināt tikai šahdsības un šlepķawības gadījumos un tur ķlaht šastahdot ķatru reiši no rihzības komisijas apzeetinaščanas eemešlu protokolu, ķuru nodot teešai deķķ ķee: tas ištpreeščanas.¹⁾

¹⁾ Šo ķēmumu varbūt izsauķuse nāves soda pieprasišana un izpildišana Jānim Apinim un Kristinei Krūmiņš.

II.

Pahrīpreesdot jautajumu par pašchaišardšības milizijas organizēšanu un eevērojot wispušigi tagadejos apitahklus, rihzības komišija weenbalsīgi nolehma: par pašchaišardšības milizijas preekšneeku iswehlet (nejalajams mahju wahrds) Peter Wihtul, kuru ušaižinat organizet no weetejeem pagasta eedšihwotajeem pašchaišardšības miliziju, pee kam is-teikt wehlejšanos, lai no katras mahjas tiktu šarihkots pehž eespehjas pa weenam milizim.

III.

Bai buhtu eeipehjamš eegahdat preekšch pašchaišardšības milizijas wajadšigos eerotšchuš — preekšch ka wajadšiga nauda, — rihzības komišija weenbalsīgi nolehma: Vihdšeku eegušichanai preekšch eerotšchu eegahdaschanas beš kawešchanas štahtees pee nodokku paradu peedšihšchanas, kà ari isdarit naudas lašichanu zaur brihwprahtigu kolekti no rihzības komišijas lozeškeem, preekšch kam wineem isdot icheku grahmatinas ar pagasta sehgeļi.

IV.

Pahrīpreesdot turpmato pagasta waldeš un rihzības komišijas darbibu, jauneewehletà rihzības komišija ar wezo pagasta waldi weenojās tahdà kahrtibà, ka lihds 1906. gada 1. janwarim pagasta pahrwaldbības šinà jadarbojas kopigi, pehž kam tad wezà pagasta walde atdos jaunajai waldei wišas amata darišchanas, pagasta kapitalus un mantu. Šchai atdošchanai janoteek 2. janwari, 1906. g.

V.

Sihmejotees uš jautajumu par Draudšes Mahzitam Kundšinan pehž regulatīwa dodamo šeezinu labību, — rihzības komišija weenbalsīgi nolehma: Draudšes mahzitam Kundšinan un ehrgelneekam Dambergam pehž regulatīwa peenahšdamos šeezinu labību isdot par laiku lihds 1. janwarim 1906. gadam, pee kam Dambergam wezo šeezinu paradu nedot, bet tikai par tekošchu gadu.

VI.

Par magasinas labības atdošchanu jaunajai waldei rihzības komiteja weenbalsīgi nolehma: magasinas pahrwaldišchanu šanemt reisē ar wišas pagasta waldeš darbibu, pee kam atbildibu par labības komplektu paretšibu atstahst uš lihdsichinejeem magasinas ušraugeem lihds labības pahr-mehrišchanai.

VII.

Par Kristinas Kruhmin un Zahna Apina apbehrešchanu iimaktat no pagasta šumam 7 rbl. 60 kap.

VIII.

Par areģtantu un waftneefu ufturejšanu ijmofiat no pagafta ūman pagafā ūrihweram Ullaftam dimdejmit rublūs peezejmit kap.

IX.

Upzeetinato areģtantu apwaftetajeem ijmofiat no pagafta ūman: 1. Jakob Uhdriš 4 rbl. 50 f., 2. Peter Berfin 1 rbl., 3. Jahn Skujnam 3 rbl. 50 kap., 4. Ehrūim 3 rbl. 50 f., 5. Griūim 3 rbl. 50 f., 6. Kurūiūam 3 rbl. 50 fp.

X.

Siameūim Karl Straucham par ahrfahrejtām publem iūūinojot tant s ūapulzi, ijmofiat ūā atlihdūibu 1 rbl. 50 kap.

XI.

Par riģzibas komiģijas preeūichneefu weenbaliģi eeweheļa Salgauūas maģjas gruntneefu Jahn Dahme un par paliģgeem: Kalniņu Jahn Gailiti un Raģģe Jahn Raģģe.

XII.

Wiģna pahrdoģšanas atlaujas iģdoģšanu ūemiģģos gadijumos peģģ aģģta pawehleš riģzibas komiģija weenbaliģi uūtizeja L. Dūirkal kundģei. Peģģ tam ūehde ūehģta.

Riģzibas komiģijas loģģģi:

(Seģo 14 parafģti un atūiģme, ūa Ber Baūš neprot rakģtit.)

Ienākot **sodekspedicijai** iepriekģ pievestie protokoli pārstriģpoti un protokolu grāmatā ierakģģtģ sekoģais:

Протоколы отъ 7 Декабря и отъ 2 Декабря мною отмѣняются какъ составленные незаконно захватившими власть лицами, а также протоколъ отъ 2 Декабря, какъ затронувшій неподлежащій волостному сходу, собранному кромѣ того, не въ установленномъ составѣ. Вопросъ— о сдѣланныхъ расходахъ по порученію самовольно собравшагося комитета подлежитъ сейчасъ доложить закономъ уставленному сходу выборныхъ.

Коммиссаръ (paraksts).

Настоящее предписание объявить всѣмъ должностнымъ лицамъ, сходу выборныхъ и волостному сходу, если таковой состоится.

Tulkoģumā rakģtam sekoģģ saturs:

Atceģu protokolus no 7. decembra un 2. decembra kā nelikumģģi varu sagrābuģu personu sastāģģtus. 2. decembra proto-

kolu arī vēl tāpēc, ka pagasta sapulce, salasījusies noteikumos neparedzētā sastāvā, nodarbojās ar tai nepiederīgiem jautājumiem. Par patvarīgi sanākušās komitejas izdarītiem izdevumiem ziņot likumīgam vietnieku pulkam.

Komisārs (paraksts).

Šo priekšrakstu paziņot visām amata personām, vietnieku pulkam un pagasta sapulcei, ja tāda notiktu.

Tālāku ir sekoša atzīme:

Протоколь отъ 17 Декабря 1905 г.

17 Декабря прибылъ въ Смилтенское Вол. Правленіе отрядъ кирасиръ и уланъ Ея Величества подъ начальствомъ ротмистра Спорре I въ сопровожденіи комиссара по кр. дѣламъ I уч. Валкск. уѣзда С. Малама, причемъ по порученію начальника Сѣвернаго отряда свиты Его Величества Генераль-Майора Орлова объявляется Смилтенскому Вол. обществу.

1. Законнымъ властямъ немедленно вступить въ исполненіе своихъ обязанностей.

2. Въ случаѣ препятствій имъ въ этомъ вынанные будутъ отвѣчать своимъ имуществомъ и будетъ употреблено оружіе.

Настоящее предписаніе объявить всѣмъ должностнымъ лицамъ волостного правленія а также всему волостному обществу.

Ротмистръ (paraksts).

Tulkojums.

17. decembrī Smiltenes pagasta namā ieradās kirasieru un ulānu nodaļa rotmistra Sporre I. vadībā un Valkas I. iecirkņa Zemnieku lietu komisara Malama pavadībā. Ziemeļu nodaļas priekšnieka ģen.-majora Orlova uzdevumā tiek ziņots Smiltenes pagasta sabiedrībai.

1. Likumīgām iestādēm nekavējoties jāstājas pie savu pienākumu izpildīšanas.

2. Ja to kāds gribētu kavēt, vainīgie atbildēs ar savu īpašumu un tiks lietoti ieroči.

Šo paziņot pagasta valdes amata personām un visai pagasta sabiedrībai.

No tālāk ierakstītā protokola redzams, ka 21. decembrī 1905. gadā sanākusi pagasta sapulce pagasta vecākā un četru viņa palīgu izvēlēšanai. No 300 balstiesīgiem pagasta sapulces locekļiem sapulcē bija ieradušies 187.

Sapulcē paziņotas sodekspedīcijas priekšnieka Orlova un zemn. lietu komisāra pavēles un izdarītas nodomātas vēlēšanas.

Pagasta valde atjaunojusies sekošā sastāvā: Pagasta vecākais Jānis Jansons, viņa palīgi: Jānis Dāme, Pēteris Ozols, Pēteris Gailīts, Pēteris Kampars.

4. janvarī pagasta valde, sniedzot ziņojumu par atjaunojušos pagasta valdi un viņas sastāvu, atbildējama Vidzemes zemnieku lietu komisijas jautājumiem, raksta:

2. decembrī 1905. gadā patvarīgi sasaukts ļaužu pulks izvēlēja rīcības komitēju, kuŗa sapulcējās tikai vienu reizi 7. decembrī 1905. g. Tā kā vecā pagasta valde liedzas nodot pagasta darbvedību, bet rīcības komiteja patvarīgi saņemt varu negribēja, tad komitejas darbība ar to arī izbeidzās.

Par galveniem vietējiem aģitātoriem pag. valde atbild, ka tādi bijuši:

1. Kurmenes pagasta (Kurzemē) Miķelis Penke, viņš arī Penķis, kuram pie Cērtenes muižas pašam nams. 2. Ērgemes pagasta fotografs Andrejs Cukurs, kurš dzīvo Smiltēnē Līdes mājā. 3. Jānis Gailīts no Kalniņiem.

Galvenie aģitātori bijuši svešnieki: 1. Kāds raunenietis Dukats, 2. kāds Lapiņš no Rīgas, 3. Blomu skolas skolotājs Kārlis Neilands.

Atbildot jautājumu, kāda bijusi rīcības komitejas darbība, pag. valde raksta:

Savā pirmā un pēdīgā sēdē 7. dec. rīc. komiteja apsprieda jautājumus:

1. Par personas neaizskaramību.
2. Par paš aizsardzību un ieroču iegādāšanu.
3. Par sadarbību ar veco pagasta valdi līdz 1. janvarim 1906. gadā.
4. Par pienākošos regulatīvu izsniegšanu mācītājam un ērgelniekam.

5. Par pag. magazinas pārvaldīšanas uzticēšanu līdzšinējam pārvaldniekam.

6. Par uzturu izdevumiem arestantu sargiem.

7. Par priekšsēdētāju vēlēšanām no sava vidus.

Jautājumam, kādi bijuši pagastā notikumi, kā dedzināšanas, dēmolējumi, slepkavības uzbrukumi u. c. pagasta valde atbild:

1. 2./3. decembrī 1905. nogalināti divi cilvēki (domāti laikam zādzībā apvainotie).

2. Dažādā laikā nodedzināti 7 siena šķūņi, 1 dzīvojamā māja, 1 klēts.

3. Demolējumi nav bijuši.

4. 29. novembrī ļaužu pūlis patvarīgi ielauzās pagasta namā, aizslēdza to un aizieģelēja un sasauca 2. decembrī tautas sapulci.

5. Citādu uzbrukumu un laupīšanu nav bijis.

Dodod paskaidrojumu augšējai anketai pagasta rakstvedis sniedz savā rakstā vēl sekošu notikumu apgaismojumu:

„Kad pagasta valdei kļuva zināms, ka 2. decembrī notiks tautas sapulce un izplatījās baumas, ka iznīcināšot pagasta valdes darbvedību un ķeizaru ģimenes un tā kā nebija nekādas iespējas novērst rīcības komitejas ievēlēšanu, jo nebija nekāda policijas vai militara spēka, kas to varētu aizkavēt, kļuva nepieciešami iespaidot vēlēšanas tā, ka lai jaunajā rīcības komitejā ietīktu uzticamas personas no agrākās pagasta valdes. Tā kā agrākam pagasta vecākā palīgam Dāmēm bija iespaids, tad viņu arī ievēlēja rīcības komitejā. Viņš arī, cik spēja, iespaidoja vēlēšanas, lai tiktu ievēlētas uzticamas personas. Vienīgi viņa un pagasta rakstveža pūlēm tika novērsta pagasta nama izdemolēšana un glābta pagasta kase“.

(Pagasta valdes atbilde anketai un pag. rakstveža raksts sastādīts krievu valodā.)

7. jūnijā 1906. g. sodekspedīcijas Smiltenes nodaļas priekšnieks Nazonovs atkal prasījis revolūcijas laika protokolu norakstus. 25. augustā aprīņa priekšnieks to prasījis vēl vienu reizi.

Nosūtot 30. aug. 1906. g. aprīņa priekšnieka pieprasītos protokolu norakstus pagasta valde vēl reiz uzdod galvenos

dišķanas. Ar maltas, šķagaru un bakku ziršņu un var grieštes pēc meš-
jargu Zeefers, turš idos un jānems naudu.

(Parafstijuschi:) M. Gaife, Brante, J. Dreemin, Peters Zihruls,
M. Dzenis, K. Meišs.

Drušku jemat ieko wehl 19 parafsti.

15. decembrī atjaunojusies vecā pagasta valde un izde-
vusi sekošu ziņojumu:

Zaur ičo top wišeem Blāhau pagasta eedšihwotajeem pašinots, kad
waldbibas karafshēks atzel eewešletās pašchwaldes rihzibas wihrus un da-
škus no teem areštē (apzeetina) un eeseef atpakaļ bijušcho pagasta waldi;
tad pilnigi pēšdejai jauņemahs amata peenahskumi lihds gada beigahm.
Kapehž eewešletee newar ušnentees darišchanas, un pagasta walde jaw:
darišchānu turpinahs uš preešchu.

Deef luhgt ušwestees pret karafshēku meerigi beš kaut kahdas pretošha-
nās; jo ar pretneekēem taps darits pēhž kara likumeem.

¶ II. No muišchas mešcha neka patwarigi beš mafjas nenemt un ari
pilnigi atturetees no medišchanas minetos mešchos un zitur.

Blāhnos, 1905. g. 15. Dezembri.

(Seko pagasta waldes ložekku un ari pašchwaldes ložekku parafsti.)

Sodekspedicijas nodaļa ieradās Plānos 1905. g. 18. de-
cembrī, ulānu rotmistra Sporre I. un Valkas aprinča I. iec.
zemnieku lietu komisara S. Malama vadībā. Aktīvākos brī-
vības kustības dalībniekus neatrada — tie slēpās mežos. Ne-
vienu nenošāva, bet dažus nopēra.

Vijciems

Pagasts. Muižniekam Fridricham fon Zengeram (Sen-
ger) piederēja 7941 ha liels zemes īpašums. Vijciemā un
apkārtnē vēl sešas muižas ar 1605 ha zemes platības.

Par vispārīgo revolūcijas laika notikumu gaitu maz ziņu.
Ir ziņas par pašvaldības iestāžu darbību, jo uzglabājušies
protokoli.

29. oktobrī 1905. g. vēlēti saimnieku kalpu desmitnieki.
No 113 balstiesīgiem kalpiem ieradušies 51. Sapulcē 12 de-
smitnieki gan ievēlēti, bet protokola beigās ierakstīta sekoša
piezīme:

Sapulzētee pirms parafsta isteizās, ka wiari ne-ējot meerā ar ičo weh-
lešchanas kārtību un pāgehrot, lai katram pilngadigam, nodoklus mafja-

domam pagasta loceklim buhtu lihdjiga, t. i. ar jaimneefem weenada weh-
leſchanaš un balſſteeſiba amata wiħru zeļchanaš un zitāš dariſchanaš.

(Parafſtijuſdji 48 ſapulzeš dalibneefi.)

Noticis vėl starpgadījums: ienācis kāds Mārcis Markus un pārstripojis parakstus, teikdams, ka to darot ſapulces uzdevumā. Tālāki teikts:

... to apleezina ar parafſteem, fa nepeefrihtot to 12 iſwehleſchanaš, bet paguehrot preefſchā fatra balſſteeſibu pagafſta ſapulzē.

(Sefo 29 p. rafſti.)

Tajā pašā 29. oktōbrī ſapulcēti 15 muižas kalpi no 37 balſstiesīgiem, lai ievēlētu ſavus desmitniekus. Bet tie atteikušies vėlēt un praſījuši pilnīgu balſstiesību pagafſta ſapulcē katram pilngadīgam un nodokļuš maksājošam pagafſta loceklim no muižas kalpu ſķiras. Vēlēšanaš nevarējušaš tādēļ notikt. Pagafſta valde nolēmusi:

„Kā notizis norafſtit un protokolu preefſchā ſtahdit Walfāš 1. eez. Semneefu leetu Romiſaram deſt iħāš leetaš iſſchirichanaš, fahdā fahrtā lai wehleſchanaš noteef.“

(Parafſtijuſdji: Pagafſta mezaſaiš ar iſriħveri un 15 ſapulzeš lozekfi.)

Tajā pašā 29. oktōbrī ſapulcējušies arī „amatnieki un uz ſavu roku dzīvodama ſķira“, no 371 balſstiesīga ieradies 21. Tiem tāpat vajadzējis izvēlēt desmitniekus un tie cēluši tādu pašu ierunu, kā muižas kalpi. Vēlēšanaš nav notikušaš un pagafſta valde lēmusi tāpat, kā iepriekšējā gadījumā. Protokolu parakstijuši bez pag. vecākā un ſkrīveŗa 20 ſapulces dalibnieki.

31. oktōbrī sanākusi pagafſta valdes ſasauktā pagafſta iedzīvotāju ſapulce. Tai ziņots gubernatora priekſrakſts izlabot uz pagafſta rēķina telegrafa un telefona poſtījumus. Pret tādu gubernatora nolēmumu ſapulce izteikusi vienprātīgu proteſtu atrazdama to par nelikumīgu, jo pagafſta ſabiedrība nekad nav apņēmusies telegrafu un telefonu apſargāt un poſtīšanaš nav izdarīta uz pagafſta ſabiedrībaš vēlēšanaš. Nolemſts tādēļ: likt priekšā gubernatoram lūgumu tādu priekſrakſtu atcelt.

Otrā dienaš kārtībaš daļā lemſts par paſaizſardzību un nolemſts:

Aprinķa preefſchāneefā ſungam preefſchā ſtahdit zeeiħu luhgumu, lai iġahdatu atkautu iħi pagafſta maħju jaimneefem un wiħu pēdſiħwotajem

īabeedrotees uš pašaiššardšibu, eerihkojot pehž eēškata un wajađšibas de-
šhurejošhus aiššargu pułziuus, kureem buhtu atkauts nešt un leetot šhau-
jamus eerotšhus pee šaundaru atšargašhanas un nedarbineeku guhsti-
šhanas."

Trešajā dienas kārtības daļā ierakstīts:

Ur pagašta wezakā atkautšanu šhodeen šapulzejušhees Wižzeema pa-
gasta eedšihwotaji, behrnu wezaki, weenprahtigi atšihdami, ka zaur kreemu
walodas, kā mahžibas walodas leetosšanu pagašta školā behrni išglihtibā
un šinašhanu peešawinašhanās štingri paleef pafak, šamehrā ar to laiku.
kad mahžija tautas walodā, nošpreeda: ušdot šaweem šhi pagašta Šhženu
un Zelišhu školu školotajeem Karł Dširkal un Jan Dsol šgeem ar šho dee-
nu šahkot školā wišas mahžibas pašneegt tikai latwiškā walodā, un kreemu
walodu mahžit tikai kā mahžibas preešihmetu. Šho špreedumu iššludināt
školotajeem deht išpildišhanas.

Pašta wezakajs: (parafšts) D. Kreemin.

Pašta preešihneeks: (parafšts).

Šapulzes dalibneeki: (Šeko 41 parafšts).

Tālāk ir školotāju K. Džirkala un J. Ozola paraksts, ka
wiņiem šis lēmums pažiņots.

Par 3. novembra šapulci ir šekošs protokolējums:

31. oktobri no šapulzes pašehretā un uš pagašta wezakā iššinošhanu no-
turetā pagašta eedšihwotaju šapulžē tika apišpreešhanā preešihā zelti šhahdi
šautajumi:

Šešneegums no Dahwa Behršina un 27 parafštijušhamees, lai tiftu
eešneegts Auštai Waldibai luhgums par mešhu piškšhanas un išpahrd-
ošhanas apturešhanu Wižzeema pagašta robesšhās, kura poštšhanas šahrtā
šau noteefot no Riterišhastes muišhās waldes, nožehrtot teewus fokus, ne-
peeauģušhus 5—6 zollus tikai rešnus; šadedšfinot frituģušhus fokus, toš
nepahrdodot lehtaki šemneekem, un malku daudš lehtaki pahrdodot leektir-
goneem, nekā šemneekem.

Šapulze uš šho weenprahtigi nošpreeda: Šešneegt ministerijas
preešihneekam luhguma rakštus, lai nekawešot waldiba nem apišargašhanā
Wižzeema pagatā atrodošhus mešhus un tuhliu aiššleedš Riterišhastes me-
šha waldei ar mešha žiršhanu un pahrdošhanu tahlak riškotees, lai nepee-
truhktu pagašta eedšihwotajeem šurinašā par mehrenafu ženu, šho luh-
gumu šaštahdot no pagašta ložekta Dahwa Behršina preešihā zeltā formā,
šurich ar šho teef pilnwarots mineto luhguma rakštu šagatawot un Mini-
štrijas preešihneekam eešneegt.

Šeko pagašta vecākā un 61 pagašta locekļa paraksti.

2. Nolemts pieprasīt no Trikatas baznīcas konventa algu Celišu skolas skolotājam par dievkalpošanas noturēšanu Vijciema lūgšanas namā.

3. Ieprotokolēts:

Sapulzei tika preefichā lasīts pa pašu eesuhīts Smiltenes wezafu un skolotāju biroja raksts no 29. okt. jch. g., Nr. 1, kā arī protokols no 29. okt. jch. g. Nr. 25, p. 3., jhmejotees uš skolu. — Sapulze peefrita taiz šapulžēs notikušcheem nošpreedumeem, ar peefihmi, ka par freewu walodas mahzišchanu teem, kuri to wehlas, skolotajs newar prasit nekahdu šewiščku peemafju. — Tāpat noteiza šapulze, ka kamehr skolu pahrwaldiba nebuhs uš jauneem pamateem nodibinata, wiša nošaziščhana skolās leetās un usraudžiba par to peeder weenigi pagašta šabeedribai.

4. Ieprotokolēts:

No pagašta šapulžes tika šinots pagašta wezafam, ka Wijzeema pagašta eegirkni, Wijzeema mešča muiščā ušturotees šweščas, nešinamas peršonas, 8 wišri, no kureem dašchi, kā leekotees, jau zihnās eewainoti, — kuri eerihkojot mešča muiščā apžeetinajumus, p.p. ar šeegekeem un šmilščku maijeem, un ešot štipri apbruoti. Tā kā nepeederof un arī ešot newajadšigi pee mešča pahrwaldes peršonala, neweenam nešinami, no kureenes, ar kašdām legitimazijam, un ar šo nodarbojas, — tad žekotees aišdomas, waj tee šaudis uštizami, waj neštahw šafinā ar tagad beešchi noteekoščām monopolā poštijčanom, telefonu šabojaiščanam, šlejšchu išlauščanam u. t. t. — šapulze nošpreeda:

„Ušaižinat pagašta wezafu pahrleezinatees, eewehrojot šchos jušu laikuš, par mineto žilweku peršonibu un uštizamibu, žeešchi pagehret no aprināta polizijas pagašta wezafā šlaštuhšnē pahrleezinatees, kas tee šaudis un ar kašdu noluhku wiši mešča muiščā ušturas un žek apžeetinajumus, kā fara laifā, un apgruhtina kašru gašjeju un braužeju ar išpratinajumeem.“

5. Spriests par kroga slēgšanu pagasta robežās un n o s p r i e s t s:

„Preefichā list Riteriščaftes muišču komiščioi pagehrejumu weetejo Wijzeema muiščas krogu šleht un taiz telpās eerihkot žekineeem atpuhtas weetu un tehnižu. Gadījumā, ja šchis pegehrejums netiftu eewehrots lihdi 1. dezembrim, tad krogu boikotet, t. i. gašdat par to, ka neweens krogā nekautko netehretu un nedšertu nedš alu nedš žitu šo reibinošču. — Šapulze apņemas atturetees no reibinošču dšehreenu leetoščanas, un kurščd pee ta peerahdits tiftu par pahrkašpeju, tas kriht šodā, pirmo reiš ar 50 šapeikam, otro reiš ar 1 rubli un trejšo reiš ar 2 rubli, un pee kašlafām reišem kašdam leegt bališteešibu walšts šapulžēs un teešibu eekemt

faut tahtus mispahribas amatus uj wehlešanas pamata . . . Cenahkujē joda nauda nododama pagasta nabagu lahdē. Par ušraudstīšanu, ka šchis nošpreedums teef pateefi išpildīts, eeweheleja: (mineti šeptiņi pagasta eedstīhtotaji).“

Parakstījuši bez pagasta vecākā un skrīvera vēl 34 sapulces dalībnieki.

11. novembrī pagasta vecākais uz dažu gruntnieku lūgumu saaicinājis pagasta gruntniekus. Ieradušies no 27 mājām 18 priekštāvji. Par sapulces lēmumiem ieprotokolēts:

„Sapulzē tifa uštahditi preefšchlifumi, eeweħrojot peħbejo nerafšas un šalnaš gadu gruħtības, wahjus eenaħkumus no mahjam un algu peeaugstīšanu deeneštneefem, malkas un buħwofu dahrgumu Riterščasfes i.iefšos, — eešneegt Riterščasfei luhgumu: pamafinat mahjas eepirfšanaš mafju, atloifst paradu %, pahrdot malku un buħwofus uj puři leħtati, kà tagad.“

Tālāk sapulce nodarbojusies ar 3. novembra manifestu, bet netikdama pie skaidrības, nospriedusi prasīt no zemnieku lietu komisara tuvākus izskaidrojumus.

12. novembra pagastu vietnieku sapulce nodarbojusies ar kāda rekrūša lietu.

17. novembrī pagasta vecākais D. Krieviņš saaicinājis visus pilngadīgus pagasta piederīgus, lai izvēlētu delegatus no šī pagasta uz Rīgā 19. novembrī noturamo sapulci „dēļ Baltijas pašvaldības pamatu pārrunāšanas un galīga projekta sastādīšanas.“ Ar zīmītēm izvēlēts no saimniekiem Jaun-Jerceses Kārlis Ancis ar 78 balsīm un no kalpiem Jānis Znots ar 54 balsīm. Vēlēšanu protokolu parakstījuši bez pagasta vecākā un pagasta darbveža vēl 124 sapulces dalībnieki.

17. novembrī sanākusi arī pagasta rentes saimnieku sapulce, kurā piedalījies 41 rentes saimnieks un pagasta valde. Par to ir sekošs ieraksts protokolā:

„Uj šchodeenu bija šapulzejušchees ar pagasta mežatā atkauju Wijzeema pagasta rentes šaimneefi deħt šamu wajadšību apšpreefšanaš. — Sapulzē tifa preefšchā želts, ka rentšmafša par šchim mahjam šafkruħweta tīk leela, ka naw eešpeħjams to no semes augšteem eedstīht, algot štrahdneefus, furu alga arweenu paaugstīnajaš, apgahdat mījas dšihwes wajadšības, un ka tomdeħt jau wairaf gadus no weetas Riterščasfes muišchu waldei eešneegti luhgumi deħt rentes pamafinafšanaš, bet lihdi šchim nekahda eeweħrofšanaš tahdeem luhgumeem naw peegreesta; dafšam gan apmainita nošalufē

labiba pret augošdu, — bet tas nav par atveeglojumu ūkaitams, tā kā apmainiūhana notika ar lihdūūgu ūwaru, pee tam tablu un ūlitta, bija pakafjabrauz un pee tam ūūhla bija netihra, wiūkaina. Behdejā kontraktūs gadā nav eepheja dota panahūt uū preeūūhu kontraktūs ar labakeem preeūūh rentneekem noūazijumeem. — Gewehrojot wehl, ka kroka ūemneekem, furreem pat daudūūahrt maūaka maūaūūhana nekā Wiūzeema ūaimneekem rente, un tomhr wehl tagad no tās paūūas teem eewehrojama daka atlaiūta. Wiūzeema ūaimneeki eekata ūewi par tiū pat lihdūteefigeem zilwekem uū ūawa ūahwoūka atweegloūhanu, kamdehl ūhodeen weenprahtigi noūpreeūū: ne maūat Riterūūaftes muiūhu waldei nekahdu renti par ūawām rentes mahjam, kamehr ūaūauktā ūapulze, kura ūemneeku leetas nokahrtos, buhs iūpreeduūi ar muūhu jeb muūhu aiūūahwoju peedaliūhanos, ūif leelu renti mehū par ūawām mahjam waram maūat, un pee tam dūūhwot kā zilwekam un lihdūteefigam walūtibas pilūonim peeklahjas. ūcho protokoli eejuhūt Riterūūaftes muiūhu pahrwaldei, — ja pehū rentes maūaūūhanas tiūtu peepraūūts pagasta waldei.“

Seko pagasta valdes un 38 ūapulces dalibnieku parakūti.

22. novembrī. Pagasta iedzīvotāju ūapulce. Ieprotokolēts sekoūi:

„Uū pagasta eedūhwotāju pakehrejumu pagasta wezaūajū uū ūhodeenu bija ūaūauzis pagasta eedūhwotāju ūapulzi dehl daūūhadām apūpreeūūhanam:

1. Modema ūinojumu uū Rigu iūwehletee delegati Marliū Anziū un ūahniū Snots. Noūpreeada: ūaaiūinat ar ūeūtdeenu, 26. nowembri, wiūūpahrigu pagasta ūapulzi dehl paūūwaldibas eewehleūhanas.

2. Par eerotūhu eegahdaūhanu dehl atūargaūhanas no uūbrufumeem mantai un dūūhwibai. Noūpreeada: Gezelt komiteju, kurai ūaiūūtrahdā ūtatuti, ūaekfahrto aiūūargu pulziūiū, ūaiūūahdā polizijas atkaija uū eerotūhu priūūhanu, ūawed ūarunas ar pahrdewejeem un t. t. Komitejā eewehleja:

Rudūūūha Th. Branki,
 Wez-Pengu ūahni Bunterjonu,
 ūaun-Billaru ūuri Behrlapa,
 ūihdakaū ūekabu ūaūūha,
 ūeūdinu Dahwiū ūurpureiūū,
 Muiūūas Marziū Marūūū.“

3. Spriests par pagasta naudas ūkapja atslēgu glabāūanu.

4. Ieprotokolēts:

„Noūpreeada: pagasta wezaūam braukt lihdū ar apūardūibas komiteju uū ūalfur; lihdū nemt 100—200 rublūū no apgahdaūhanas ūapitala, un ee-

pirkt flintes zif dabujamas tagad jau, wispahrigi pirkt lihds 80 gabalu, lihds ar zitu muniziju."

Parakstijuši: Pagasta valde un 42 sapulces dalibnieki.

5. decembrī pagasta valde nolēmusi:

„Pehz tam, kad Wijzeema tautas šapulze 28. novembrī tagadejo pagasta waldi pilnā jastahwā atzehluši un iswehlejuši komiteju, kurai turpmat pagasta šaimneezibas darišanas jawada lihds galigam nokahrtojumam pašwaldbibas kahrtibas, un us šhodeenu pagasta walde tika usaizinata darišanas atdot, — tika nolēmts: Nepretotees tautas gribai un pagasta waldes darbibu beigt, pee kam atdot wišu inventaru, dokumentus un škaidru naudu pehz šarashtra, fajes grahmatas, kā us šhodeenu noslehgts."

Seko pagasta waldes locekļu paraksti.

17. decembrī 1905. g. Pagasta waldes sēde. Ieprotokolēts:

„Mlaht bij: Pagasta wezafajs D. Kreewinš. Pagasta preešhneefi: S. Brosits, Pluhme, Šef. Bers, Š. Šfapts.

Šeenahza pagasta walde tee no tautas šapulzes iswehletee komitejas lozekli: Šahnis Wahrna, Karlis Anzis, Peters Kreewinš, Wahrzis Markus, Šekabs Stajcha, Šahnis Preedite, Mikelis Wanags, un nodewa pehz komijara Ega pawehles — dota Trifatā, 16. dezembrī, — agrakai pagasta waldei atpakal wišas pagasta waldes darišanas grahmatas, dokumentus un haudu pehz fajes grahmatas, pee kam usdewa, ka naudas neesot šawā waldisšanas laikā nekahdas eenehmuiši. Šidoti esot, pehz tautas šapulzes špreeduma, no 22. nowembra Nr. 31, preešh eerotišču eegahdasšanas komitejas lozeklim Bunteršonam 390 rubki, pr. Walkas tirgotaja Šr. Karlšona rehšina šamatšasšanas 62 rubki, palihdsibas nauda referwištam, šlimam Šekabam Kalejam 3 rubku, ahrštešanasai Šarl Kreewinam palihdsibas 1 rbl. 20 šap.

Kašē škaidrā naudā atrodas 162 rbl. 83 šp., wehršpapiros 11.600 rbl. 27 maršas à 5 šp. 1 rbl. 35 šp., pašes grahmatinas 23 à 15 šp., t. i. 3 rb. 45 šap., išturošhās štrahpes naudas zeka taiššhona 4 rbl.

Pagasta wezafajs ar preešhneefem šanehma no komitejas lozekteem atpakal wišas darišanas ar peesihmi, ka par eerotišheem šidoto šumu wišh ne-atšihst par pareiši šidotu un par šho šidewumu ne-ušæemotees nekahdu atbildibu, bet lihšot leetu meetneeku pulkam preešhā.

Ar šho tika darišanas wezā kahrtibā eestahditas."

Parakstijušhi: D. Kreewin, P. Ulme, Š. Brusits, Š. Šfapts, Š. Stajcha, K. Anzis, M. Markus, Š. Predit, Š. Wahrna, P. Kreewinš, M. Wanags un rakšwedis.

18. decembrī izdarīts sekošs ieraksts:

Протоколь

18 Декабря прибылъ въ Вицемское Вол. Правленіе отрядъ кирасиръ и уланъ Ея Величества подъ начальствомъ ротмистра Спорре I в сопровожденіи комиссара по кр. дѣламъ Валкск. уѣзда, причемъ по порученію начальника Сѣвернаго отряда свѣты Его Величества Генераль-Майора Орлова объявляется Вицемскому Вол. обществу: 1. Вступить всѣмъ законнымъ властямъ в исполненіе своихъ обязанностей. Въ случаѣ препятствій имъ въ этомъ, виновные будутъ отвѣчать своимъ имуществомъ и будетъ употреблено въ дѣло оружіе.

Ротмистръ (paraksts) Спорре I.

Коммисаръ (paraksts).

T u l k o j u m s.

Protokols.

18. decembrī Vijciema pagasta valdē ieradās viņas augstības kirasieru un ulānu nodaļa rotmistra Sporre I. vadībā, Valkas apriņķa I. iecirkņa zemnieku lietu komisara pavadībā. Viņa augstības svītes Ziemeļu nodaļas priekšnieka ģenerāļ - majora Orlova uzdevumā tiek paziņots Vijciema pagasta sabiedrībai: 1. Visām likumīgām iestādēm jāstājas pie savu pienākumu izpildīšanas. Ja viņi to darīt tiktu kavēti, vainīgie atbildēs ar savu īpašumu un tiks lietoti ieroči.

Rotmistrs (paraksts) Sporre I.

Komisars (paraksts).

21. decembrī sāk iet pa veciem ceļiem. Sasaukta muižas kalpu sapulce desmitnieku ievēlēšanai. No 37 kalpiem ieradušies 26. Vienbalsīgi par desmitniekiem iecelti:

Jānis Cers, Pēteris Nadziņš, Jēkabs Mateus un Dāvis Spunde.

Nākošās dienās pagasta vecākais izsludinājis citas piederīgas sapulces sakarā ar vecās kārtības atjaunošanu, kā pārējo kalpu, amatnieku, un tad pilnu sapulci.

Pagasta vecākā 19. dec. sapulču izziņojuma beigās ir sekoši draudi:

„Beidzot mehļ un Komijara ģunga nojauzījumu teef iisīnats, ka ja kahts pretots šamu nodoffu nomakšaičānai un zitu šamu likumigu peenahkumu iipildīčānai, tad ar karaipehka peepalihdšību peedšihčāna tiks isdarita;

ja pēc tam gadītos kāhda pretejtiba fara ipehtam, tad kāhda māhja tiks pamatīgi nopojtita, iahchauta un ja viņa valsts pašahwīgi pretotos un dumpotos, tad kāhs eedjīhwotaji tiksnot ijsūhtiti uī jeemefu guberanam un viņu meētā tiks eelifti no eefjīhguberanam kāudīs.”

Pagastā iebrukusē **sodekspedīcijas** ulānu nodaļa rotmistra Sporre I. un zemnieku lietu komisara Malama vadībā sāka pratināt iedzīvotājus 1906. g. 5. janvārī (Priedkalna interpelacijā: 4. janv.) uzaicināja ierasties sodekspedīcijas miteklī Trikātas pagasta namā visus aktīvākos brīvības kustības dalībniekus. Daži negāja un aizbēga. Bet daži nogāja un vairs atpakaļ neatnāca. Ieradās: Kārlis Palejs, Dāvis Engēlis - Engēlītis un Jēkabs Staša. Viņus nežēlīgi sadauzīja, tad ieslodzīja. Vēl tajā pašā dienā viņus veda no Trikātes uz Valku. Bet aizveduši no Trikates verstis četras, starp Strenčiem un Trikatī, lielceļa malā, netālu no Trikātes Kalniņu mežsarga mājas visus viņus — Jēkabu (citās ziņās Miķelis) Stašu, Kārli (citās ziņās: Jānis) Paleju un Dāvi Engēli-Engēlīti — nošāva, iepriekš sakropļojot. Slep kavību izdarīja Sporres I. personīgā vadībā. Vēl nošauts Kārlis Krieviņš.

Droši vien būtu nošauti arī citi aktīvākie kustības dalībnieki, bet tos nedabūja rokā. Tie izglābās bēguļojot un ilgāku laiku mežos slapstoties. — Daudzus sodekspedīcija sāsita un samocīja turpat Trikatē. Daži sabīja Valkas un Pleskavas cietumos 2—4 mēnešus. Zemnieku mājas netika dedzinātas.

Ziņas par nošautiem Vijciema revolūcionāriem:

Miķelis Staša. Vijciema pagasta rentnieks. Dz. 1887. g. 20. janvarī. 1905. g. novembrī - decembrī milīcijas darbinieks Vijciemā. Sodekspedīcijas nošauts 1906. g. 5. janvarī. Apglabāts Vijciema kapos.

Kārlis Palejs. Drēbnieks Vijciema pagastā. Dz. 1875. g. 1905. g. novembrī - decembrī tautas milīcijas dalībnieks Vijciemā. Sodekspedīcijas nošauts 1906. g. 5. janvarī. Apglabāts Vijciema kapos.

Dāvis Engēlis - Engēlīts. Strādnieks Plāņu pagastā. Dzimis 1866. g. 12. jūnijā. 1905. g. novembrī - decembrī tautas milīcijas dalībnieks Vijciemā. Sodekspedīcijas nošauts 1906. g. 5. janvarī. Apglabāts Vijciema kapos.

No tā paša pagasta darbiniekiem Pēteris Engēlis-Engelītis, Dāva brālis nošauts Rīgā, 1906. gadā.

Trikāta

Pagasts. Muižas zemes platība 2974 hektari. Muižas īpašnieks Fridrihs fon Zengers.

Jau 1877.—1878. g. notikusi zemnieku un muižnieku sadursme dēļ Trikātas draudzes skolas skolotāja Jansona atcelšanas no skolotāja amata. Jansons bijis Trikātas draudzes skolas pārzinis un audzinājis skolniekus tautiskā garā. Tas nepaticis baronam un mācītājam. Barons atcēlis Jansonu no amata un viņa vietā iecēlis kādu Apini, kuŗš izpildījis barona un mācītāja vēlēšanās.

Iveduši Apini amatā un stādījuši tautai priekšā Trikātas baznīcā. Bijis baznīcā daudz tautas. Tā, dzirdot tādu ziņojumu, sacēluši troksni un saukusi, lai Jansonu atstājot amatā. Visa baznīcas ceremonija izjukusi. Pagasta iedzīvotāji sūtījuši arī delegāciju pie muižnieka un mācītāja, lai atstājot Jansonu amatā.

Jansons tomēr atcelts un viņa vietā apstiprināts tas pats Apinis. Draudzes skola no šī laika sākusi panīkt, — tai palicis vienmēr mazāk skolnieku. Par šo pretošanās bruģu tiesa Cēsis tiesājusī pagasta vecāko Mārci Ķepīti. Tiesa piespriedusi tam 6 mēnešus „tumša cietuma“, kā tas bijis rakstīts spriedumā.

1905. gadā revolūcijas dienās notika tautas sapulces arī Trikātā. Salasījās tauta pagasta namā un vienreiz arī Trikātas baznīcā. Vienā sapulcē, 1905. g. decembra pirmās dienās, ievēlēja **ricības komiteju** sekošā sastāvā: priekšsēdētājs Fricis Abuls; locekļi: Jānis Leimanis, Mūrnieks, Jānis Ludvigs, Auniņš, Iba un vēl citi, pavisam 11 personas. Tā pārņēma no vecās pagasta valdes darbību un pagasta īpašumus.

Sodekspedīcija ieradās pagastā 18. decembrī 1905. g. Tad vēl nekā neizdarīja, jo tai nebija vēl ziņu par kustības dalībniekiem. Vēlāk, 1906. gada janvāra pirmajās dienās sodekspedīcija meklēja nošaušanai skolotājus Auniņu un Medni, revolūcijas laika aktīvus darbiniekus, bet tie bija jau paspējuši aizbēgt. Pie pagasta nama tomēr daudzus nopēra.

Auniņu un Medni vēlāk apcietināja. Tie nosēdēja astoņus mēnešus izmeklēšanas cietumā un tad tiesa viņus attaisnoja. Neviens Trikātā netika nošauts un arī mājas nav dedzinātas.

Jērceni-Strenči

Pagasts un miests. Muižas platība 1643 ha. Muižas īpašnieks barons Adalberts Krüdeners.

1905. gada revolūcionāro kustību Strenčos un Jērcēnu pagastā vadīja Jērcēnu Stalbenu māju saimnieks Teodors Kalniņš un vietējais drēbnieks Pēteris Prāvausis. Par **ricības komitejas** priekšsēdētāju tautas sapulce ievēlēja Teodoru Kalniņu un Pēteri Prāvausi par priekšsēdētāja biedri.

Sodekspedīcija viņus abus meklēja pašus pirmos. Prāvausi arestēja un nošāva 23. decembrī pie Vecjērcēnu kroga. Teodoram Kalniņam nodedzināja Stalenu mājas, (tur dzīvoja Prāvausis). Būtu nošauts arī Kalniņš, ja nebūtu aizbēdzis. Tas izglābās bēguļojot. Nopēra Strenčos vienpadsmit cilvēkus.

Pēteris Prāvausis, drēbnieks Jērcēnu pagastā. Sodekspedīcijas nošauts Ēvelē, 1905. g. 23. dec.

Ēvele

Muiža minēta pie Jērcēnes pagasta.

Maza iedzīvotāju piedalīšanās revolūcionārā kustībā. Nav arī cietušu.

Pedele

Pagasts. Muižas platība 1738 ha. Muižas īpašnieks Fridrichs fon Zengers.

Maza iedzīvotāju piedalīšanās 1905. g. revolūcijā. Cietušu nav.

Bolvi

Revolūcijas dalībnieks Otto **Magaziņš** raksta sekošo:

1905. gada kustība aizķēra tagadējo Latgali tikai pa daļai. Tā apņēma Vidzemes robežai piegulošos rajonus, kurū iedzīvotāji kultūras ziņā pielīdzinājās Vidzemes iedzīvotājiem. Tas bija pilnīgi saprotams, jo katoļu priesteru iespaidā pakļuvušie latgaļi bija palikuši kultūras ziņā jo tālu iepakaļ vidzemniekiem un visa 1905. g. kustība pagāja viņiem secen.

Revolucionārā kustība 1905. gadā jo stipri uzliesmoja Vecgulgubenei un Litenei blakus esošā Bolvu rajonā. Agrākie Bolvu muižas īpašnieki izcirta plašos mežus, sadalīja zemi saimniecībās un izdeva nomā gandrīz bez izņēmuma ieceļotājiem latviešiem — vidzemniekiem, jo tur vajadzēja viņu izturības un darba gribas, lai pārvērstu celmājus ziedošās saimniecībās. Šie ienācēji prasību un dzīves iekārtas ziņā neatšķīrās no blakus esošo Vidzemes pagastu iedzīvotājiem, kādēļ no viņiem radās revolūcijai spēki tādā pašā mērā, kā Vidzemē.

Agrārie apstākļi tanī laikmetā Bolvos bija nenokārtoti un visai smagi zemju nomniekiem. Bolvu muižu, pārejot no viena īpašnieka otram, pakāpeniski izsūca un noplicināja. Katrs jauns īpašnieks, lai paceltu muižas ienākumus, cēla augšā nomas naudu. Gan dažam īpašniekam bija griba likvidēt nomas saimniecības, pārdodot tās ar zemes bankas palīdzību nomniekiem. Bet tiem ceļā stājās valdības pārkrievošanas politika. Vidzemes - Vitebskas guberņas pierobežu joslā zemes iegūšanai vajadzēja gubernatora atļaujas. Bet tas tādu nevienam latvietim nedeļa. Tā pūlēm radīto saimniecību neviens nevarēja iegūt savā īpašumā.

Īsi priekš 1905. gada muiža pārgāja kādas Odesas žīdu baņķieru grupas īpašumā, kurā muižu bija ieguvusi spekulācijas nolūkos. Lai vairāk izsistu no iegūtā īpašuma, sākās nomnieku izlikšana un saimniecību pārdošana ieceļotājiem krieviem no Pleskavas rajona. Saprotams, ka tas sacēla nomniekos jo lielu nemieru un rūgšanu.

Stāvokli vēl pasliktināja 1904. gada beigās īpašnieku at-

sūtītais generalpilnvarnieks fon Böttichers. Ja līdz tam nomniekus spieda materiāli, tad šis kungs pievienoja vēl dažādus moraliskus pazemojumus. Ar savu brutālo un neiecietīgo izturēšanos viņš sacēla pret sevi visus viņam padotos cilvēkus. Visi nomnieki un strādnieki satiekot šo kungu bija spiesti skūpstīt tam roku, bet ja kāds drošinieks to nedarija, tad tādus visādi vajāja. 1905. gada vasarā dažus cilvēkus, kuŗi nāca uz muižu darišanās, sasita nagaikām, tikai par to ka bija nākuši uz kantori cauri muižai un nemērojuši versti gaŗo līkumu ap dārzu. Agrākos laikos aizvien šo ceļu lietoja. Tādā kārtā 1905. gada vasarā iedzīvotāju masas bija nobriedušas revolūcijai. Attīstoties kustībai Vidzemē, tā pārsviedās arī uz šejieni.

Kā visur, tā šeit vadošā loma piekrita vietējai intelligencai — jaunatnei. Toreizējā Bolvu sabiedriskā kultūras dzīve attīstījās ap Bolvu tautas namu, kuŗā vietējā intelligenca sarīkoja gan priekšlasījumus, gan teātra izrādes, tāpat šeit bija lasāms galds un bibliotēka. Tautas nama ierīkošanā galvenais nopelns bija vietējam zemstes priekšniekam krievu liberālim Kondratjevam. 1905. gadā tautas nams tad nu arī izvērtās par to vietu, uz kuriem nāca tauta informēties par politisko stāvokli, iepazīties ar tiem lozungiem, kuŗus uzstādīja revolūcionāru partijas. Interese par politiku tautā bija liela. No attāļiem apgabaliem prasīja, lai izbrauc runātāji, piem. no Rugāju pagasta.

Pēc 17. oktobra manifesta kustība sasniedz augstāko pakāpi. Vietējā valsts vara pakāpeniski zaudēja savus pamatus un palika pasīva novērotāja lomā. Sākās ieroču meklēšana un iedzīvotāju apbruņošanās; saprotams, ieroči bija primitīvi, pa lielākai daļai medību šautenes un arī tad novecojušās. Radās viens-otrs ekscēss. Kustības priekšgalā stāvošiem bija jāpieliek lielas pūles, lai atturētu no kustību diskreditējošiem soļiem. Ar revolūcijas attīstīšanos un valsts varas sabrukumu pacēla galvu arī dažādi krimināli elementi, kuŗi centās izmantot radušos stāvokli, uzsākot laupīt un slepkavot. Policija turpat bija, tomēr, vai nu tīši, provokācijas nolūkā, jeb aiz nespēka nekādus soļus nespēra vainīgo sodīšanai. Tādēļ pāris gadījumos vainīgos nolinčoja. Vēlāk, kad revolūcija bija apspiesta, policija jo centīgi tvarstīja tās per-

sonas, kas bija piedalījušās linčošanā un nodeva tiesai. Vainīgos bargi sodīja, piespriežot 12 un vairāk gadus katorgas. Domājams, kā šis sods bija vairāk domāts par piedalīšanos revolūcijā nekā par pašu noziegumu, sevišķi ja ņem vērā, ka minētām personām nevarēja pierādīt piedalīšanos revolūcijā.

Jaunākas un karstākas galvas tomēr gribēja rādīt savu darbību. Noorganizējas apbruņota kaujas vienība. Ap 50 cilvēku sagatavojas piedalīties kaujās ar kazakiem, kurus izdzina no Vidzemes un kuņi virzījās caur Bolviem uz Pēterburgas - Varšavas dzelzceļu. Šī kaujas vienība Pagroda vadībā ieņēma ceļu, kas ved no Vecgulbenes uz Bolviem, lai nogrieztu Stāmerienes kazaku grupas atkāpšanos. Tomēr baroni bija iepriekš dabūjuši zināt par šo manevru un apejot minēto vietu, caur mežiem otrā rītā kazaku vadībā ieradās Bolvos un no turienes lielā steigā aizlaidās uz Pitālovu, tagadējo Jaunlatgali. Bolvu ģenerālpilnvarnieks bija paspējis jau agrāk aizbraukt uz Pēterburgu.

Pa to starpu sākās reakcija un tuvojās **sodekspedīcijas**. Decembra otrā pusē izplatījās baumas, ka pie Jaunlatgales savelkot karaspēka daļas, lai ieņemtu Vidzemi. Noteiktus datus par to ziņoja no Jaunlatgales atbraukušais vietējais tirgotājs Tomsons. Viņš apstiprināja, ka tiešām no Jaunlatgales uz Bolvu pusi virzoties lielāka karaspēka nodaļa un, ka revolūcionāriem klāšoties slikti, sevišķi to vadoņiem resp. agitatoriem. Iedzīvotāji par to sevišķi neuztraucās un neviens neko ļaunu nedomāja. Maz arī rūpējās tie, kas bija kustības priekšgalā, jo pēc viņu saprašanas tie nebija nekā darījuši, kas uz pastāvošo likumu pamata būtu sodams. Bija gan centušies savaldīt masas, neļaujot pastrādāt varas jeb postīšanas darbus. Viņiem varbūt varēja pateikties dažs labs varas vīrs par savu dzīvību un it sevišķi ģenerālpilnvarnieks Böttichers.

Ziemassvētku sestdienā, Bolvos ienāca grafa Grabbes karaspēka nodaļa, kuņā bija visu šķiru ieroču karaspēka daļas. Karaspēks gāja kaujas gatavībā ar priekšā izsūtītām izlūku nodaļām. Kā redzams, tas sagatavojies nopietnai pretestībai. Bet ko gan varēja iesākt daži desmiti vāji apbruņoti cilvēki, pret tūkstošiem ložmetēju, artilēriju un modernām šautenēm

apbruņotu karavīru. Ienākot muižā ekspedīcija tūlīt sāka meklēt revolūcionārus, pie kam izrādījās, ka sodekspedīcijas vadītājam bija gatavs personu saraksts, kuŗas nozīmētas nošaušanai. Vēlāk noskaidrojās, saraksta sastādīšanā dzīvi piedalījies fon Böttichers. Šinī sarakstā bija ievietoti revolūcionārās kustības vadītāji Grāvīts, Magazins un Pagrods. Pirmie divi izglābās no nāves, bet trešo, kuŗš pats ieradās pie kuŗaspēka vadības, pieteikties, un paziņoja, ka izpildījis aizbēgušās policijas penākumus, tanī pašā dienā nošāva. Grāvīts ar Magaziņu kuŗaspēka ienākšanas brīdī atradās Bolvu muižā, muižas ļaužu klātbūtnē izgāja cauri kuŗeivju nodaļām un pa aizsalušo ezeru aizgāja uz zemstes priekšnieka dzīvokli Stekentovā. Pēc ceturtdaļstundas Stekentovā ieradās grafs Grabbe jātnieku nodaļas pavadībā un pieprasīja no zemstes priekšnieka paskaidrojumus par viņa rīcību kā arī ziņas par revolūcionāru Grāvīša un Magaziņa atrašanās vietu. Asā formā lika priekšā Kondratjevam atlūgties no dienesta. Lai gan meklētās personas atradās otrā istabā, Kondratjevs ne ar ko neizdeva viņu klātbūtni. Tiklīdz Grabbe aizjāja atpakaļ uz muižu, meklējamie atstāja viesmīlīgo māju un devās pāri sniegainiem klajumiem, aizsalušiem ezeriem un mežiem uz tuvāko dzelzceļa staciju Punduriem, no kurienes tiem laimīgi izdevās aizbraukt uz Krieviju. Bēgļus meklēja pa malu malām, pie kam stundu vēlāk pārmeklēja arī Kondratjeva dzīvokli. Grabbem bija jāapmierinājas ar vienu vien upuri, totiesu apcietināja skolotājus Maršanu, Puķīti un citus, kuŗu vārdus neatceros. Daudzus pēra un mocīja. Pēc dažām dienām Grabbe aizvilkās tālāk pa savu asiņaino ceļu uz Liteni un Vecgulbeni.

Nu stājās savā darbā prokurātūra un vietējās administratīvās iestādes. Tās lietu izmeklēja no gala. Arī Kondratjevu arestēja un ieslodzīja cietumā. Vēlāk gan viņu atsvabināja, bet vieta bija jāatstāj uz visiem laikiem. Tieši par revolūcionāro darbību nevienu netiesāja, bet stipri cieta tie, kas bija piedalījušies iepriekšminēto kriminālistu linčošanā.

Kustībai tomēr bija tās sekas, ka valdība grozīja savu politiku pret latviešiem un ļāva iegūt tiem savas saimniecības. Tās vēlāk ar zemes bankas palīdzību pārgāja viņu rokās.

Valdības, administrācijas un sod- ekspedīcijas darbība

Pavēles, rikojumi, ziņojumi

1905. gada vasarā visa zeme bija nonākusi nemiera stāvoklī. Streiki bija apņēmuši kā pilsētas, tā laukus. Nemītējās sociāldemokrātu rīkotās demonstrācijas un mītiņi baznīcās un kapu svētkos. Viss tas norisinājās pie lielas iedzīvotāju līdzjūtības, kādēļ demonstrāciju - mītiņu rīkotājus un proklamāciju kaisītājus reti vien izdevās apcietināt. Tādēļ gubernātors raudzījies iebaidīt.

1905. gada 23. augustā gubernātors Zvegincevs izdevis latviešu valodā sekošu paziņojumu „Vidzemes guberņas pagastu un muižu policijām :

„Iz ziņojumiem, kuŗi iknedēļas tiek iesūtīti no apriņķu priekšniekiem, ir redzams, ka Visaugstāki uzticētās Vidzemes guberņas dažos apgabalos, sevišķi Rīgas un Cēsu apriņķos, bieži atkārtojas vispārējas kārtības un vietējo iedzīvotāju miera traucējuma gadījumi. Ir notikusi dievkalpošanas svētuma apgānīšana baznīcās, privātpersonu dzīvības un īpašuma apdraudēšana, kā arī uzbrukumi pagastu valdēm, pie kam iznīcinātas ķeizara bildes, grāmatas un tekošie raksti. — Šāda nenormāla parādība, protams, nav ciešama. Visiem uzticīgiem Kunga un Ķeizara pavalstniekiem, bez tautību un kārtu starpības, ir tiesība prasīt no valdības iestādēm mierīgas dzīves nodrošināšanu, personīgas drošības apsargāšanu un privātpašuma neaizkaramību. Notikušās nekārtības ir izskaidrojamas tikai ar nepiedodamu nolaidību no vietējo policijas ierēdņu puses, kuŗiem pēc likuma ir uzticēta vispārējās kārtības apsardzība.

„Ievērojot augšā minēto, es caur šo rakstu lieku priekšā pagastu un muižu policijām :

„1) nepieļaut nekādas no likuma neatļautas saeimas un sapulces;

„2) nekavējoši apcietināt vainīgos, kuŗi izdara noziegumus pret privātīpašumu un personīgu drošību, kā arī ļaundarus, kuŗi caur savām runām jeb valdībai pretīgu rakstu izplatīšanu cenšas apmulsināt vietējos iedzīvotājus, paši nesaprazdami, ka tikai uz kārtības pamata valdība un sabiedrība var svētību nesoši nodarboties likumu došanas ziņā.

„Visas apcietinātās personas nekavējoši nododamas apriņķa policijas rīcībai dēļ vainīgo saukšanas pie likumīgas atbildības. Pagastu un muižu policiju amata vīriem jāsniedz pilnīga palīdzība tikpat apriņķa policijai, kā arī savstarpīgi viens otram, neskatoties uz apriņķiem un pagastu robežām.

„Uzlikdams atbildību par kārtības uzturēšanu vietējās policijas ierēdņiem un amata vīriem, es cieši ticu, ka vietējie iedzīvotāji vienotiem spēkiem palīdzēs viņiem pie kārtības uzturēšanas un caur to atsvabinās gubernas administrāciju no pienākuma saukt palīgā karaspēku dēļ darbīgo iedzīvotāju mierīgas dzīves nodrošināšanas.

Gubernātors Zvegincevs.

Kancelejas pārvaldnieks Ņikitins.

Bet draudi tomēr nav līdzējuši. To liecina 1905. g. 13. oktobrī cara izdotie „pagaidu noteikumi par atklātām sapulcēm“, ar kuŗiem atļauts sapulces noturēt pieteikšanas kārtībā. Šie noteikumi zināmi un atrodami tā laika oficiālos izdevumos.

Šiem noteikumiem drīzi vien — 17. oktobrī sekoja vispārpazīstamais politiskas brīvības apsološais manifests. Lai nebūtu jāmeklē grūti atrodamās vecās avīzes, te sniegts manifesta saturs „Dienas Lapas“ tā laika tulkojumā.

„Visaugstākais manifests

Mēs, Nikolajs Otrais no Dieva žēlastības, visas Krievijas Keizars un Patvaldnieks, Polijas Cars, Somijas Lielkņazs u. t. t., u. t. t., u. t. t. darām visiem mūsu uzticamiem pavalstniekiem zināmu:

Jukas un nemieri galvas pilsētās un daudzās Mūsu valsts vietās pilda Mūsu sirdi ar lielām un grūtām skumjām. Krie-

vijas Valdnieka labklājība cieši saistīta ar tautas labklājību un tautas bēdas ir viņa bēdas. No nemieriem, kas tagad izcēlušies, var tikt dziļi satricināta tautas labklājība un apdraudēta Mūsu valsts nedalamība un vienība. Lielais Ķeizarskā dienesta apsolījums pavēl mums ar visiem saprašanās un Mūsu varas spēkiem censties jo drīzi novērst valstī tik kaitīgās jukas.

Pavēlējuši attiecīgām iestādēm spert soļus nekārtību, nemieru un varas darbu tiešo parādību pārtraukšanai, apsargāt mierīgos ļaudis, no kuņiem katrs pūlas kārtīgi izpildīt savu pienākumu, Mēs, lai sekmīgi izpildītu vispārējus no Mums nodomātus valsts dzīves apmierināšanas līdzekļus, esam atzinuši pār vajadzīgu apvienot augstākās valdības darbību. Valdībai Mēs uzliekam par pienākumu izpildīt Mūsu nelokamo gribu :

1. dot iedzīvotājiem pilsoniskās brīvības nesatricināmus pamatus, dibinājoties uz faktiskās personas neaizskaramības, apziņas, vārda, sapulču un biedrošanās brīvības principiem ;

2. neapturot jau nolemtās valsts domes vēlēšanas, jau tagad pēc iespējas, samērā ar īso laiku, kas atliek līdz valsts domes sasaukšanai, pievilkt pie piedalīšanās valsts dzīvē arī tās iedzīvotāju šķiras, kam tagad pavisam nav vēlēšanas tiesības, pie kam vispārēju vēlēšanu tiesību princips jaunā likumu došanas kārtībā tālāk attīstams, un

3. noteikt par nesatricināmu nolikumu, ka neviens likums nevar nākt spēkā bez apstiprināšanas no valsts domes puses un ka tautas izvēlētiem tiek nodrošināta iespēja faktiski ņemt dalību pie uzraudzības par Mūsu iecelto iestāžu likumisku darbošanos.

Mēs uzaicinam visus Krievijas uzticamos dēlus atminēties savu pienākumu pret tēviju un palīdzēt novērst šīs nedzirdētās jukas un kopā ar Mums saņemt visus spēkus miera un kārtības nodibināšanai tēvijā.

Dots Pēterhofā. 17. oktobrī 1905. gadā pēc Kristus, bet Mūsu valdīšanas vienpadsmitā gadā.

Uz oriģināla ar Ķeizara Majestātes Paša roku parakstīts
(Izsludināts uz S. J. Vittes pavēli). Nikolajs.“

Manifestam sekoja administrācijas varas paralīze centrā un vecās valdības varas likvidācija lauku pagastos. Kā tas norīsinājās Vidzemes Malienes pagastos, pa daļai redzams no iepriekš ievietotiem pagastu notikumu aprakstiem. Gandrīz visos pagastos nodibinājās revolūcionārā kārtā pagasta rīcības komitejas. Viņu darbības apvienošanas mēģinājums bija Rīgā 19. novembrī noturētais zemnieku kongress. Tajā izvēlēja „Pagastu delegātu centrālbiroju“, kas mēģināja vienot rīcības komiteju darbību, izdodot īpašus priekšrakstus uzsaukuma veidā. (Sk. 1905. g. „Dienas Lapa“ Nr. 275. un „Pēterburgas Latvietis“ Nr. 7.).

Rēvolūcijas dienās administrācija, ne augstākā, nedz zemākā, nav pūlējusies iejaukties revolūcijas gaitā. Centrālā vara ir mēģinājuse remdināt rēvolūcijas uguns karstumu kārtojot agrārlietas. Tā piem 3. novembrī 1905. g. izdots cara manifests, kurā pēc frāžainā ievada teikts sekošais:

«Въ послѣднее время Нами было повелѣно собрать и представить Намъ свѣдѣнія о тѣхъ мѣрахъ, которыя можно было бы немедленно принять на пользу крестьянъ.

«По разсмотрѣннн этого дѣла Нами рѣшено:

«1) Выкупные платежи съ крестьянъ бывшихъ помѣщичьихъ, государственныхъ и удѣльныхъ уменьшить съ перваго января 1906 года на половину, а съ перваго января 1907 года взиманіе этихъ платежей вовсе прекратить;

и «2) Дать крестьянскому поземельному банку возможность успѣшнѣе помогать малоземельнымъ крестьянамъ въ расширеннн поупкою площади ихъ землевладѣнн, увеличивъ для сего средства банка и установить болѣе льготныя правила для выдачи ссудъ.»

«О приведеннн этихъ мѣръ въ исполненн даны Нами особые указы.»

T u l k o j u m s : „Pēdējā laikā Mēs pavēlējām salasīt un iesniegt Mums ziņas par tiem pārgrozījumiem, kādus neka-vējoši varētu izdarīt zemnieku labā.

Šo lietu caurskatījuši esam nolēmuši:

1. Izpirkšanas maksas bijušiem muižnieku, valsts un apanažu zemniekiem no 1906. gada pirmā janvāra samazi-

nāt uz pusi, bet no 1907. gada pirmā janvāra šo maksājumu piedzīšanu pavisam izbeigt;

2. Zemnieku agrārbankai dot iespēju sekmīgāki palīdzēt sīkzemniekiem paplašināt viņu zemes īpašumus pirkšanas ceļā palielinot šim nolūkam bankas līdzekļus un izstrādāt izdevīgākus aizdevumu noteikumus.

Par šo pārgrozījumu izpildīšanu esam izdevuši īpašus norādījumus.

Līdz decembra vidum var vērot gandrīz pilnīgu valdības varas, kā civilās, tā militārās, bezdarbību. Pilsētās, kā piemēram Rīgā, obligatoriskus noteikumus izdeva sociālistisko organizāciju apvienotās komitejas.

Decembra sākumā valdība iecēla īpašu administrātoru revolūcijas apspiešanai un sodekspedīciju vadīšanai: ģenerālgubernatoru visām Baltijas guberņām.

Stājies darbā ģenerālgubernātors tūliņ publicēja sekošu paziņojumu:

Объявление.

Всѣ городскія и волостныя общества Прибалтійскаго края, а равно и проживающія въ немъ отдѣльныя лица обязываются по первому требованію начальниковъ воинскихъ отрядовъ:

1. Назвать и указать незаконно присвоившихъ себѣ обязанности по мѣстному управленію или взиманію податей и сборовъ вообще.

2. Выдать всякое оружіе, находящееся въ предѣлахъ городовъ, волостей, имѣній и усадебъ.

3. Неисполненіе означенныхъ требованій, а равно сопротивленіе требованіямъ начальства, особливо же не выдача оружія повлечетъ за собой примѣненіе воинской силы, виновные же въ сопротивленіи войскамъ, въ порчѣ желѣзныхъ дорогъ, переправъ на дорогахъ, телеграфовъ и телефоновъ или въ нападеніяхъ на волостныя правления и казенныя имущества и вообще въ самоуправствѣ и насиліяхъ надъ мирными жителями и ихъ имуществомъ будутъ отвѣтствовать по военно-уголовнымъ законамъ.

4. Сверхъ того, впослѣдствіи, признанные вообще виновными волостныя общества будутъ обложены мною денежнымъ штрафомъ въ размѣрѣ по соотвѣтствію обнаруженной ими вины. Наиболѣе же виновныя волостныя общества будутъ выселены въ сѣверныя губерніи, а на освобожденные мѣста будутъ водворены переселенцы изъ внутреннихъ губерній.

5. Затѣмъ съ моей стороны будутъ приняты всѣ мѣры для обезпеченія личной безопасности тѣхъ благонадежныхъ жителей, которые исполнять требованія законныхъ властей.

г. Рига, 12 декабря 1905 г.

Временный Прибалтійскій Генераль-Губернаторъ

Генераль-Лейтенантъ Соллогузь.

Tulkojums:

Sludinājums

Visām pilsētu un pagastu sabiedrībām Baltijā, tāpat atsevišķām viņās dzīvojošām personām, tiek uzlikts par pienākumu pie pirmās kaŗaspēka prasības:

I. Nosaukt un uzrādīt nelikumīgi vietējās pārvaldes pienākumus piesavinājušos, tāpat nelikumīgus nodokļu un nodevu ņēmējus.

II. Nodot visus pilsētās, pagastos, muižās un mājās esošos ieročus.

III. Minēto prasību neizpildīšanas, tāpat ja tiktu izrādīta priekšniecībai pretošanās, bet it īpaši ieroču neizdošanas gadījumos, sekos kaŗaspēka iejaukšanās; tos, kuŗi pretosies kaŗaspēkam, bojās dzelzceļus, ceļu pārbrauktuves, telegrafu un telefonu vai uzbruks pagasta valdēm un valsts īpašumiem un vispārīgi izdarīs patvarības vai uzbrukumus mierīgiem iedzīvotājiem un viņu īpašumiem, sauks pie atbildības uz karakrimināllikumu pamata.

IV. Vispārī vainīgas atzītās pagastu sabiedrības tiks apliktas naudas sodiem samērīgi ar viņu izdarītā pārkāpuma smagumu. Sevišķi noziegušās pagasta sabiedrības pārsūtīs dzīvot ziemeļu губерņās, bet atbrīvojušās vietās nometinās pārceļotājus no iekšējām губерņām.

V. No manas puses darīšu visu, lai nodrošinātu to uzticāmo iedzīvotāju personīgo drošību, kuŗi izpildīs iestāžu likumīgās prasības.

Rīgā, 1905. gada 12. decembrī

Baltijas pagaidu ģenerālgubernātors
ģenerālleitnants Sollogubs.“

Valdībai, kā no šī ģenerālgubernatora ziņojuma redzams, ir bijuši eļlišķi plāni: izsūtīt uz ziemeļu guberņām veselus pagastus un viņu vietā te nometināt krievu zemniekus. Bet tā kā tāda iedzīvotāju pārvietošana nebija viegli izvedama, tad šis grandiozais plāns palika neizpildīts.

Totiesu neskopojās pielietot visas citas represijas. Ģen. gubernatoram un viņa rīkojumam tūlīt sekoja sodekspedīcija. Kā viena no pirmajām sodekspedīcijas daļām ienāca Latvijā Alūksnes apkārtņē ģen. majora Orlova vadītā sodekspedīcija un tur arī palika un darbojās. Tās nodaļa ieradās Alūksnē 16. decembrī un publicēja sekošu pavēli krievu, latviešu un igauņu valodās.

П а в е щ и е

Сеемефу армijas Преещичеефа Вина Деижариккас Аугитибас швићес
General-Majora Orlova.

Пагећру но миеем меетејеем еедјићмотајеем дрићју атдоћћану мие-
іаду іћанјаму рићфу.

Валкас пилћетас un преещичпилћетас еедјићмотајеем јаатдод ееротіћји
не мећлат тā пућћітен 12 деенā 17. Дејеembrі іћ. г., бет миеем жітеем
не мећлат тā пућћітен 12 деенā 20. Дејеembrі іћ. г.

Ееротіћји јанодод Апринћу Преещичнеечам.

Ја পেћз noteiktā laika পেে fāћda мећл атрадїеес іћанјамее рићфи, tad
mainīgais тїћс јодїтс পেћз fара laika лїћumeem ітћā радїдамс прећоїћанос
ar ееротїћеем. Тее, fам іћдотас аpleezїbas преещич іћанјаму рићфу ту-
рещћанас, јауспраћда іћїс аpleezїbas Апринћа Преещичнеечам преещич
јаурлїћћоћћанас.

Городъ Валкъ. Декабря 16 дня 1905 г.

Начальникъ Сѣвернаго Отряда Свиты Его Величества
Генераль Майоръ: (paraksts) Орловъ.

Sākās revolūcijas apspїешana. Kā tā noritēja, bija re-
dzams iepriekš iespiestos aprakstos.

6. janvarī Orlovs izdod vēl vienus garākus sekoša satura
noteikumus:

Obligatoriski noteikumi

Dibinoties ūs Baltijas pagaidu General-Gubernatora ūrudinajumu no 24. dežembra 1905. g., daru man ūstizetās karaūpeūka nodatas darbibus eēžirtnā wiūpahribai ūinamu ūeūoūo.

1.

1) ūifumigi eewehletām pagāūtu un pilūeūtu walūhu amata perūonam, ūuras ir ūūaehmuūūās ūawus amatus, teeū ūūdots ūtingri un neatlai-digi wiāus iūpildit un ruūpetees wiūu energiūakā wiūūe nowehrūt mehgi-jumus iūjaukt ūifumigo ūahrtibu un wainigee, ūas ūo neiūpildis, tiks beū atlaiūšanas no amata wehl nodoti ūara teeūai par amata waras noūeēdūigu neleetoūanu.

2) ūiūadi ūūbrutumi amata perūonam, ūā par ūeemehru: eerotiūu at-nehūšana, apzeetinaūšana, eēbruūūšana wiāu ūanzeleūās un diūiwolkos, teeū ūoditi ar wainigo nodoūanu ūara teeūai pehū ūara laika ūifumeem.

3) ūainigee, ūuri peerunā ū nepadoūanos, pretoūianos ūifumeem, obligatoriūeem noteiūumeem, jeb eēūtaūiūu ūifumigām pawehlem, par peem.: ūomijaru pawehlem par amata perūonu wehleūšanu, weūneeku: pulka un wiūpahrigu pagāūta ūapultiūu deputatu iūwehleūšanai — ir ja-nodod ūara teeūai pehū ūara laika ūifumeem.

4) ūainigee apbruūotos ūūbrutumos ūaldateem, polizijai un wiūpah-rigi wiāām amata perūonam ir nekaweūot ūanoūauj, beū ja ūiūis ūūbru-tums buhtu iūdarits ūahdā ehūā, jeb ja no wiāām tittu ūhants ūū minetām perūonam, tad ūiūis ehūas ir nekaweūot ūaiūniūzina.

2.

1) ūainigee, ūiri pahrkahps ūifumus par muiūneeku medibu, ūwe-jaū un meūa iūleetoūanas teeūibu ar nodonu peēūpeēū wiāus atteiūtees no ūiūim teeūibam, tiks ūoditi ar naudas ūodu lihdū 3000 rbl., jeb maūūar-nespeūūšanas gadijumā ar zeetumā eēlodoūiūanu lihdū 3 mehneūeem.

2) ūainigee, ūuri patwarigi leetos preēūiū ūewis meūūus, ūweju, me-dibu, kriht tai paūhā atbildibā.

3) ūainigee, ūuri laūis maudu ūem daūūadeem noūauūumeem preēūiū noūeēdūigeem mehūeem, ūā ari labprahtigi ūahhdas naudas demēji, kriht tai paūhā atbildibā.

4) ūainigee, ūuri peerunās tirdūneezibas eēūtahdes ūū ūlehūūanu, ir padoti tai paūhā atbildibai.

3.

1) Pagāūtu un pilūeūtu nodokli ir ūamāūā beū ūaweūūnās.

2) ūaimneeku nodokli: a) deūetinu nodoklis; b) paūta nodoklis; 3) re-gulatiūee nodokli; d) baūniūas un draudūes nodokli; e) ūeku nodokli un

zitas naftas dabā, tā arī naudas maksājumi viņu meētā — ir bej. faw-
ičanās janomafjā.

3) Semes nodokfi ir jāeefuhta Landratu kollegijai bej faweičanās.

4) Špirkfīšanas nauda frona pagafjos ir jāeemafjā laifā.

5) Šhres nauda: a) par no muišhneefem pirktu femi un b) oblig-
ziju paradi par femi ir jāmafjā terminā.

Wainigee, faš wīfu augfīhejo neifpildīs, tifs fioditi administratīvā
fahrtā er naudas fiodu lihdf 3000 rbf., pahwehrihof viņu mafjat neifpē-
fīšanas jeb nemafjafīšanas gadījumā zertofīhna jeb zeetuma fiodā lihdf 3
mehneifheem.

4.

Nodokfi, furus nes tauta un preefīhejā punktā ir mineti, war, pēh-
pīlnigas femes apmeerinaifšanas un fara fīahwoffa atzelifšanas, buht par
preefīhmetu apifpreeifšanai līfumu doifšanas fahrtifā.

Seemefu armijas robeifhās ar General - Gubernatora waru pīlwaro-
tais armijas preefīhneefs Wina Weifarihfās Majeifates iwifhtas general-
majors: Orlowš.

Ka soda ekspedīcijai ieroču salasifšana ne visai veicās, lie-
cina sekošs V a l k a s a p r i ņ ņ a p r i e k š n i e k a a p -
k ā r t r a k s t s :

Января 19 дня 1906 года.

Всѣмъ волостнымъ Правленіямъ Валкского уѣзда,

По приказанію облеченнаго властью Генераль-Губер-
натора Начальника Сѣвернаго отряда свиты Его Вели-
чества Генераль-Маіора Орлова, волостныя правленія
должны были сдать всѣ оружія не позже 20 декабря
1905 г., но такъ какъ нѣкоторые изъ волостныхъ пра-
вленій частью только сдали свои оружія, а Ново-Гуль-
бенское, Старо-Гульбенское, Стомерское, Литтенское,
Кальнемойзское, Замокъ-Маріенбургское, Беллавское,
Ильзенское и Голговское волостныя правленія вовсе не
сдали, то предписываю немедленно по полученіи сего
исполнить вышеупомянутый приказъ. Если же будетъ
обнаружено у кого-либо несданое оружіе, виновные бу-
дутъ привлечены къ строгой отвѣтственности съ примѣ-
неніемъ закона военнаго положенія.

За Уѣзднаго Начальника

Старшій Помощникъ (paraksts).

T u l k o j u m s

Saskaņā ar ģenerālgubernatora varā esošā Viņa Augstības svītas ziemeļu nodaļas ģenerālmajora pavēli pagasta valdēm bija jānodod visi ieroči ne vēlāk par 1905. g. 20. decembri. Bet tā kā dažas pagasta valdes nodeva ieročus tikai pa daļai, un Jaun - Gulbenes, Vec - Gulbenes, Stāmerienes, Lītenes, Kalnamuižas, Alūksnes, Beļavas, Ilzenes un Galgauskas pagasta valdes nemaz nav nodevušas, tad pavēlu nekavējoties pēc šīs pavēles saņemšanas izpildīt augšminēto pavēli. Ja pie kāda atradīs nenodotu ieroči, vainīgos stingri sodīs, piemērojot karastāvokļa likumus.

Aprinķa priekšnieka vietā vecākais palīgs (paraksts).

Nav tūlīt klausīta arī Orlova pavēle maksāt nekavējoties nodokļus. To liecina sekošs aprinķa priekšnieka cirkulārs:

Валкскій
уѣздный начальникъ.
18 Января 1906 г.
г. Валкъ.

Циркулярное
Волостнымъ правленіямъ
Валкскаго уѣзда.

Въ виду обязательнаго постановленія, изданнаго. 6 Января сего года облеченнымъ властью Генераль-Губернатора въ районъ дѣйствій Сѣвернаго отряда начальникомъ отряда Свиты Его Величества Генераль-Маіоромъ Орловымъ, предписываю Волостнымъ Правленіямъ ввѣреннаго мнѣ уѣзда принять **самыя энергичныя мѣры ко взысканію недоимокъ:** Государственнаго поземельнаго налога, выкупныхъ платежей (въ казенныхъ волостяхъ) и почтовыхъ и земскихъ сборовъ.

О томъ, что всѣ недоимки по волости взысканы и внесены по принадлежности, донести мнѣ не позже 18 февраля сего года.

Виновные въ неисполненіе сего моего требованія подвергаются взысканіямъ по распоряженію г. начальника Сѣвернаго отряда.

Уѣздный начальникъ (paraksts).

T u l k o j u m s.

Valkas apriņķa priekšnieks,

1906. gada 18. janvārī.

Valkā.

Cirkulārs.

Valkas apriņķa pagastu valdēm.

Atsaucoties uz ģenerālgubernatora varu pilnvarotā viņa ķeizarišķās svītes kaŗaspēka nodaļas priekšnieka ģen. majora Orlova izdotiem obligatoriskiem noteikumiem uzdodu man uzticētām apriņķa pagastu valdēm visenerģiskākā kārtā piedzīt nodokļu parādus: valsts zemes nodokļa, izpirkšanas maksas maksājumu (kroņa pagastos un pasta un pašvaldības nodevas).

Ziņot man, ka visi parādi pagastā piedzīti un iemaksāti kur nākas.

Šīs manas prasības neizpildīšanā vainotos sodīs, kā ziemeļu kaŗaspēka nodaļas priekšnieks liks.

Apriņķa priekšnieks (paraksts).

Tad nodokļus sākuši maksāt.

Nodokļu maksāšanu raksturo sekoša Alsviķa pagastu valdes uz Orlova pavēles pamata sastādītā nodokļu ienākšanas tabula:

	1906. g.		1905. g.		Starpība	
	Rubļi	kap.	Rubļi	kap.	Rubļi	kap.
1. Pagasta nodokļu	5878	81	5716	05	162	76
2. Saimnieku nodevu	666	69	306	19	360	50
3. Valsts zemes nodokļa	491	90	166	60	325	30
4. Zemes nodokļa landratu kolēģijai	893	63	31	42	862	21

Šī tabula dod vēl liecību par revolūcionāro noskaņņu saimniekos, jo tie savus nodokļus 1905. gadā maksājuši visai maz. Tā piemēram landratu kolēģijai 1905. gadā nomaksāts tikai 31. rublis 42 kap.

Nelegāli dzīvojošiem revolūcijas darbiniekiem vajadzēja pasu (personas apliecības), kādēļ dažkārt notika uzbrukumi pagastu valdēm, lai iegūtu pasu blanketus.

Pagastu valdes nav jutušās drošas, kādēļ izdots sekošs apkārtraksts:

19 января 1906 года.

Волостнымъ старшинамъ 2 комиссарскаго участка
Валкскаго уѣзда.

Въ предотвращеніе могущихъ быть случаевъ нападенія на волостныя правленія съ цѣлью ограбленія вол. кассы и прочаго общественнаго имущества, предписываю волостнымъ старшинамъ временно, впредь до особыхъ распоряженій, распорядиться охраненіемъ волостныхъ правленій.

При семь предлагаю вол. старшинамъ всѣ паспортныя книжки и бланки хранить в денежномъ шкафу вол. Правленія.

Коммиссаръ по крестьянскимъ дѣламъ

2 участка Валкскаго уѣзда (paraksts).

T u l k o j u m s

1906. gada 19. janvarī.

Zemnieku lietu komisāra 2. iecirkņa pagasta vecākiem.

Lai novērstu iespējamus uzbrukumus pagasta valdēm un nodrošinātu pagasta kasi un cita veida sabiedrības īpašumu, uzdodu pagasta vecākiem norīkot pagasta valžu apsargāšanu līdz īpaša rīkojuma izdošanai.

Lieku priekšā pag. vecākiem visas pasu grāmatiņas un blanketus glabāt pag. valdes naudas skapī.

Valkas apriņķa 2. iecirkņa zemnieku lietu komisars

(paraksts).

Sodekspeģicijas ziemeļu nodaļas priekšgalā drīzi vien Orlova vietā stājās cits ģenerālis: ģen. majors Veršiņins, kuŗa mitekļis bija Valmiera. Maija mēnesī redzam viņu jau darbojamies. Revolūcijas vadoni bija vai nu nogalināti, vai aizbēguši; revolūcijas iestādes izputinātas. Bet miera vēl nebija. Mežos slēpās meža brāļi un terorizēja gan muižniekus, gan administrāciju. Veršiņinam iekrita ar tiem cīnīties. Šai cīņai 1906. gada vasarā vēl nebija labu sekmju; zemnieki meža brāļus slēpa un citādi tiem palīdzēja. Veršiņins domāja, ka te vainojama policija, ka tā nav pietiekoši stingra un neatlaidīga revolūcionāru vājašanā, kādēļ izdod 22. maijā 1906. gadā policijai sekošu slepenu cirkulāru:

Начальнику . . . уѣзда.

До свѣдѣнія моего дошло, что въ виду циркулирующихъ, ни на чемъ неоснованныхъ, слуховъ о предстоящей будто бы

амнистіи, бѣжавшіе крупныя преступники начинаютъ возвращаться въ уѣзды и скрываются у мѣстныхъ жителей.

Уѣздная полиція или очень поздно объ этомъ узнаеть, или не придаетъ этому явленію никакого значенія; только этимъ и могу объяснить, что до сего времени не имѣю отъ полиціи никакихъ донесеній. Между тѣмъ начальники воинскихъ отрядовъ доносятъ мнѣ, что какъ только воинскій начальникъ потребуеть къ себѣ полицейскаго урядника, чтобы сопровождать отрядъ для поимки возвратившагося и скрывающагося преступника, всѣ волости по пути слѣдованія отряда уже оповѣщены о движеніи отряда.

Допустить такого отношенія къ дѣлу службы нижнихъ чиновъ полиціи не могу и буду преслѣдовать со всею строгостью.

Вашему Высокородію предписываю:

1. Принять всѣ зависящія отъ Васъ мѣры, чтобы чины полиціи несли болѣе внимательно свою службу и понимали-бы ту обстановку, когда эта служба должна нестись **секретно**.

Требовать чтобы полицейскіе урядники ближе знакомились съ мѣстностью и жителями, и своимъ поведеніемъ не давали-бы возможность допустить и мысли о томъ, что или по невниманію, или по нерадѣнію, или по трусости, они способствуютъ укрывательству преступниковъ.

2. Предписать помощникамъ Начальниковъ уѣздовъ посѣщать волости своихъ участковъ, собирать волостныя сходы и: а) Выяснить на сходѣ собравшимся крестьянамъ какое зло они причиняютъ себѣ, соединяясь съ революціонерами и укрывая ихъ и преступниковъ. б) Поставить непрѣмное требованіе, чтобы волости сами впредь захватывали и выдавали агитаторовъ и скрывающихся преступниковъ и указать, что въ противномъ случаѣ всѣ укрыватели будутъ наказываться также строго, какъ и сами агитаторы и преступники, и в) Объявить отъ моего имени, что за укрывательство отвѣчать будетъ вся волость цѣликомъ и что при вторичной послылкѣ войскъ наказанія будутъ **несравненно строже, чѣмъ были въ первый разъ**.

(Parakstijis):

Начальникъ Сѣвернаго отряда

Свиты Его Величества Генераль-Маіоръ Вершининъ.

T u l k o j u m s

...Aprīņa priekšniekam.

Man kļuvis zināms, ka aizbēgušie ievērojamie noziedznieki, pamatojoties uz nedibinātām baumām par amnestiju, sāk atgriezties un slēpjas pīe vietējiem iedzīvotājiem.

Aprīņa policija vai nu vēlu to uzzin, vai nepiešķir šai parādībai nekādas nozīmes. Tikai tā es varu izskaidrot, ka līdz šim laikam man nav no policijas par to nekādu ziņojumu. Bet kaŗaspēka nodaļu priekšnieki man ziņo, ka līdz ko kaŗaspēka priekšnieks pieprasa sev policijas urjadņiku, lai tas pavadītu nodaļu, kuŗa iziet ķert atgriezušos un slēpjošos noziedzniekus, visi ceļā esošie pagasti jau zin par nodaļas gājumu.

Nevaru pielaist tādu zemāko policistu izturēšanos un tāpēc vajāšu vainīgos ar visu bārdzību.

Jūsu Augstdzimtībai uzdodu:

1. Darīt visu, lai policisti uzmanīgāki izpildītu savus pienākumus un izprastu tos apstākļus, kad uzdevumi izpildami slepeni. Prasīt, lai policijas urjadņiki tuvāki iepazītos ar darba vietu un iedzīvotājiem un ar savu izturēšanos nepielaistu ir domu par to, ka viņi aiz neuzmanības vai nolaidības vai bailības palīdz slēpt noziedzniekus.

2. Uzdod aprīņa priekšnieku palīgiem apmeklēt savu iecirkņu pagastus, sasaukt pagasta sapulces un a) Izskaidrot sapulcē zemniekiem, kādu ļaunumu viņi sev nodara saiedamies ar revolūcionāriem un slēpjot viņus un noziedzniekus. b) Prasīt, lai pagasti paši turpmāk ķertu un izdotu aģitātorus un slēpjošos noziedzniekus un aizrādīt, ka pretējā gadījumā visus slēpējus sodīs tikpat stingri, kā pašus aģitātorus un noziedzniekus. c) Paziņot manā vārdā, ka par slēpšanu atbildēs viss pagasts un ka otrreiz kaŗaspēku sūtīt sodīt būs nesalīdzināmi bargāki, kā pirmo reizi.

(Parakstijis): Viņa augstības svītes Ziemeļu kaŗaspēka nodaļas ģenerālmajors Veršņins.

Junija mēnesī sodekspedīciju pārveido: apvieno ziemeļu un dienvidu nodaļas. Par to ziņots aprīņa priekšnieka pavēlē sekoši:

Приказъ № 15.

По Валкской полиціи Юня 10 дня 1906 г.

Объявляю для свѣдѣнія, что по распоряженію Временнаго Генераль-Губернатора Сѣверный и Южный отряды расформированы и вмѣсто нихъ сформированъ новый отрядъ подъ названіемъ Лифляндскій подъ общимъ начальствомъ Свиты Его Величества Генераль-Маіора Вершинина съ правами Генераль-Губернатора. Его Превосходительству подчинены уѣзды: Юрьевскій, Феллинскій, Валкскій, Венденскій, Вольмарскій, Верроскій и часть Рижскаго.

T u l k o j u m s.

Pavēle Nr. 15.

Valkas policijai, 1906. g. 10. junijā.

Paziņojumu zināšanai, ka ar ģenerālgubernātoru rīkojumu ziemeļu un dienvidu nodaļas izformē un viņu vietā sastādīta jauna nodaļa ar nosaukumu Vidzemes. Tai ģenerālmajors Veršņins priekšnieks ar ģenerālgubernātoru tiesībām. Viņa Ekselencei padoti: Tērbatas, Pērnavas, Vilandes, Valkas, Cēsu, Valmieras, Veravas un daļa Rīgas apriņķa.

Veršņins 25. jūlijā izdevis atkal jaunus noteikumus revolūcijas apkarošanai krievu, latviešu un igauņu valodā. Tie sekoši:

Obligatoriņi noteikumi

...preefich pilšehtu un lauku eedjishwotajeem us mojazijumu par apgabaleem. pašludinateem fara štahwofli.

1. Pilšehtās un meestos namu ihpaichneefus peešpeeht turet katreem 2—6 nameem weenu naftšfargu, kuram jadešchurē no plšft. 8 wafarā lihdf pulkšten 7 rihtā.

Namu šfcaitu — no 2—6, kas no weena naftš farga fargajamš — noteiz aprinfa preefichneefš un polizijmeistari.

2. Muishchās, pusmuishchās un leelās femneefu un arendatoru mahjās preefich dšhwojamo un šaimneezibas ehfu un wišu wiaw robešchā atrodšchos mantu apšardfības organifet fargu patruļas ih muishču un mahju algas zilwefeem un šwehrinateem mešcha fargeem, pee kam patruļas apbruojamas ar mešcha fargu eerotšcheem. Apfargašchanaī janoteef no pulkšten 7 rihtā lihdf pulkšten 8 wafarā zaur diweem fahjneefu fargeem un no pulkšten 8 wafarā lihdf pulkšten 7 rihtā zaur diweem fahjneefu un diweem jahneefu fargeem.

11. Šķee obligatoriskie noteikumi šķēfā no 1. augustā 1906. gadā.

12) Obligatoriiskie noteikumi, kas izdoti preefšā Vidzemes eedšimwotajeem 28. martā 1905. gadā, 8. augustā 1905. g., 27. augustā 1905. g., 6. janvārī 1906. g. 12. janvārī, 1906. g. un 8. maijā 1906. g. paleef li-fumigā šķēfā.

Walmeermuišā, 25. jūlijā 1906. gadā. Generalgubernatora waru pilnwarots Wina Keisarišās Maješates šwihtas General-Majors
Veršiniins.

Izzipojot šos noteikumus pagasta desmitniekiem Annas pagasta vecākais vēl papildina :

„Veigās Šums ešmu peespeests štingri ušdot neatkaut šamā eezirfni, beš walšības atkautjas išriškot „masteriškās“ (balles). Ja no šahda šahdas tifs išriškotas, ušaižinat šapulzejuškos publiku tušdat išklišit, bet ja šahds to neišpilditu, peesihmet wišas šahdas peršonas, kuras leegšees Šuštū pamehli paklaušit un man tušdat pašinat dešl šahdu nepaklaušigo nodošānas šara preefšāneezības rižžibai.

Annā, 4. augustā 1906.

Pağasta wezašais (parašits) Šeepišā.

Veršiniina noteikumiem nav tomēr bijis panākumu. Tāda lauku saimnieku pašaisardzība nekur nav nodibināta. Tādēļ policija izdod sekošu cirkulāru ar jauniem draudiem :

Младшій помощникъ
Валкскаго
Уѣзднаго Начальника по 3 уч.
Августъ 8 дня 1906 г.
№ 5419.
м. Мариенбургъ.

Всѣмъ урядникамъ, волостнымъ
старшинамъ и представителямъ мыз-
ныхъ полицій III полицейскаго уч.
Валкскаго уѣзда.

25 Юля с. г. Его Превосходительствомъ Начальникомъ Лифл. отряда, облеченнымъ властью Генераль-Губернатора, Свиты Его Величества, Генераль-Маіоромъ Вершининимъ, издано обязательное постановление о выставленіи ночныхъ сторожей для дежурства съ 8 час. вечера до 7 час. утра. Обязательное постановление вступило въ законную силу 1 августа, но несмотря на это почти нигдѣ оно еще не введено въ дѣйствие. Обѣзжая участки я еще нигдѣ не встрѣтилъ въ усадьбахъ, а также въ имѣніяхъ, караульныхъ. Поэтому предлагаю старшинамъ въ волостяхъ, а представителямъ мызныхъ полицій въ имѣніяхъ, по полученіи сего

сейчасъ же ввести въ дѣйствіе упомянутое обязательное постановленіе. Отступленіе отъ его исполненія не будетъ допущено ни подъ какимъ видомъ, почему всѣ просьбы и жалобы на невозможность исполненія обязательнаго постановленія будутъ оставлены безъ послѣдствій. Поручаю урядникамъ послѣ 10 августа доносить мнѣ о каждомъ отступленіи въ мызахъ, усадьбахъ и мѣстечкахъ для доклада на чальству Его Превосходительству для наложенія наказанія согласно обязательному постановленію . . . На обязанность всѣхъ должностныхъ лицъ лежитъ разъясненіе населенію полезности обязательнаго постановленія и вмѣстѣ съ симъ способы использованія его въ цѣляхъ поимки и задержанія преступниковъ, которые продолжаютъ свою преступную дѣятельность и совершаютъ съ каждымъ днемъ болѣе дерзкіе проступки . . .

Младшій помощникъ

Валкскаго Уѣзднаго Начальника по 3 участку

(Paraksts) Кампаръ.

Tulkojums.

Valkas apriņķa priekšnieka

3. iecirkņa jaunākais palīgs.

1906. g. 8. augustā

Nr. 5419.

Alūksnē

Valkas apriņķa 3 policijas iecirkņa visiem urjadniekiem,
pagasta vecākiem un мuižu policijas priekšstāvjiem.

25. junijā š. g. Viņa ekselence ģenerālgubernātorā varu pilnvarotais Vidzemes kara spēka nodaļas priekšnieks ģenerālmajors Veršņins izdeva obligatoriskus noteikumus par naktssargu ieviešanu apsargāšanai no 8 vakarā līdz 7 rītā. Obligatorišķie noteikumi stājās likumīgā spēkā 1. augustā, bet neskatoties uz to tie gandrīz nekur nav izpildīti. Apbraucot iecirkņi es vēl nekur lauku mājās, tāpat мuižās nesastapu sargu. Tāpēc uzdođu pagastu vecākiem pagastos un мuižu policijas priekšstāvjiem мuižās pēc šī raksta saņemšanas izpildīt pieminētos obligatorišķos noteikumus. Atkāpšanās no tā izpildīšanas netiks pielaista, kādēļ visus лūgumus un сūdзības par neiespēju изпildīt atstās bez иевѣрības. Uzdođu urjadniekiem pēc 10. августа зиņot man par katru neизпildīša-

nas gadījumu muižās, mājās un miestos, lai varētu ziņot viņa ekselencei un sodīt saskaņā ar obligatoriskiem noteikumiem. Visu amata personu pienākums ir noskaidrot iedzīvotājiem obligatorisko noteikumu derīgumu un piemērošanas veidus, lai noķertu noziedzniekus, kuŗi turpina noziedzīgo darbību un izdara ar katru dienu pārdrošākus pārkāpumus.

Aprīņa priekšnieka 3. iecirkņa jaunākais palīgs
(paraksts) Kampars.

Kādas sekas bijušas šim otrreizējam rīkojumam, nav dokumentiem nosakāms.

Valdībai darīja rūpes rekrūšu ņemšana. Bija jābaidās tāda nemierīga apgabala rekrūšiem samaitāt armiju. Tādēļ izdots sekošs slepens cirkulārraksts:

М. В. Д.
Валкскій
Уѣздный Начальникъ
Декабря 7 дня 1906 года.
№ 1671.
г. Валкъ.

Волостнымъ правленіямъ
Валкскаго уѣзда.

По встрѣтившейся подобности предписываю немедленно представить мнѣ свѣдѣнія, кто именно изъ принятыхъ нынѣ и отправленныхъ на службу въ войска новобранцевъ, во время нахождения въ волости, былъ замѣченъ неблагонадежнымъ въ политическомъ отношеніи и въ чемъ именно выразилась его неблагонадежность и не подвергался ли наказанію и какому.

И. д. Начальника уѣзда (Paraksts).

Tulkojums.

Valkas aprīņa priekšnieks.

1906. g. 7. decembrī

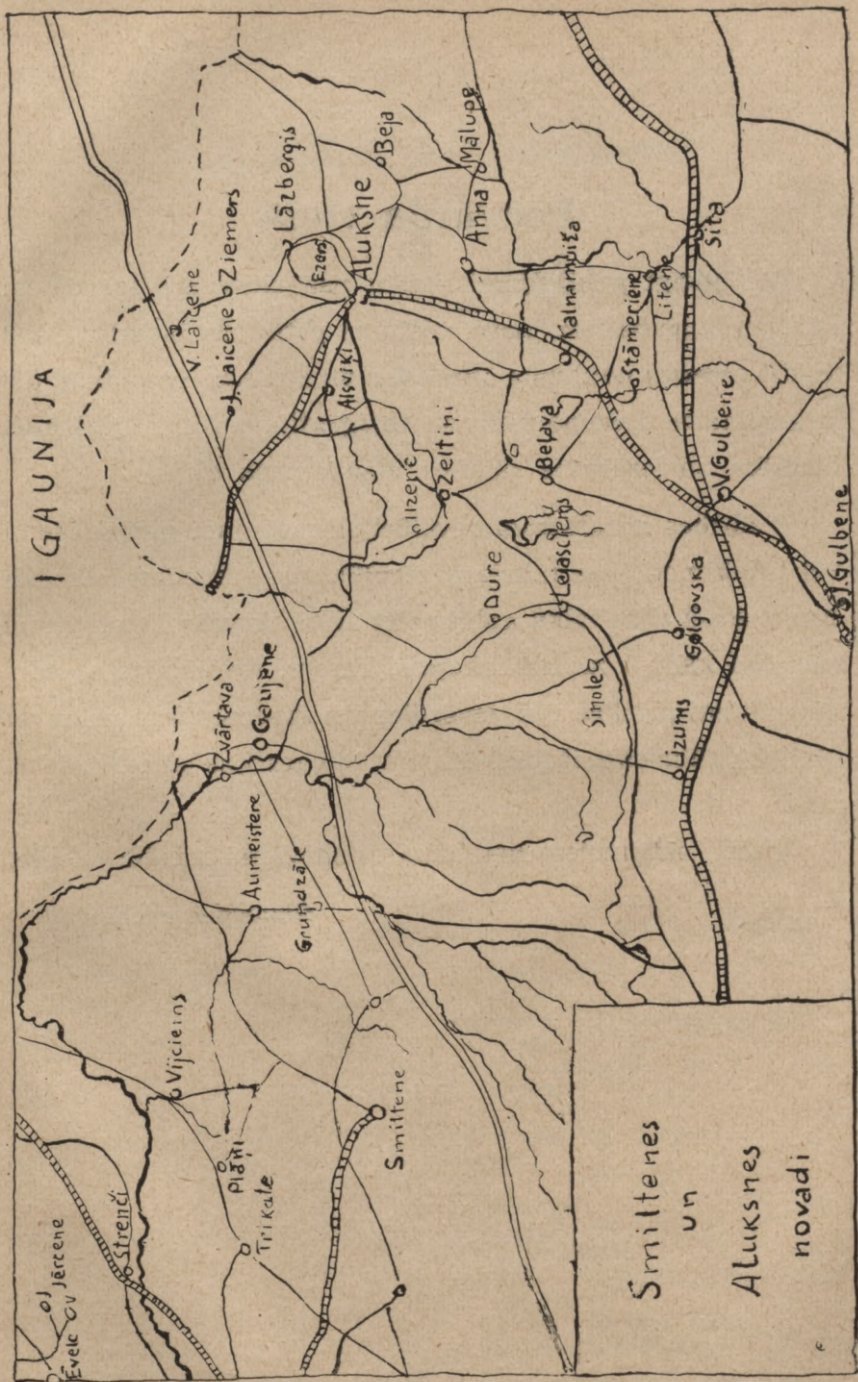
Nr. 1671.

Valkā.

Valkas aprīņa pagasta valdēm

Vajadzības dēļ uzdodu nekavējoties man ziņot, kuŗi no iesaucamiem jaunkareivjiem agrāk pagastā ievēroti politiskā ziņā neuzticami un kādā darbībā neuzticamība bija nojaušama un vai iesaucamais nav sodīts un kādu sodu.

Aprīņa priekšnieka vietas izpildītājs (paraksts).

Smiltene
un
Aluksnes
novadi

Pēcvārda vietā

Lai līdzīgi publicējumi varētu parādīties arī par citiem Latvijas apgabaliem, Latv. vēstures pētīšanas biedrība lūdz iesūtīt pagastu notikumu aprakstus un atmiņas, papildinot tās ja iespējams dokumentiem un fotografijām, kuŗu oriģinālus biedrība, ja iesūtītājs vēlēsies, atsūtīs atpakaļ.

Biedrības uzturamam revolūcijas muzejam nepieciešami vēl priekšmeti, kas raksturo revolūcionāro kustību. Piemēram: revolūcijas laikā apbruņošanai vai kaujās lietoti ieroči vienalga kādi, kaut arī izkaptis, karogi, revolūcijas apspiedēju lietoti mocību rīki, ievērojami notikumu vietu un revolūcijas dalībnieku, it īpaši iestāžu, fotografijas un citi priekšmeti.

Visiem sūtījumiem lietojama priekšvārdā minētā adrese.

Biedrības archivārs.

Priekšmetu un vietu vārdu rādītājs

	Lapp.		Lapp.
Aduliena	56	Krapē	62
Alsviķis	24	Mālpupē	41, 40
Alūksne	17, 42, 126	Smiltēnē	10
Alūksnes dedzinātāju prāva	18	Stamerienē	46
Alūksnes dziedāšanas biedrība	19	Vijciemā	108
Alūksnes pils fotografija	25	Zeltiņos	87
Amras kalniņš	90	Zvārtavā	93
Anna	43	Demonstrācija:	
Apkārtraksts:		Alsviķi	32
Valkas apr. priekšn. 1-06. g. 19.1.	129	J. Gulbenē	55
Veršiņina, 1906. g. 22. maijā 131, 133		V. Gulbenē	54
Zemnieku lietu komisara 1906. g.		Ilzenē	88
18. janvāra	130	Lejasciemā	79
1906. g. 19. janvāra	129	Stamerienē	46
Arķivs, Latv. vēst. pētišan. biedr.	6	Zeltiņos	86
Arķivi, pagastu	6	Draguņi	104
Atrūnoti mužiņieki, policija un meš-		Dūre	84
sargi:		Ella Rullit, Krasnova romans	24
Anna	44	Ēvele	115
J. Laicenē	40	Galgauska	56, 57
Lejasciemā	80	Gaujiena	91
Lizumā	69	Golgauska. Sk. Galgauska	
Aumeisterē	93	Grundzāle	94
Balles aizliegtas	136	Gulbene, Jaun-	56
Baltijas latviešu soc.-dem. strād.		Gulbene, Vec-	53, 116, 119
organizācija	7	Husari	24
Baznīcu sapulces un demonstrācijas:		Ilzene	87
Alūksnē	19, 32	Izbalsošana no pagasta sabiedrības:	
Smiltēnē	94	Alsviķi	34
Zeltiņos	32, 87	Lejasciemā	81
Baznīcas nemieri:		Zvārtavā	93
Vec-Gulbenē 1899. g.	53	Izsūtīšana, pagastu sabiedrību, zie-	
Triekātā, 1877. g.	114	meļu guberņās	125
Beja	41	Ievainoti sadursmē:	
Beļava	71	Stamerienē	48
Bolvi	115	Jaunlatgale Sk. Pitalova	
Bunds	7	Jērcēni	15
Cirgaļi. Sk. Aumeistere		Kalnamiža	33, 52
Cirkulars. Sk. apkārtraksts		Kalnāmpji. Sk. Kalnamiža	
Čerkesi	91	Kauja pie Sitas	49—51
Degvīna pādotavas vai krogi slēgti		Kazaki	24, 47, 48, 54, 76, 78, 89, 118
vai demolēti:		Kolonizācija:	
Alsviķi	32	Iekš-Krievijas zemniekiem	125
Alūksnē	20	Pleskavas zemniekiem	116
Galgauskā	60	Vācijas zemniekiem	44
V. Gulbenē	76		
Lejasciemā	78		

	Lapp.
Krape	56, 57
Krituši ulāni.	51
Laicene, Jaun-	33, 40
Lapsene, nelegāls laikraksts	74
Latgale	116
Latviešu pagastu delegātu kongresa (1905. g. 19. nov.)	14
Galvenā revolūcija	123
Uzsaukums	7
Latviešu sociāldemokrātu grupa Kur- zemē	7
Latviešu sociāldemokrātiskā strād- n. partija	7
Latviešu soc.-dem. strād. partijas pulciņi:	
Alsviķi	25
Cesvainē	53
Dūrē	84
J. Gulbenē	53
V. Gulbenē	53
Lejasciemā	78
Stamerienē	46
Latvijas vēstures pētīšanas b-ba	6, 141
Lauku karātiesa Alūksnē	22
Lāzbergis	41
Lejasciema labdarības biedrība	78
Lejasciems	77
Libieši	78, 88
Linčošana:	
Bolvos	118
Smiltēnē	98
Litene	49—51, 116, 119
Lizums	69
Macibas valoda skolā	25, 26, 107, 108
Mālupe	41
Manifests, Krievijas cara:	
1905. g. 17. oktobra	121
1905. g. 3. novembra	109, 123
Melnā sotņa	32, 33, 72, 90, 96
Meža brāļi	50, 68, 80, 131
Meža komiteja:	
Anna	44
Galgauskā	60
Stamerienē	35
Mežmuiža, Aumeisterē	94
Milicija. Sk. tautas milicija	
Ministru padomei iesniegums no Galgauskas zemniekiem	60
no Vīciema zemniekiem	107
Ministru padomes atbilde Alsviķa zemniekiem	32
Obligatoriski noteikumi, ģen. Orlova 1905. g. 24. decembrī	127
ģen. Veršņina 1906. g. 25. jūlijā 134	

	Lapp.
Pagaidu noteikumi par atklātām sa- pulcēm, 1905. g. 13. oktobrī	121
Pagasta sabiedrību pārsūtīšana zie- meļu guberņās	125
Pagasta valžu apsargāšana	129
Pārņemtās muižas:	
J. Laicenes	40
Apes	40
Pašaizsardzība, lauku saimnieku	136
Pavēle, ģen. Orlova 1905, g. 16. dec.	126
Pedele	115
Peterburgas labdarības biedrība	74
Peterburgas savstarpējā palīdzības biedrība	74
Peticijas, Alsviķa zemnieku	25
Pilis, kuras dedzinātas:	
Vec-Gulbene	76
Kalnamuiža	52
Litene	49
Stameriene	47, 48
Pitalova	118
Plāņi	104
Pleskavas rajona iecelotāji	116
Politiski neuzticami rekrūši	138
Prasību raksti:	
muižniekam Annā	43
pagasta valdei un Krievijas vald- niekam Alsviķi	25, 29
muižniekam Ilzenē	88
Valsts Domei, Malūpes pag. zem- nieku	41
ritterschaftes muižu pārvaldei, Vī- ciema zemnieku	109
Proklamācija:	
Latviešu soc.-dem. strād. partijas:	
1905. g. marta	7
1905. g. novembra	11
Punduri, stac.	109
Rekrūši, politiski neuzticami	138
Rezolūcija, latviešu pagastu dele- gātu kongresa 1905. g. nov.	14
Rezolūcijas, tautas sapulču:	
Annā	44
Stamerienē	46
Rūcības komitejas:	
Alūksnē	14, 20
Annā	44, 45
Aumeisterē	93
Dūrē	84
Galgauskā	57
Gaujienā	92
J. Gulbenē	56
V. Gulbenē	54
Ilzenē	89
Jērcenē	115
Kalnamuižā	52

	Lapp.
J. Laicēnē	40
Lejasciema	79
Litenē	49
Lizumā	69
Plāņos	104
Sinolē	70
Smiltēnē	96, 97, 98
Stāmerienē	46
Triķātā	114
Vijciemā	111
Riķības komitejas protokoli:	
Dūres	84—85
Galgauskas	58—67
Smiltēnes	96—102
Vijciema	105—112
Sadursmes ar kaŗa spēku:	
Aumeisterē	93
V. Gulbenē	76
Ilzenē	90
Litenē	49
Lizumā	70
Stāmeriene	47, 48, 76
Sinole	70
Sitas kauja	49, 50, 51
Sludinājums ģen. gubern. Solloguba 1905. g. 12. dec.	125
Smiltene	94
Sodekspedīcijas atņēmtas vai sadedzinātas mantas:	
Beļavā	77
Dūrē	85
Galgauskā	67
Gaujienā	92
V. Gulbenē	55
Ilzenē	91
Kalnamiužā	52, 53
Lejasciemā	80
Litenē	51
Smiltēnē	104
Sodekspedīcij. nodedzināti īpašumi:	
Alūksnē, Glāznieka, Aug. Lūsiņa, Rubļa un Vimbas mājas	21
Augulienā, Kļaviņa mājas	80
Dūrē, Pēt. Gusta mājas	80, 83, 85
Gaujienā, Bišeca mājas	92
Ilzenē, Pelča klēts	91
J. Laicēnē, H. Dances fabrika un T. Vārnas mājas	40
Lejasciemā, Burkas, Kļaviņa un B. Ķega mājas un Roma veikals	80, 82
Litenē, vienas mājas	51
Sodekspedīcijas pērti cilvēki:	
Alsviķi	33
Alūksnē	22

	Lapp.
Annā	45
Aumeisterē	94
Beļā	42
Bolvos	119
Dūrē	86
Galgauskā	66
Gaujienā	92
Grundzālē	94
J. Gulbenē	56
V. Gulbenē	55
Ilzenē	91
Kalnamiužā	53
J. Laicēnē	40
Lejasciemā	82, 83
Litenē	51
Mālpē	42
Plāņos	105
Smiltēnē	104
Stāmerienē	49
Strenčos	115
Triķātā	113, 114
Zeltiņos	87
Sodekspedīcijas vajāti vājprātīgi pa- likuši:	
Annā, Kazaiņa sieva	45
Beļava, Endeļa sieva	73
Gaujienā, Palkavnieka dēls	93
Sodekspedīcijas nogalināti cilvēki:	
Alsviķa, J. Grava	33
Aluksnes, J. Balodis	24
Annas, A. Kazainis un A. Osis	45
Aumeisteres, A. Kļaviņš	94
Beļas, J. Zingis	42
Beļavas, A. Endels, O. Kalniņš, A. Obulders, E. Obulders, R. Sila- miķelis, E. Springis, J. Vicups	72, 73
Bolva, T. Pagrods	119
Dūres, P. Gusts	86
Galgauskas, T. Spenners un A. Dzenis	56
Gaujienas, S. Licis, J. Palkavnieks, J. Petersons	92—93
J. Gulbenes, P. Bočs, O. Grāvits, P. Znotiņš un vēl astoņi	56
V. Gulbenes, A. Pilmanis, J. Rugājs	54
Ilzenes, Fr. Martinsons	91
Kalnamiužas, R. Ģerģeris, A. Kaln- bērs, E. Kapa, J. Kapa, J. Okans	52, 53
Krapēs, O. Lapsis	56
Lejasciema, E. Brūmanis, A. Gusts, G. Pajets, O. Vārts, A. Zurkovs	80, 82, 83
Litenes, O. Kamelders, A. Ķauķis, Šmuķiņš, O. Zēģelis	51
Lizuma, Ceriņš, A. Ozoliņš, K. Rudgalvis	70
Sinole, K. Balodis	70

	Lapp.		Lapp
Stāmerienes, A. Cepurīts, J. Gavars, Potapijs - Potafejevs	48	Lizumā	70
Vijciema, D. Engēlis-Engēlītis, P. Engēlis - Engēlītis K. Krēviņš, K. Palejs, J. Staša	113	Mālpupē	41
Zeltiņu, Graviņš	87	Smiltēnē	99
Soda vieta:		Stāmerienē	46
Ilzenē, fotogrāfija	90	Vijciemā	110
Lejasciemā, fotogrāfija	80	Trikāta	114
Sodekspedīcijas pārveidošana	133	Trikātas baznīcas konvents	108
Stāmeriene	32, 35, 72, 75	Ulāni	20, 49, 50, 66, 72, 85, 113
Stekentova	119	Uzsaukums, latviešu pagastu dele- gatu kongresa 1905. g. 19. nov.	123
Strenči	115	Valmiera	131
Tautas milicija:		Vērdzības bluķis Zeltiņos	86
Alsviķi	32	Vijciems	105
Alūksnē	20	Zeltiņi	86
Aumeisterē	93	Zemnieku lietu komisars 33, 37, 38, 39, 91, 93, 95, 101, 105, 106, 112, 113	
Bējavā	72, 75	Ziemeļi	40
Bolvos	118	Zvārtava	93
J. Gulbenē	56		
Lejasciemā	83		

Personu rādītājs

Lapp.	Lapp.		
Ābele, Ed.	52	Bišers, Vold.	92, 93
Āboliņš, Pēt.	63, 66	Biezais, Kārlis	59, 64, 65
Ābols, Smiltene	104	Biezais, Jānis	55
Abuls, Fricis	114	Biezais, Otto	55
Aderkas, Kārlis	84	Blūms, Anna	45
Aizpurvs, Jānis	89	Bočka, Kārlis	64
Aizupīts, Pēteris	82	Bočs, Pēters	57
Akmens, Fricis	56, 57	Boettichers, fon	117, 118, 119
Akmentiņš, Andrejs	64, 65	Boks, Aleksis	89
Alders, Fricis	87	Bormanis, pag. rakstv. V. Gulbenē	53
Aleksandrovs. Sk. Aprinča priekšnieks		Brankis, T.	110
Ancis, Kārlis	109, 110, 111	Brauķis, Plāņos	104, 105
Apinis, skolotājs Trikātā	114	Brencis, Pēteris	43
Apinis, tiesnesis	89	Briedis, Otto	57
Apinis, Jānis	98, 99	Broziņš, J.	111
Aprinča priekšnieks, Valkas 17, 20, 21, 33, 39, 81, 82, 106, 128, 131		Brūmanis, F.	80, 83
Apsītis, S.	42	Bullans, Konrads	74
Āre, Fricis	44	Būmeisters, Jēkabs	67
Āriņš, Peteris	33	Buntersons, Jānis	110, 111
Asars, Kārlis	97	Burka, Fricis,	78, 79, 82, 83, 84
Auniņš, Trikātas skolotājs,	114	Cāliņš, no Lubānes	46, 47, 48
Austiņš. Sk. Gāgainis		Cāiņš, Ed.	76
Austiņš, Kārlis	82, 83	Campenhause n, sk. Kampenhauzens	
Austiņš, Rudolfs	79	Caunitis, V. Gulbenē	53
Baidekalns, Jānis	18	Cavanagh, sk. Kavanag	
Bakiš, Jānis	63, 66	Cekels, Marija	93
Baliņš, Jānis	98	Cepurītis, Andr.	47, 48, 49
Balodis, Ed.	89, 91	Ceriņš Lizumā	70
Balodis, Jānis, Alūksnē . 19, 20, 21, 24		Cers, Jānis	112
Balodis, Jānis, Alūksnē, ģime tne.	18	Cers, Jēkabs	111
Balodis, Jāņa tēvs, Alūksnē	21	Cimdiņš, Augusts	104
Balodis, Jānis, Sinolē	71	Ciruls, Kārlis	64, 65
Balodis, Jānis, students . 46, 87, 89, 91		Ciruls, Pēteris	105
Balodis, Jēkabs	43	Cintiņš, Mālpupē	43
Balodis, Kārlis	70, 71	Čukurs, Andr.	97, 98, 102, 104
Balodis, Minna.	20	Čerebkovs	24
Bambulis	70	Čolders, Indriķis	93
Barans, Jūl.	57	Dambergs, Smiltenes ergēlnieks	99
Bass, Bera	97, 98	Dāme, Jānis	97, 98, 100, 102, 103
Baškers, Otto	55	Dakers, Belavas pag. rakst.	72, 73
Baumanis, Jānis	97	Dakers, Zelīņa pag. rakst.	87
Bergs, Fr. Georgs Magnus	71	Dance, Heinrichs	40
Bergis, Alma	63	Dēķens, Rudolfs	63, 66
Bērziņš, Dāvis	107	Delviġs, Aksels	43
Bērziņš, Jānis	97, 98	Dikmans, Jānis	64
Bička, Jānis.	55	Dobelnieks, Andr.	20
Bisenieks, Ed.	57	Driķis, Šimanis	89, 91
Bisenieks, Otto	70	Drizuls, Pauls	57, 60, 61, 63, 65, 66

	Lapp.		Lapp.
Dukats, raunenietis	102	Iba	114
Dumpurnieks, Kārlis.	55	Icaks, Ernests	44
Dzenis, Eduards	61, 63	Incis, Eduards	104
Dzērve, Rudolfs	70	Inda, Otto	72, 77
Dzenis, M.	105	Indrans, Jēkabs	59, 64
Dzilna, Jānis	77	Iskaps	111
Dzirkals, Liene	98, 100	leklāvs, Rudolfs	87
Dzirkals, Kārlis	107	lesalnieks, Kārlis	64, 65
Egle, Jānis	43	levadnieks, Annā	45
Egle, Otto	43	Jannaus, Jānis	97
Eglits, Emma	98	Jannaus, Pēteris	98
Eidemans, Dāvis	40	Jansons, pareiztic. māc.	42
Endels, Aleks.	73, 77	Jansons, Mālpupē	41
Engelis-Engelītis, Dāvis	113	Jansons, skolotājs Trikātā	114
Engelis-Engelītis, Pēteris	114	Jansons, Jānis	96, 102
Fallijs, sk. Bullans, K.		Jauntēvs, Dāvis	97, 98
Fersen, Louise, sk. Ferzen, L.		Jekals, Adams	64, 65
Ferzen, Luise	93	Jenisejevs	24
Fitinghofs-Šels	17, 20	Jente, Ernests	55
Francis, J.	18, 61, 67	Jozeps, Lejasciema pag. vec.	81
Gāgainis, Eikerta fabr. strādnieks	54	Judins, priesteris	75
Gaiķis, M.	104, 105	Jūdžkalns, Jānis	57
Gailītis, Jānis	96, 97, 98, 100, 102	Jurciņš, A. J.	68
Gailītis, P.	96	Jurciņš, Alfrēds	56, 58, 63, 65, 66, 68
Gailītis, Peters, grām. tirg.	97, 98, 102, 104	Jurciņš, Lauma	63, 66
Galviņš, Eduards	45	Jurģits, Jānis	20
Galviņš, Jānis	45	Kaechri, Indriķis	42
Garais, E.	33	Kalnberzs, Augusts	52, 53
Gavars, Jānis	46, 47, 48, 49	Kalniņš, Otto	73, 77
Glāznieks, Andrējs	21	Kalniņš, Simanis	44
Glāznieks, Rud.	19, 20, 24	Kalniņš, Teodors	115
Grabbe, grafs	51, 118, 119	Kalpaks	75
Graudņš, Fr.	59, 61, 63	Kalvits, Otto	70
Grava, Fricis	52	Kamelders, Otto	51, 52
Grava, Jēkabs	52	Kamelders, Otto, ģimetne	50
Graviņš, Zeltiņos	23, 87	Kampars, Ed., policists	17, 18, 19, 81, 91, 138
Grāvits, Bolvos	119	Kampars, Pēteris	102
Grāvits, Augusts	59	Kampenhauzens, Remberts	88
Grāvits, Oskars	56, 57	Kapa, Ernests	52, 53
Grieze, Jul.	40	Kapa, Jānis	52, 53
Greblis, Stāmerienē	48	Kaparkalējs, Jānis	56
Grūbe, Augusts	40	Kara aprinķa priekšnieks	38
Grūbe, Jānis.	40	Kārklis, aģitators Smiltēnē	104
Gulbis, Ern.	59, 63, 65	Kauliņš, Roberts	70
Gulbis, Kārlis	61	Kavanags, Nellija	77
Gusts, Antons	83	Kazainis, Aleksandrs	44, 85
Gusts, Jēkabs	84, 86	Kazainis, J.	84
Gusts, Pēteris	83, 84, 85, 86	Kažmers, J.	74
Ģenerālgubernators, Baltijas gub.	124	Kažoks, Augusts	63
Ģermans, Rud.	52, 53	Kiršs, Augusts	92
Haeckel, von, sk. Hekels		Klēbachs, Alvilts	58, 59, 60, 64, 65, 67
Hekels, Aleksandrs	41	Klēbachs, Jānis	67
Hermanis, tulks	21	Kleinmichels, grafs	24
Hibšmanis	74	Kļaviņš, Aleksandrs	93, 94
Hiršs, Reinis	61	Kļaviņš, Brencis	17, 41, 42
		Kļaviņš, Fricis	82, 83

Lapp.	Lapp		
Kļaviņš, Jānis	97	Licīts, Fricis	53
Kļaviņš, Kārlis	43	Linis, Augusts	63, 65
Kļaviņš, Pēteris	64, 65	Livens, Paveļs	94
Kļaviņš, Rudolfs	77	Lielais, Dāvis	104
Kokle, Rudolfs	33, 36, 87	Lielgalvs, Augusts	64, 65
Kondratjevs, zemstes priekšn. Bolvos	117, 119	Lielgalvs, Jēkabs	68
Kopmanis, Pauls	92, 93	Liepiņš, Aleksanders	42
Kotcebu, rotmistrs 21, 45 52, 53, 67,	83, 86, 90, 91	Liepiņš, Ed.	42
Krasnovs, Peteris	23, 37, 68	Liepiņš, Jānis, Annā	44
Krauklis, Kārlis	64	Liepiņš, Jānis (Steņka)	25
Kripens, Kārlis	40	Liepiņš, Karlis	43
Krīsons	74	Liepiņš, Pēteris	20
Krievans, Rudolfs	24	Liepiņš, Reinis	82
Krievans. Pudolfs, ģimetne	19	Liedskalniņš, Vicelaiķu saimn.	72
Krieviņš, D.	107, 1 9, 111	Liepkains, Peteris.	64
Krieviņš, J.	104	Lietaviets, Teodors	59
Krieviņš, Pēteris	111	Lietuviets, Pēteris	64
Krievs, Jēkabs	61, 63	Ludvigs, Jānis	114
Krons, Emils	58, 60, 63, 65, 68	Lukins. muižas pārvaldnieks . 71, 72, 77	52
Kruedeners, Adalb.	115	Lūks, Jēkabs	52
Krūmiņš, A.	54	Lūsis, Augusts, ģimetne	19
Krūmiņš, Kristine	98, 99	Magaziņš, Karlis	47, 48, 76
Krūmiņš, Peters	63	Magaziņš, Otto	116, 119
Krupinskis, palkavnieks	104	Magnuss, Gotfrīds	86
Krustiņš, Jānis	41	Malama, sk. zemn. lietu komisars	
Kundrats, Georgs	87	Maldonis, Lizumā	70
Kundziņš, Smiltenes mācītājs	99	Mālis, Jānis	56, 57
Ķaukiš, Augusts	52	Mālkalns, skolotājs	44, 45
Ķeģis, Benjamiņš	83	Markus, Mārcis	106, 110, 111
Ķepits, Mārcis	114	Maršans, skolotājs Bolvos	119
Ķīsis, Simons	20	Maršans, skolotājs Smiltēnē	104
Lācis, Galgauskā	64, 65	Martinsons, ilzenietis	23
Lācis, Jānis	43	Martinsons, skolotājs	72
Lācis, Kārlis, Beļavā	77	Martinsons, Fr.	91
Laicens, Linards	40	Mateus, Jēkabs	112
Laiviņš, Alfrēds	33, 34, 87	Matiss, Ernests	63
Laiviņš, Jul.	94	Matiss, Jānis	57, 58, 63, 65
Laiviņš, Georgs	33, 34, 41, 87	Matiss, Kārlis	58, 63, 67
Lamsters, Pēteris	64, 65	Matvejevs	21
Lanskis, Sitas kaujas vadītājs	50	Mednis, Trikātas skolotājs	114
Lapiņš no Rīgas	102	Melberģis, Ernests	57
Lapiņš, Smiltēnē	97	Melgailis, Ernests	57
Lapsis, Jānis	61	Melgailis, Gustavs	57
Lapsis, Otto	56	Melgailis, Jānis	57
Latupnieks, sk. Brūmanis		Melgailis, Rudolfs	57
Lazdiņš, Jānis	87	Mellis, Augusts	84, 85, 86
Lazdiņš, Kārlis	87	Mellis, Jānis	86
Lazdiņš, Karlis Arturs	87	Mellis, Karlis	84, 86
Leimanis, Jānis	114	Mellis, O.	85
Lesiņš, Jānis	59, 68, 68	Mellis, Pēteris	82
Lesiņš, Kārlis	67	Melstrads, Rud., Galgauskā	63, 68
Lesiņš, Otto	63	Mengdens, Emanuels	57
Lesiņš, Rudolfs	66	Mengdens, Kārlis	70
Lesiņš, V.	67, 68	Mežs, J.	105
Līcis, Augusts	52	Mieriņš, Jānis	44
		Mieriņš, Anna	98
		Mūrnieks, Trikātā	114

	Lapp.		Lapp.
Spenners, Teodors	56, 59, 63	Venners, Jānis	97
Sporre I, rotmistrs	101, 105, 112, 113	Vēvers, Kārlis	89
Springls, Ernestš	73, 77	Vēverbrants	70
Spunde, Dāvis	112	Viķelis, Dāvis	96, 98
Stabulnieks, Jēkabs	82	Vikuls, Pēters	99
Staša, Jēkabs	110, 111, 113	Vijups, Augusts	18
Steņka, sk. Liepiņš, J.		Vicups, Jūlijs	72, 73, 77
Stirna, Peteris	97, 98	Vicups, Augusts	59
Strads, Augusts	56	Vichmanis, Lejasciema rakstv.	81
Strods, Alūksnes prāvā	18	Vietinghoff-Scheel, sk: Fitinghois	
Suchovs, Aleks.	93	Veršņins, ģen.	23, 24, 131, 133
Sukurs, Jānis	57	Viksniņš, Otto	53
Sukurs, Kartis	56, 57	Vilhelms, tirgotājs	82
Suķis, Ludis	69, 70	Vilks, O.	81
Suntažs, Lejasciemā	82, 83	Vimba, Alfreds	19, 38, 39
Šīrons, Marija	63	Vimba, Emilija	20
Šķenders, Jānis	55	Vimba, Kārlis	33, 34, 35, 37, 87
Šķipsna, V. Gulbenē	53	Vimbās, Alfreda, tēvs	21
Šķipsna, Marta	56	Vitols, Ernests	56
Šmerliņš, Jānis	55	Vitols, Gustavs	85
Šmits, Kārlis	85, 86	Voits, urjadniks	40
Šmits, Kārlis, skolotājs	72, 78	Volfs, Alfreds Sigism.	40
Šmukins, Litenē	51	Volfs, Boriss	45
Šmukīņš, ģimetne	51	Volfs, D	53, 54
Tabaks, Aleksis	89, 90, 91	Volfs, Eduards	41
Tabaks, Jānis	53	Volfs, Edvins	41, 42
Tēriņš, Andr.	82, 83	Volfs, Gastons	52
Tetterovskis, Aleksandrs	42	Volfs, Heinrichs	69
Tipans, Gusts	79, 81, 82	Volfs, Pauls	45
Tipans, Kārlis	82	Volfs, Ralfs	40
Tralmaks, Vilhelms	89	Volfi, baroni	24, 49
Transehe-Roseneck, Paul von, sk.		Volkovs,	24
Tranze, P.		Voroncons-Daškovs, grafs.	24
Tranze, Pauls	56	Vrangels, barons	21
Trejs, mācītājs	18	Vulfs, Emils Alfreds Ad.	94
Turpereins	110	Vulfs, Ernests Alfreds	93
Ūdris, Kalnamuižā	52	Wulf, Šarlote	91
Ūdris, Jakobs	97	Wahl, von, sk: Vāls, Annā	
Ullasts, Jānis	97, 98, 100	Wolff, sk: Volfs	
Ulme, P.	111	Wulf, sk: Vulfs	
Upans, Antons	49	Zaddiņš, Jānis	97
Upmāls, Benjamiņš	70	Zaķis, Kārlis	63
Uskans, Jānis	40	Zālīts, Emilija	93
Uzkalns, J.	40	Zālīts, Jānis	18
Vagners, J.	74	Zālīts, Otto	42
Vaivariņš	74	Zaļkalns,	61
Vāls, Annā	44	Zariņš, Jakobs	98
Valters, mācītājs Alūksnē.	17	Zaube, Ern.	33, 35, 37, 87
Vanags, Miķelis	111	Zēģelis, Otto	52
Vārna, Jānis	111	Zelta brālītis	20
Vārna, Toms	40	Zengers, Fridrichs	104, 105, 115
Vārtiņš, Jānis	42	Zilde, Otto	57
Vārts, Otto	83	Zile, Roberts	94
Vējiņš, Otto	51	Zingis, Jēkabs	42
		Ziraks, Fr., skol.	76

	Lapp.		Lapp.
Znotiņš, Pēteris	56, 57	Zveģincevs, gubernators	120, 121
Znots, Jānis	109, 110	Zviedris, Kārlis	63, 64
Zoeckell, Marie, sk: Cekels		Žigans, A.	84
Zurkovs, Alfreds	83		

Ilūstrāciju saraksts

	Lapp.		Lapp.
Jāņa Baloža ģimete	18	Jēkabs Rūcējs, zārkā	57
Rud. Krievana un Aug. Lūša ģim.	19	Kārlis Balodis, zārkā	70
Sodekspedīcijas virsnieki Alūksnē .	21	F. Ruigas, K. Bullana un K. Seržana	
Sodekspedīcijas nodaļa Alūksnes pili	23	ģimete	74
Alūksnes pils	25	Ed. Ūbuldera ģimete	76
Jēkabs Zingis zārkā	43	G. Endeles ģimete	77
Aleksandra Kazaiņa ģimete	45	Soda vieta Lejasciemā	80
Otto Kamelders zārkā	50	Lejasciema pag. nams, kura priekšā	
Šmukiņš, ģimete	51	pērti revolucionāri	82
Šmukiņš, zārkā	51	Ernests Brūmanis zārkā	83
Ernests Kapa, ģimete	52	Peteris Gusts, ģimete	85
Jānis Okans, ģimete	53	Ilzēnes pag. nams, pie kura 1905. g.	
Andrejs Pilmanis zārkā	54	decembrī pērti zemnieki	90
Bička, ģimete	55	Jānis Palkavnieks, ģimete	92
Peteris Znotiņš, ģimete	56	Peteris Prāvausis, ģimete	115

Satura rādītājs

	Lapp.		Lapp.
Priekšvārds	5	Ilzene	87
1905. gada revolūcijas ceļa zīmes .	7	Gaujiena	91
Notikumu apraksti:		Zvārtava	93
Alūksne	17	Aumeisteris (Cirgaļi)	93
Alsviķis	24	Grundzāle	94
Jaunlaicene	40	Smiltene	94
Ziemeri	40	Plāņi	104
Lāzberģe	41	Vijciems	105
Mālupe-Beja	41	Trikāta	114
Anna	43	Jērcēni-Strenči	115
Stameriene	45	Ēvele	115
Litene	49	Pedele	115
Kalnamiža (Kalncempil)	51	Bolvi	116
Vec-Gulbene	53	Valdības administrācijas un sodek-	
Jaun-Gulbene	55	spedīcijas darbība. Pavēles, ri-	
Galgauska	57	kojumi. ziņojumi	120
Lizums	69	Smiltenes un Alūksnes novada karte	139
Sinole	70	Pecvārda vietā	140
Bejava	71	Priekšmetu un vietu vārdu rādītājs	141
Lejasciems	77	Personu rādītājs	145
Dūre	84	Ilūstrāciju saraksts	150
Zeltiņi	86	Satura rādītājs	150

„Kultūras Balss“

sabiedrisko un zinātnisko 10 grāmatu serija

Šai serijā ietilps sekošas grāmatas:

1. G. V. Plechanovs — Materialisma vēsture.
Ls 1.50, abonentiem Ls 1.—
2. Fricis Menders — Ievads tautsaimniecībā.
Iznāks marta sākumā.
3. Felikss Cielens — 1905. gada revolūcija un viņas loma
Latvijas sabiedriski-politiskā attīstībā. (Sagatavošanā.)
4. Kārlis Kautskis — Cilvēka daba I. (Sagatavošanā.)
5. Kārlis Kautskis — Cilvēka daba II.
- ✓ 6. Kristaps Eliass — Kristīgās ticības un baznīcas vēsture.
7. Žanis Mačiņš — Dzīvības izcelšanās.
8. Edgars Šillers — Nacionālās atmodas laikmets.
9. R. Drillis — Modernās tehnikas sasniegumi.
- ✓ 10. Klāra Kalniņš — Dzimstības un seksuāle problēmi.

Pārdošanas cena katrai grāmatai atsevišķi nolikta no Ls 1.50 līdz Ls 2.—, t. i. kopā par visām 10 grāmatām Ls 17,50. Abonentiem, kas pasūta visas grāmatas, maksa nolikta par visām grāmatām Ls 10.—, ar piesūtīšanu mājā.

Līdz šim vēl neviena latviešu grāmata nav tik lēta iznākusi, kā mūsu 10 grāmatu serija. Tie, vispirms, vairumā oriģināl- un zinātniski darbi, ne tulkojumi. Pie tam tulkojumus 100 drukas loksnes nevar izdot par 10 latiem. „Kultūras Balss“ var tāpēc izdot lēti, ka viņai ir un viņa meklē visās darba vietās, iestādēs, pagastos, organizacijās sakarniekus, kas grāmatas izplatīs plaši un tāli un lielā vairumā. Vairums padara grāmatu lētu, tā tad, paši lasītāji tās padara lētas.

Abonentus vāks mūsu pārstāvji ar sevišķām čeku grāmatām un listēm; kas grib, lai grāmatas piesūta mājā, jālemaksā vismaz Ls 4.—. Nākošā serijas grāmata iznāks marta sākumā. Var pasūtīt iemaksājot pastu tek. rēķ. 1408, kā arī „Kultūras Balss“ veikalos.

„KULTŪRAS BALSS“

Vēl dabūjami

Latv. vēstures pētīšanas biedrības

AGRĀKIE IZDEVUMI:

1.

Revolucionārā kustība Latvijā

Rakstu krājums. Saturā F. Cielēna, J. Raiņa,
H. Pungas, J. Kļavas, A. Kāpostiņa, J.
Rītiņa, M. Ozoliņa un V. Caunes raksti

Agrāk 3.50, tagad 2.—

2.

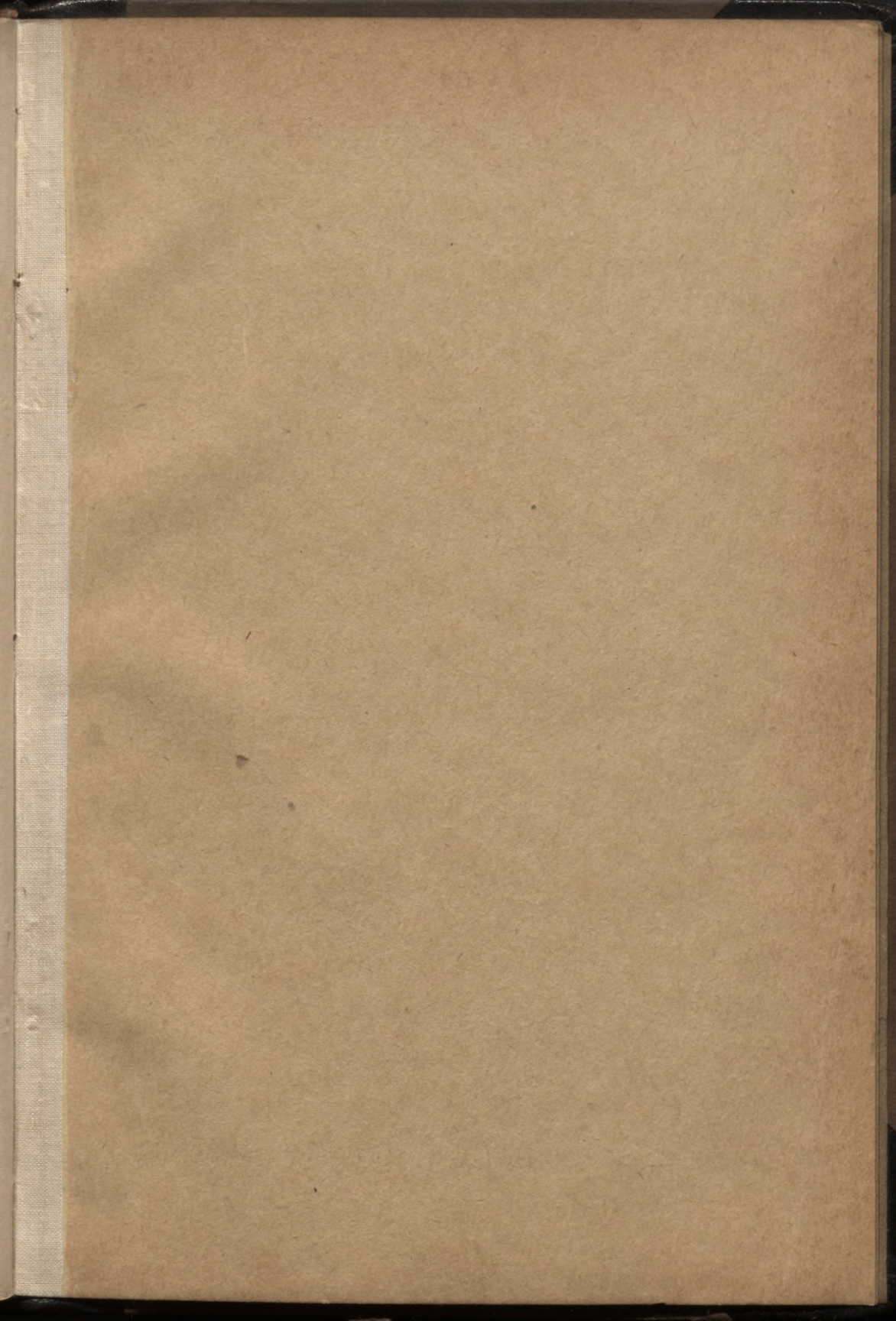
P. BIRKERTS

1905. g. revolūcijā cietušie Latvijas skolotāji

Ziņas par 690 skolotājiem

Agrāk 4.—, tagad 2.—

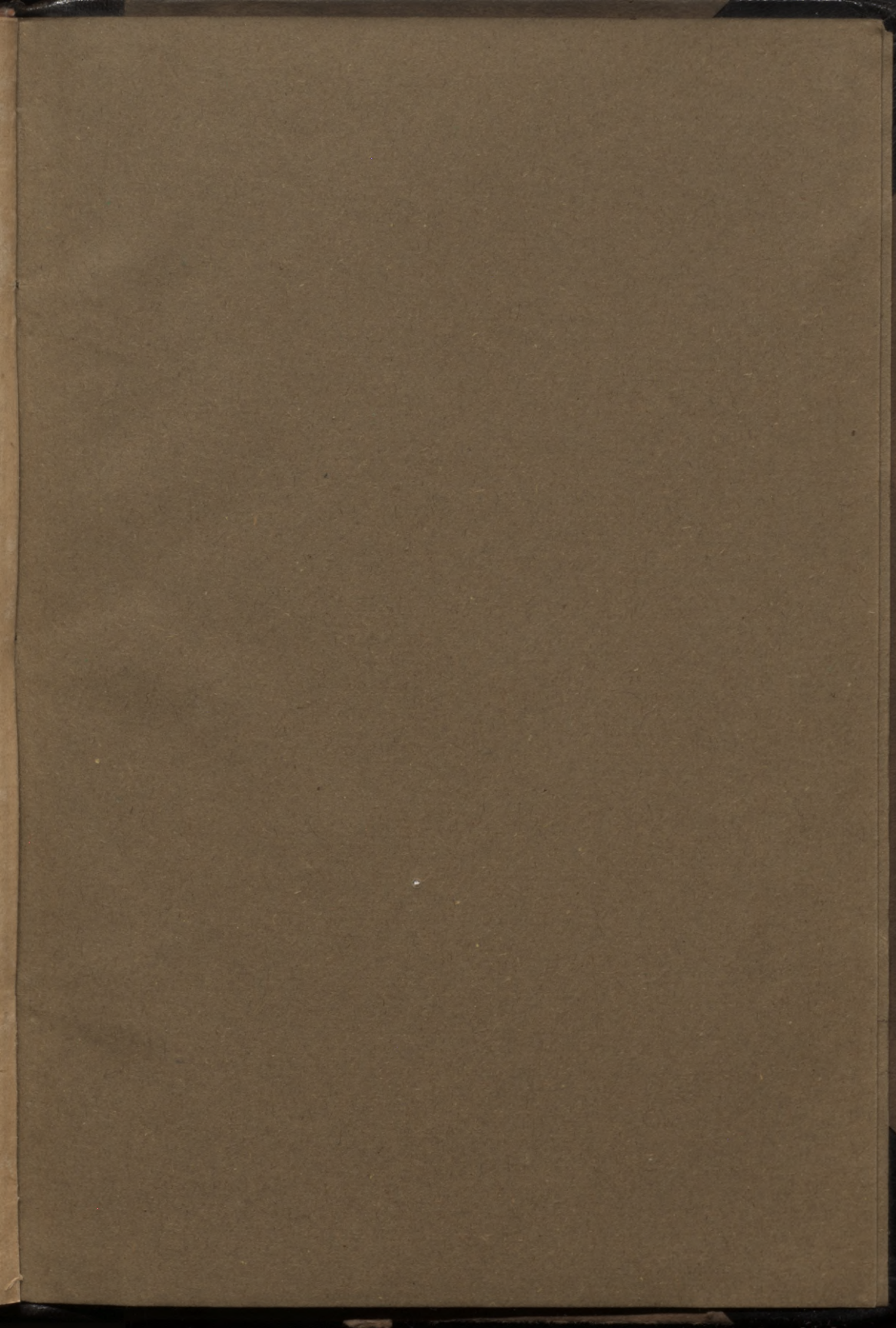
*Lm 270**

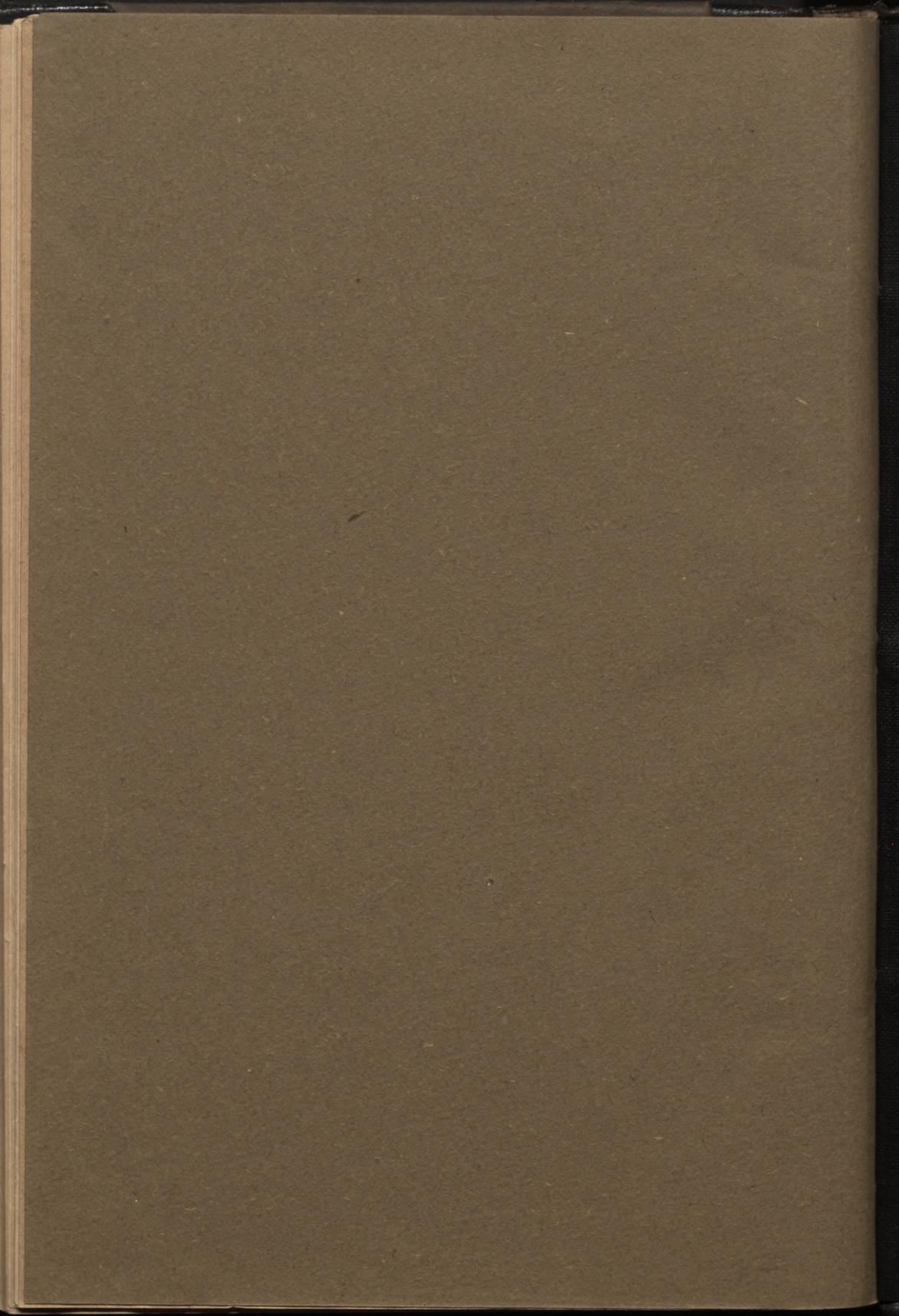

LB 270

282-30

28. MAR. 1930

135

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304089364